

EVANGÉLIKUS Élet

Plántálók
tavaszi reménye

A forradalom
iskolái?

A szobrok
mögül
előlép a költő

A határtalan, halhatatlan Petőfi
Ma is lehet még újat mondani „a mi Sándorunkról”

Léleknyitó akció

20-50%

A böjti időszak nemcsak lemondás a lemondás kedvéért, hanem nyitás valami újra. Húsvétig tartó akciónkkal ezt a lelki nyitást kívánjuk segíteni:

31 könyvet ajánlunk útitársul erre az időszakra.

Ráadásul minden vásárlás mellé egy elmélyülést segítő zenei CD-t adunk ajándékba.

Böjti léleknyitó könyvlistánkat kérje e-mailben a kiado@lutheran.hu e-mail-címen!

✉ 1085 Budapest, Üllői út 24. ☎ +36 1 317-5478 ☎ +36 20 824-5518

 LUTHER
KIADÓ

kiado@lutheran.hu

LUTHERKIADO.HU

MIRE MONDUNK IGENT?

Ünnepi lapszámunkat tartja kezében a kedves olvasó. A márciusi forradalomra emlékezve több írásban is szólunk a kétszáz éve született Petőfi Sándorról. Mit tanulhatott a későbbi költő diákkorának evangélikus iskoláiban? – erről ad érdekes áttekintést Kertész Botond történész. De írunk a Petőfi Irodalmi Múzeumban nyílt, a költő életét és munkásságát bemutató új állandó kiállításról is.

Nemzeti ünnepünk okán Stifner-Kóháti Dorottya a „határtalan, halhatatlan” Petőfiről készített irodalmi összeállítást. Mint fogalmaz: „Lelki épülésünkre szolgál, és a tudásunk is gyarapodik, ha egyaránt olvasunk idén Petőfitől és Petőfiről.” Az egész évre szóló szellemi kalandot kínáló – a közelmúlt irodalomtörténeti kutatási eredményeit is hasznosító – művekben tallózva „a konklúzió a korántsem teljes mozaik alapján az lehet: hihetetlenül sok felfedeznivalót tartogat még ma is a magyar irodalom talán legtöbbet idézett, legjobban ismert személyisége”.

Böjttben járunk, ezért ajánlom szívből Füller Tímea *Szóböjt* című jegyzetét, amely a sokszor kéretlenül elhangzott mondatok helyetti hallgatásra és a megerősítő bibliai igeversekre hívja fel a figyelmünket.

Ihász Beatrix szintén a böjtről szól az *Égtájéoló* rovatban. „Az a javaslatom, hogy a stoptáblák, a tiltások, lemondások tömkelege helyett az idei böjtünkben inkább más irányba figyeljünk – írja. – Ne azt fogadjuk meg, mit nem teszünk meg, és mitől tartózkodunk, hanem inkább azt fogalmazzuk meg, hogy helyette mire mondunk igent! Minek a megvalósítására, átférfálására indít idén a Szentlélek? Napi jó cselekedet, áldozatkész segítség, a régen megszakadt kapcsolat felvétele, a tervezett pozitív visszajelzés megírása.” Az esperes asszony gondolataival kívánok mindannyiunknak további áldott böjti időszakot.

■ KÉZDI BEÁTA

A forradalom iskolái

Az 1848. március 15-i pesti forradalom egyik vezéralakja kétségkívül a legismertebb magyar költő. Ifjúkorában Petőfi Sándor – akinek a kétszázadik születésnapjára idén emlékezünk – hat evangélikus iskolában is megfordult: vajon ezekben „tanulhatta” a forradalmat? Kertész Botond történész írása nemzeti ünnepünk alkalmából.

18. oldal

Hít és hitetlenség

Mit takar az ateizmus fogalma? Ha az ateisták nem hisznek Istenben, mégis miért hisznek benne? A hit harcában melyek a legfontosabb próbatételi kérdések, miként függ össze hit és erkölcs? *Népszerű teológia* rovatunkban Szentpétery Péter cikke ezekre a kérdésekre – a hit adta reményről is szólva – ad választ.

20. oldal

Protestáns vagy katolikus?

Alacsony sorból indult, de műveltsége, politikai talentuma és házassága révén a nádori tisztelet is megszerezte, s a 16. század egyik legbefolyásosabb magyar államférfija lett Nádasdy Tamás. Ám egy alapvető kérdésben régóta zajlik a vita a történészek között: protestáns vagy katolikus volt-e a nádor?

31. oldal

TARTALOM

Forrás • Láthatóan evangélikus • Oratio oecumenica	4
A vasárnap igéje • Lázárné Tóth Szilvia	5
Forrás • Új nap – új kegyelem • Schermann Gábor	6
Krónika • Hírek, tudósítások	7
Égtájéoló • Ihász Beatrix esperes írása	14
Küldetés • Korunk kihívásai • Bartha István írása	16
Interjú • Tudásmegosztás és tudomány-népszerűsítés – Érfalvy Líviát kérdeztük ...	17
Fókusz • A fiatal Petőfi élményei az evangélikus oktatásban	18
Népszerű teológia • Hit és hitetlenség – néhány morzsa	20
Fókusz • A határtalan, halhatatlan Petőfi	22
Élő víz • Gáncs Tamás rovata	26
Fókusz • A szobrok mögül előlép a költő.....	27
Jegyzet • Szóböjt • Füller Tímea írása	30
Thesaurus • Protestáns vagy katolikus volt-e Nádasdy Tamás?	31
Múltidéző • Sárkány Sámuel püspök emlékezete	34
Krónika • Hírek, tudósítások	37
Forrás • Oratio oecumenica	44
A vasárnap igéje • Simon Attila	45
Forrás • Új nap – új kegyelem • Ribárszki Ákos	46

LÁTHATÓAN EVANGÉLIKUS

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

Hegedüs Zoltán, a HC Patrol Vagyonvédelmi és Biztonságtechnikai Kft. cégvezetője, presbiter – Siófok. Gyermekként nagymamámmal jártam a gyülekezetbe. Ezek meghatározó évek voltak, számos fiatalkori élményem ide kötődik. Idővel másra figyeltem, és távolabb kerültem az egyháztól. Felőttkoromban volt az életemnek egy olyan mélypontja, amikor az evangélikus közösségben találtam meg a menedéket. Itt olyan érzelmi segítséget és lelki támogatást kaptam, amitől újra szárnyra kaptam. Nekem ez egyúttal a hazatalálás élménye is volt.

Feleségemmel minden héten részt veszünk az istentiszteleten. Lelkésznünknek, Lampért Gábornak a prédikációi mintha nekünk szólnának. Számomra olyan az istentisztelet, mint az akkumulátornak a konnektorhoz kapcsolódás. A templomban mindig feltöltődök, itt mindig kapok lelki segítséget. Öröm látni, hogy a lelkész házaspár, Ildikó és Gábor tenyerükön hordozzák a gyermekeket. Sokat merítenek tőlük a fiatalok, de mi, idősebbek is.

Vallom, hogy adni jó! Ezért nemcsak hallgatója, hanem aktív résztvevője és segítője is vagyok a gyülekezetnek. Részt veszek a közösségünk hétköznapi életében; ahol tudok, magam is segítek. Ha látom a gyermekeken, a gyülekezet többi tagján, hogy jól érzik magukat, az nekem is öröm.

Az evangélikusok mai arcképcsarnoka az interneten a Lathatoan.reblog.hu és a [Facebook.com/lathatoan.evangelikus](https://www.facebook.com/lathatoan.evangelikus) címen érhető el.

Nyeremény: szárszói hétvége

Szeretettel gratulálunk Liptai Jánosné egyházasdengelegi olvasónknak, aki nyereménysorsolásunk győzteseként másodmagával egy hétvégét tölthet el a balatonszárszói Andorka Rudolf Evangélikus Konferencia- és Missziói Otthonban. Azon előfizetőink között sorsoltunk, akiknek január 6-án érvényes Evangélikus Élet-előfizetésük volt. (A szerk.)

ORATIO OECUMENICA

Mennyei Atyánk! Annyiféleképpen, annyi helyen keressük az öröm forrásait. Néha azt gondoljuk, rátaláltunk, máskor törekenynek bizonyul minden, ami derűre, boldogságra adna okot. Köszönjük, hogy te minden töredékeségünk ellenére jóltartasz minket Jézus Krisztus, az Élet Kenyere által. Ő tápláljon minket az örök élet örömére!

Könyörgünk hozzád, mert a pusztulás, a széthullás jelei meglátszanak közösségeinken: nemzetünkön, a generációk együttélésén, a barátságokon, a családokon, a nemek közti kapcsolaton. Te, akinek hatalma van a halál felett, hívd életre közösségeinket! Jézus Krisztusért kérünk...

Urunk, hallgass meg minket!

Könyörgünk hozzád, hogy egyházad, amelybe ígéret és szentségeidet helyezted, élő kenyéreként jelenjék meg az emberek között. Tölts el minket tűzzel, hogy Urunkról, Jézus Krisztusról bizonyosságot tegyünk, és ő munkálkodjék igehirdetésünkben! Jézus Krisztusért kérünk...

Urunk, hallgass meg minket!

Könyörgünk hozzád, mert a betegségek, a testi halál, a háború, az ideológiai ellentétek és még sok más testi és szellemi teher megmérgezik hitünket, megtörik örömlényünket. Könyörülj rászoruló testvéreinken, minket pedig késztesd ajándékaid testvéri, bőkezű megosztására! Jézus Krisztusért kérünk...

Urunk, hallgass meg minket!

Könyörgünk a teremtett világról. Órizz meg minket a természet ártó erőitől, és őrizd meg teremtett világodat a bűn rontásával szemben! Jézus Krisztusért kérünk...

Urunk, hallgass meg minket!

Mennyei Atyánk, aki jóltartottad azokat, akik Jézushoz mentek, tarts meg minket is testi-lelki szükségünkben, és add meg nekünk mindazt, ami épülésünkre van, hogy neved dicsőségére éljünk most és örökké az Úr Jézus Krisztus által. Ámen.

BÖJT 4. VASÁRNAPJA (LAETARE) – IKOR 10,14-17

Kihez megyünk vendégségbe?

Meghívás találkozásra. Egy jól sikerült vendégségben feltöltődik a testünk és a lelkünk is. Élvezzük az ízeket, a beszélgetéseket, elmerülünk a találkozás felemelő élményében. Hazatérve pedig azt érezzük, milyen jó lenne mindezt gyakrabban átélni.

Jézus is meghív bennünket vendégségébe, újra és újra. „Vegyétek, egyétek... Igyatok ebből mindnyájan... Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” Persze máshol és máskor is találkozhatunk vele, de az úrvacsora az ő ünnepi vendégsége, amikor még többet kaphatunk tőle és belőle. Valójában mindent, amire csak szükségünk van.

Meghívás szeretetkapcsolatra. Az Úr szent vacsoráján megtörténik az a legközelebbi kapcsolódás, amelyet a kisgyermek fogalmaz meg vágyakozva: „Úgy szeretlek, hogy legszívesebben beléd bújnék!” Az úrvacsora vendégségében Jézus nem tart vissza tőlünk semmit, sem önmagából, sem ajándékaiból. Nekünk adja magát testestül-lelkestül, mindenestül, ahogyan értünk áldozta magát a kereszten, testét, véré, életét adta. De korlátlanul nekünk adja javait, ajándékait is: a bűnbocsánatot, az életet, az üdvösséget.

Életünk legtökéletesebb pillanatai azok, amikor Krisztus teste és vére bennünk van. Mi térdelünk, kimutatjuk saját rászorultságunkat, Jézus pedig betölt szeretetével. Vajon élvezük-e igazán ezeket a pillanatok? Imádkozzuk-e: Uram, most bennem vagy! Beleengedjük-e magunkat ebbe a tökéletes közösségbe? Kérjük-e: Uram, tölts be magaddal egészen! Vezess, gyógyíts, formáld, alakíts! Vedd át az uralmat szelíd szereteteddel minden porcikám, egész életem fölött!

S majd amikor kinyitjuk szemünket, meglátjuk-e magunk mellett a testvért? Tudjuk-e: ő is rá van szorulva Krisztusra, ahogyan én is, Jézusban testvérek vagyunk, összetartozunk, Isten családjának tagjai vagyunk.

Újra és újra. Jézus azt mondja az úrvacsorai kenyérre: „Ez az én testem...” Kenyeret rendszeresen eszünk. A kenyér Jézus korában alapélelmiszer volt, olyan étel, amelyet az életben maradásért, a test táplálásáért naponta fogyasztottak. Ma már mindenki másképpen viszonyul a kenyérhez. Van, aki reggel, délben, este eszi, van, aki teljesen kihagyja a táplálkozásából, és van, aki csak gluténmenteset fogyaszthat. Krisztus testére azonban újra és újra szükségünk van az életben maradásunkért, testünk és lelkünk táplálásáért. „Mert testünk és vérünk, az ördög és a

”

HENRI CHARLES JONAS: AZ UTOLISÓ VACSORA (1938–1944)

világ annyira gátol és támad minket, hogy gyakran megfáradunk s ellakadunk, sőt nemegyszer meg is botlunk. Ezt a szentséget tehát naponkénti táplálékul és üdülésül kaptuk, hogy hitünk feléledjen és erősödjék, ne lankadjon meg a harcban, hanem egyre erősebb legyen” – írja Luther Márton a *Nagy kátéban*.

Pál apostol szavai óva intenek a bálványimádástól, attól a gondolkodástól, hogy nincs szükségünk Jézus Krisztusra, mert nekünk nélküle is megy. Bárkitől vagy bármitől várjuk is rajta kívül az életet, a gyógyulást, a boldogságot, a boldogulást, az bálványimádás.

Kihez megyünk vendégségbe? Amikor bajban vagyunk, kihez fordulunk, hova szaladunk segítségért? Amikor örömünk van, kinek vagyunk hálásak, kinek tulajdonítjuk érte a dicsőséget? És ha meghívókat kapunk, kiét fogadjuk el?

Jézus meghív bennünket ünnepi vendégségébe, újra és újra, úrvacsoráról úrvacsorára. Vágyik a velünk való legközelebbi kapcsolódásra, és vágyik arra, hogy közösséget teremthessen közöttünk is. Elfogadjuk-e meghívását – újra és újra?

■ LÁZÁRNÉ TÓTH SZILVIA

Imádkozzunk! *Úr Jézus Krisztus! Add nekünk a felismerést: rád van a legnagyobb szükségünk. Add meg, hogy átélhessük veled az igazi közelséget, és az úrvacsorában megérezhessük a mennyország ízét. Ámen.*

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (március 19.) *Nincs olyan szent, mint az Úr, rajtad kívül senki sincsen... 1Sám 2,2 (1Pt 1,15; Jn 12,20–24; 2Kor 1,3–7; Zsolt 84) „És egész elhibázott életemben / Élsz és uralkodol örökkön, Anna.” Így zárul az egyik legszebb vers Juhász Gyulától Annáról (Anna örök). Hasonló hozzá a régebbi Annának, Sámuel édesanyjának az éneke. Megrendítő, ahogyan Juhász Gyula, élete derekán, visszagondol homályos emlékü szerelmére. Azzal a kizárólagos magasztalással, mely Sámuel anyjának és minden, Isten irgalmát átélő embernek a dalában ott van: bár ezer érték, küzdelem, szeretett személy kísér – nincs olyan szent, mint az Úr, alapjában véve általa, benne létezik minden más. Általa, benne létezik a mi szentségünk is.*

Hétfő (március 20.) *Jöjjetek, járjunk az Úr viláosságában! Ézs 2,5 (Jn 8,12; Jn 6,26–29; Róm 10,16–21) Kultúránk a saját utunk megtalálására biztat, mely vagányul különbözni mer mindenki másétól. A próféta nem így látja: egy test tagjai vagyunk, gyümölcse nem egyéni utunknak lesz, hanem az egész testnek, a közösségnek, melyhez azáltal tartozunk, hogy egy elhívás részesei lettünk. Az út, melyre hív, nem belőlünk indul, ám bennünket vezet el a szerető Istenünk által nekünk készített célhoz. Nem úgy biztat, mint főnök, aki saját útjára hív másokat, és nem is mint mozgalmár, aki az egységben látja az erőt a közös cél eléréséhez. Úgy szól a próféta, mint bölcs testvér, aki tudja: minden bölcsesség homály, ha nem Isten igéjén tájékozódik.*

Kedd (március 21.) *Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem mindazzal él az ember, ami az Úr szájából származik. 5Móz 8,3b (Jn 6,68b; Jób 9,14–23.32–35; Róm 11,1–10) Az a csodálatos, hogy a mindennapi kenyér, melyet a pusztában evett Izráel, és amelyet mi is eszünk, úgy mellékes, hogy közben maga is Isten szeretetének jele. Az ő velünk való törődése a levegő, a természet, életerőnk, szereteteink és minden, amit felhalmozunk magunk köré. Megannyi „nemcsak”, megannyi másodlagos apróság, „nem ez a lényeg” gyöngye életünknek. Csak ő képes megadni ezeket, őt dicsőíti mind. Mégis, eltörpülnek szájának beszéde, az Ige mellett. Nem csak velük élünk, sőt! Mióta az utóbbi testté lett, tudjuk: enélkül sehová sem jutunk.*

Szerda (március 22.) *Az elveszettet megkeresem, az eltévedtet visszaterelem, a sérültet bekötözöm, a gyengét erősítem... Ez 34,16 (Lk 15,6; Jn 6,30–35[36]; Róm 11,11–16) Megkülönböztetjük egymást: jobbak és rosszabbak, kiválóbbak és silányabbak, figyelemre méltók és elhanyagolhatók, hasznosak és károsak. Magunkat minimum a középmezőnybe helyezzük, gondosan ügyelve arra, hogy főként az alánk soroltakra néz-*

ünk. A jó pásztornál is sokfélék vagyunk: elveszett, eltévedt, sérült, gyenge, erős, kövér... Egy fontos dologban azonban itt mind megegyezünk: tárgyak vagyunk. Tárgyai a szeretetének, munkájának, áldozatának, örömének. Tárgyai ígéréteinek és országának.

Csütörtök (március 23.) *Leccillapítottad a tengerek zúgását [...], a nemzetek háborgását. Zsolt 65,8 (Lk 1,73–74; 2Kor 4,11–18; Róm 11,17–24) „Föltámadott a tenger, a népek tengere...” – írta Petőfi a forradalom sodró élményétől mámorosan. Minden háborúság – népek és egyének között is – feszültségek-ből fakad. A feszültség gyúlik, végül egy alkalmas pillanatban kirobban, mint a hirtelen lecsapó vihar. Ahogy ez sem, úgy „a nemzetek háborgása” sincs hatalmunkban. Kétségbeesünk, mint a tanítványok a hullámok közt hánykolódó hajóban, vagy ügyes diplomataként igyekszünk tárgyalni, közvetíteni. A vihar pedig közben pusztít, belül és kívül egyaránt. Igazság és béke nincs máshol, csak Csillapítónknál. Csak az Úrnál csendesül el lelkem...*

Péntek (március 24.) *Így szól az Úr: Én is szóltam hozzátok, idejében szóltam, de ti nem hallgattatok rám. Jer 35,14c (Lk 11,28b; Jn 16,16–23a; Róm 11,25–32) Süketek párbeszédén nem hallássérültek társalgását értjük, hanem amikor a természeténél fogva kétirányú kommunikációban az egyik fél elveszti a fogadóképességét, és csak a magáét hajtja. A pogány, az ige vezetését elhagyó valláosság alapvetően ilyen: az ember szól Istenhez, de nem képes vagy nem akar figyelni őrá: kér, de nem keres; vádol, de nem néz tükörbe; elvár, de nem engedelmeskedik. Ebből a nyomorúságból csak Isten különleges csodája menthet ki. Boldog, akit elkerül ez a betegség, és nyitott marad az igére!*

Szombat (március 25.) *Többet ér a türelmes ember a hősnél, és az indulatán uralkodó annál, aki várost hódít. Péld 16,32 (Mt 5,9; Énekek 2,8–13; Róm 11,33–36) Rajtam és érdekeimen én magam nem győzhetek – hogyan akarhatnék mást, mint én magam? Ezért a legnehezebb önmagunk meggyőzése. Egymást is inkább csak legyőzni tudjuk. Ez az egyetértés nélküli némaság, a szeretet nélküli vezetés. Ami ettől eltér – az titok. Vannak módszerek, melyek imitálni próbálják: agymosás, hitetés, marketing... De egyik sem az igazi, mindig kilóg a lóláb. Nagy kegyelem, amikor a szív nyílik meg, fordul meg, tér meg. Amikor más emberré leszek, más érdek vezérel, nem a magamé. Ilyenkor olyan, mintha egészen Isten országában, az ő uralma alatt élnék. S ez így is van!*

■ SCHERMANN GÁBOR

Elköteleződéstől a jövő egyházáig

Tanácskozott a zsinat

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

A böjti időszak kezdetén ülésezett a Magyarországi Evangélikus Egyház XI. Zsinata Budapesten, az Üllői úti székház kápolnájában. A február 25-i ülészen a zsinati küldöttek elfogadták a diakóniai stratégiát, döntöttek a Nigériai Evangélikus Egyházzal való együttműködésről, valamint előkészítő nyilatkozatot fogadtak el a jövő évi általános tisztújításról.

A Törökországban és Szíriában történt földrengés epicentrumaként a hírekbe került Antiókhia (ma Antakya) városa mint a gyülekezetépítés modellje adta a központi témáját Fabiny Tamás nyitóahítatának. Az elnök-püspök a prédikációjában ApCsel 11,19–13,3 alapján elmondta: itt neveztek először keresztényeknek a Krisztus-követőket. A püspök az evangelizáció, tanítás, diakónia és misszió egymásra épülésére hívta fel a figyelmet.

Az igehirdetés keretében egy videóbejátszáson a mai Antakya egyik protes-

táns gyülekezetéről is hallhattak a jelenlévők, valamint láthatták az elszenvedett károkat. A zsinat tagjai imádkoztak többek között a földrengés sújtotta övezet lakóiért, a háborúban szenvedőkért, a betegekért és az elesettekért.

Elfogadott jelentések. Az első ülészen a keretében tette le esküjét a korábban már megválasztott lelkesi bíró, Réz-Nagy Zoltán. A Lackner Pál lemondásával megüresedett teológiai bizottsági elnöki posztra egyhangú szavazással vá-

lasztották meg, majd iktatták tisztségébe Iltzész Gábort, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem intézetvezető egyetemi docensét, a Budapest-Kelenföldi Evangélikus Egyházközség tagját. Ezután a zsinat tagjai elfogadták az előző ülészen jegyzőkönyvét, meghallgatták a bizottságok beszámolóit, valamint elfogadták a napirendet.

A zsinati elnökség előző ülészen a követő tevékenységéről Hafenschner Károly számolt be. A zsinat lelkesi elnöke *Az egyház jövője – a jövő egyháza* címmel utalt arra, hogy a *Láthatóan evangélikus* stratégia megvalósult eredményeiről és remélt változásairól mérleget kellene vonni. Szólt továbbá az úrvacsora évéről, amely megváltásunk titkára világitott rá. ►

A jövőképpel kapcsolatban a gyülekezetek anyagi önállóságának kérdését, a nevelési szolgálatot és a lelkészutánpótlás megerősítését hangsúlyozta, valamint előretekintő, számos lehetőséget magában foglaló példaként a konfirmáció és elköteleződés évét említette.

Fókuszban az általános tisztújítás.

„A Magyarországi Evangélikus Egyház jó rendje és szolgálatának hatékonysága érdekében fontos, hogy időben megkezdjük a választás előkészületeit, aktívan elősegítve, imádságban kérve a megfelelő jelöltek megtalálását, a választási menetrend kialakítását” – olvasható a zsinat által egyhangúlag elfogadott nyilatkozat szövegében.

A Próhle Gergely országos felügyelő által előterjesztett dokumentum a jövő évi általános tisztújítást segíti. A nyilatkozat ismerteti a törvénymódosításokat, felhívja a figyelmet a jelölőbizottságok feladataira, de a jelöléshez is szempontot ad: „Testületeinkben, tisztségviselőink között nagy szükség van az idősebb testvérek tapasztalatára, ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy minél több fiatal, akár még tanulmányait folytató vagy szakmai pályafutása elején járó, a munka világában aktív gyülekezeti tag vállaljon részt egyházunk szervezeti életében. Közösségeinkben egyre több asszony testvérünk szolgál, lelkészeink között is egyre több a nő, ezért fontosnak tartjuk, hogy testületeinkben, vezetőink között is megfelelő arányban legyenek nők és férfiak.”

Kölcsönös tanulás a nigériai egyházzal.

A zsinati ülés a Nigériai Evangélikus Egyház és a Magyarországi Evangélikus Egyház által megkötendő együttműködési megállapodás szövegtervezetének megtárgyalásával folytatódott. Fabiny Tamás ismertette, hogy az együttműködés kiterjed többek között az egymásért való imádságra, az információcserére és a kölcsönös látogatásokra.

Az előterjesztő elmondta, hogy az együttműködés a Lutheránus Világszövetség *Kölcsönös tanulás a vezetők cseréjén keresztül* nevű programjának keretében jön létre. A zsinat egyhangúlag jóváhagyta a megállapodást, és felhatalmazta az országos elnökséget az aláírására. Az egyház legkésőbb 2028-ban felülvizsgálja a megállapodást.

A diakónia egyben misszió is. A legutóbbi ülészakon a zsinati tagok már hallhatlak néhány gondolatot a szeretetszolgálat távlatos terveiről. Az immár kiforrott diakóniai stratégiát Gregersen-Labossa György, egyházunk diakóniai bizottságának elnöke és Kelemen Anna Gyöngy, az országos iroda diakóniai osztályának vezetője terjesztette a zsinat elé.

A rövid és középtávú fejlesztéseket meghatározó dokumentum egyszerre tekinthető pillanatfelvételnél, valamint olyan munkaanyag, amely a meghatározott prioritások alapján segíti egyházunk diakóniai szolgálatát. A dokumentum bevezetője egyházunk diakóniai szolgálatának teológiai alapjait fekteti le, majd stratégiai elvek szerint foglalkozik többek között a szociális, gyermekjóléti, felzárkóztatási, menekült-, foglalkoztatási és egészségügyi ellátásokkal. Meghatározza az intézményi és a gyülekezeti diakónia sarokköveit, rövid és hosszú távú céljait, bemutatja a fejlesztési irányokat, valamint értekezik a diakóniai lelkiségről, azon belül is a diakonátusról.

A hozzászólásokban néhány formai, stílusztikai javítás igénye került elő, valamint annak hangsúlyozása, hogy az egyház diakóniai szolgálatát misszió is, amelyet meg kell becsülni. A zsinat egyhangúlag fogadta el a diakóniai stratégiát, és megbízta az országos presbitériumot, hogy végezze el a minél szélesebb kör megszólítása érdekében szükséges pontosításokat és kommunikációs feladatokat.

Tényfeltárás és lelkigondozás.

A zsinat meghallgatta és egyhangúlag elfogadta Jákob János dandártábornok, tábori püspök 2022. évi jelentését a protestáns tábori püspökség működéséről, és ugyanígy Vancsai József bizottsági elnök beszámolóját a lelkészi életpályamodell (LÉM) szakmai bizottságának munkájáról, valamint Szeverényi János országos missziói lelkész tájékoztatóját a missziói területeken végzett szolgálatról.

A tényfeltáró bizottság tevékenységéről Mirák Katalin szólt. A bizottsági elnök a jelentésében közzétette: „A *Háló* sorozat folytatása éppúgy szerepelt a munkálatok között, mint a szerteágazó tudományos munka, a tényfeltáró kutatások eredményeit ismertető publikációk sora vagy a más kutatóintézményekkel és szakmai munkacsoportokkal való kapcsolatépítés.”

A hozzászólók a tényfeltáró bizottság szolgálatának eddigi eredményeit, a transzparenciát és a szakmaiságot méltatták. Megjegyzés érkezett a *Háló* sorozat tervezett és eddig megvalósult ütemezésével kapcsolatban. Kiemelték, hogy a tudományos munka mellett hangsúlyos a lelkigondozás szolgálata. A zsinat egyhangúlag elfogadta a tényfeltáró bizottság 2022. évi jelentését, egyúttal kérte, hogy a bizottság erősítse meg a lelkigondozói feladatot.

Egy igen, egy nem. Elvi, előkészítő vitát folytatott a zsinat a teológiai bizottság helyének, szerepének és jövőjének kérdéskörében. Az előterjesztő, Hafenscher Károly elmondta: a módosítás célja, hogy a grémium az eddigi zsinati bizottsági státuszából kerüljön át országos bizottsági státuszba, s ezáltal az egyház egészét segítő munkacsoporttá váljék. A zsinat látható többséggel fogadta el az elvi határozatot.

Szintén előkészítő, elvi vita keretében tárgyalták a zsinati létszám jövőbeli változásának lehetőségeit. Hafenscher Károly előterjesztésének célja az volt, hogy a következő ciklustól „a testület létszámát a működőképesség, az anyagi terhek csökkentése, a reális humán erőgazdálkodás és az egyház létszámához arányos testület létrehozása érdekében jelentősen csökkentse”. Az elvi vita keretében a létszámcsökkentés mértéke, a gyülekezeti érdekérvényesítés kérdése egyaránt előkerült. A zsinat nyílt szavazáson huszonnégy igen, tizenhét nem és hat tartózkodás alapján nem támogatta a javaslatot.

Bölcsészettudományi nyitás.

Idén ünneplik az egyetemi szintű evangélikus lelkészképzés századik évfordulóját – emelte ki szokásos éves jelentésében Csepregi Zoltán, az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) rektora. Ennek keretében egész éves programsorozatot tartanak Budapesten, valamint ünnepséget Sopronban. A rektor felhívta a figyelmet arra is, hogy az utóbbi időben „a felsőoktatás rendszerét alapelemeiben több lépcsőben változtatták meg”, amire „az egyetem vezető testületének gyorsan, de mégis átgondoltan kellett reagálnia és döntéseivel alkalmazkodni az új jogszabályi környezethez”. Tájékoztatót arról, hogy az energiaválság is új kihívások elé állította az intézményt. Ismertette az

EHE folyamatosan bővülő képzési rendszerét, szolt a könyvtár korszerűsítéséről, a tudományos diákköri konferenciák szervezéséről, valamint beszámolt arról, hogy a mentálhigiénés közösség- és kapcsolatépítő mesterszak elindításával a világi bölcsészettudományi szakok piacára lépett ki az egyetem.

A hozzászólók a lelkészutánpótlás fontosságára és a tapasztalható negatív tendenciára hívták fel a figyelmet. Elhangzott, hogy a világi felsőoktatási képzés indítása nemcsak adminisztratív próbálkozás, hanem előretökintő lépés. Ezekon túl szó volt arról is, hogy a már tanulmányait folytató hallgatók lelki kísérése fontos feladat, amely az EHE-n kívül a küldő gyülekezet lelkésze, illetve az iskolalelkész általi kísérést, valamint gyülekezetbe integrálást is kellene, hogy jelentsen.

Lépések az új énekeskönyv felé. Az *Evangelikus énekeskönyv* megújulásának-megújításának szükségességéről a 2021. november 26-i ülészakán hozott döntést a zsinat. Az azóta eltelt bő egy év eredményeiről Bence Gábor, az

Evangelikus Kántorképző és Egyházzenei Intézet igazgatója és Ecsedi Zsuzsa tudományos munkatárs, a megújítási folyamat szakmai vezetője számolt be. Mint elhangzott, létrehozták a szükséges munkacsoportokat, elkezdődött a munka az elvi, átfogó kérdésekről, és elindult a megújítási folyamatot bemutató honlap is, amelyen nemcsak széles körű tájékoztatást kaphatnak az érdeklődők, hanem kérdőívet is kitölthetnek, így közölve észrevételeiket a szakemberekkel.

Ökumenikusan a pedagógusok és a diákok megbecsüléséért. A pedagógusok és általában az oktatás helyzete kapcsán a zsinat legutóbbi ülészakán határozatban rögzítették, hogy az országos elnökség folytassa a megkezdett egyeztetéseket az oktatási intézményeket fenntartó egyházak vezetőivel és szakértőivel annak érdekében, hogy az egyházak együtt tegyenek javaslatot a kormányzatnak az oktatási rendszerben kialakult problémák megoldására.

A mostani ülészakon Fabiny Tamás elnök-püspök és Pröhle Gergely országos

felügyelő arról adott tájékoztatást, hogy a tárgyalások során egyházunk többek között a differenciált és inflációkövető bérezést, a modernizációt, a módszertani megújulást, a pedagógus-továbbképzést, a szegregáció elleni küzdelmet és az integrációt kívánja képviselni. Az egyik társ-egyház azonban a saját koncepciójának kidolgozásához időt kért, azóta pedig érdemi előrelépés nem történt. Fabiny Tamás és Pröhle Gergely megerősítették, hogy egyházunk törekszik pedagógusainak a megbecsülésére, és ha csak kis gesztussal is, de tavaly ősszel próbálta támogatni anyagi segítséggel is az oktatási intézményekben szolgálatot végzőket.

A zsinati ülészakot Abaffy Zoltán, a zsinat nem lelkési elnöke zárta. Kihirdette, hogy a testület május 26-án tartja tizennegyedik ülését egyházunk országos székházában. Ekkor kerül majd sor többek között egyházunk 2022. évi beszámolójának megtárgyalására, a népszámlálási adatok értékelésére, a lelkész-képzés és a lelkészutánpótlás kérdésének megvitatására.

■ GALAMBOS ÁDÁM

Evangelikus–görögkatolikus egyházvezetői találkozó

Első alkalommal tartották Győrben az evangelikus és a görögkatolikus egyházvezetők hagyományos találkozóját. Kocsis Fülöp érsek-metropolita, Orosz Atanáz és Szocska Ábel püspökök mellett egyházunk részéről Kondor Péter és Szemerei János püspökök, valamint Krámer György országos irodaigazgató és Lackner Pál, a püspöki tanács titkára, az Evangelikus Országos Gyűjtemény igazgatója vett részt a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület székházában február 27-én rendezett tanácskozáson.

Lackner Pál rövid igei bevezetője után a gyülekezetek és intézmények működését érintő energiaválság, a lelkészcsaládok megélhetése és Ferenc pápa április végi magyarországi látogatása is szóba került a jó hangulatú beszélgetésen. Ebéd után pedig a görögkatolikus Szent Miklós-templomba, illetve az evangelikus Öregtemplomba látogattak el a vendégek.

FOTÓ: ADÁMI MÁRIA

Szemerei János püspök a látogatás végén úgy nyilatkozott a *Kisalföldnek*: „A görög testvérek is szeretnének szorosabb kapcsolatot ápolni a Magyarországi Egy-

házak Ökumenikus Tanácsával, belépni az első, úgynevezett megfigyelő státuszba, és ebben mi támogatni fogjuk őket.”

■ – AM –

Életfaállítás a Dévai Fogadóban

Megemlékeztek az orosz–ukrán háború kitörésének első évfordulójáról

Az együttérzés, a veszteségek miatt érzett gyász megélése és a cselekvés jegyében emlékeztek az Ukrajna ellen indított háború kitörésének első évfordulójára február 24-én Budapesten, az angyalföldi Dévai Fogadóban. A tavaly adventben átadott, menekülteket segítő közösségi házban számtalan program, interaktív színház, kézműveskedés, kerekasztal-beszélgetés várta az érdeklődőket.

A XIII. kerület, Dévai utca 11. szám alatti, korábban cipőgyárként működő épületben, a különleges hangulatú térben közvetlenül fogadnak, nagy a nyüzsgés: gyerekek szaladgálnak, felnőttek tesznek-vesznek, épp a négyállomásos World Cafe elnevezésű programra készülődnek. Az esemény koordinátora Rác Katinka, a közösségi ház egyik szociális munkatársa, ő elsőként az Emma Egyesület és a Patent Egyesület közös, elsősorban nőikkel foglalkozó asztalához irányít.

Az Emma Egyesület elköteleződött az Ukrajnából menekülő nők támogatása mellett, munkatársaik abban segítenek a hozzájuk fordulóknak (elsősorban várandós nőknek), amiben tudnak. Az információnyújtáson túl elkísérik őket például kötelező kórházi vizsgálatokra, hivatali és jogi ügyekben tájékoztatják és lelkiileg is támogatják őket. Péter Anna Nada terepmunkás hangsúlyozta, hogy nem a kismamák „helyett” oldanak meg ügyeket, csupán biztos támaszként jelen vannak a háttérben, hisz az esetek többségében még magyar anyanyelvüként is elvész az ember a hazai szülészeti rendszer útvesztőiben.

SOK KÉZ HAMAR KÉSZ

„Tavaly ilyenkor mindkét szervezet viszonylag kis létszámmal működött, a krízis kirobbanása és a segítségnyújtással járó feladatok mennyisége így szükség-szerűen a csapat létszámának növekedéséhez és a szervezetek átalakulásához vezetett. Az elmúlt egy évben egy közös tanulási folyamat részesei lettünk, miköz-

ben intenzíven megtapasztaltuk, mekkora elköteleződés és logisztika szükséges a közvetlen segítségnyújtáshoz” – számol be Kallós Lilla, a Patent pszichológus munkatársa. Mindkét egyesület folyamatosan járja a menekültszállításokat, több száz higiéniai csomagot, menstruációs

gyár ellátórendszerben. A résztvevők egyértelműen a (hosszú távú) lakhatást hangsúlyozták, és extra sérülékeny csoportként a várandós nőket, a munkaképtelen időseket és a roma nagycsaládotkat neveztek meg. Megosztották személyes tapasztalataikat és ötleteiket is egymással. Felmerült például, hogy jó lenne az egyedülálló kismamák mellé önkéntes „nagymamákat” toborozni.

A harmadik állomáson az Emma Egyesülettől Csonka Fanny és egy mentálhigiénés segítő irányításával a résztvevők rajzban fejezhették ki, mit is jelent

terméket és terheségi tesztet osztottak már szét menekült nőknek és lányoknak.

A World Cafe második állomásán Szolnoki-Medve Livia önkéntes várta a beszélgetőtársakat, akik többek között a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesülettől és az Utcáról Lakásba! Egyesülettől, valamint a Jezsuita Menekültszolgálatától érkeztek. Ezen az állomáson arra keresték a választ, hogy melyek most a legégetőbb kérdések és feladatok a ma-

számukra a biztonság. Ki a kedvenc olvasókanapéját, ki egy szerény, de takaros házat, ki pedig védőburkot skiccelt a papírra.

Az utolsó asztalnál Bolba Márta józsefvárosi evangélikus lelkész, a Mandák-ház menekültsegítő szolgálatának – és most már a Dévai Fogadónak is – az egyik hajtómotorja fogadott azzal a kérdéssel, hogy miben áll és mire jó a közösség a segítségkérő és a segítő szá-

FOTÓK: ROMÁN PÉTER

CÍMLAPKÉPÜNKHÖZ

Lühnsdorff Károly Petőfi-litográfiája

Neve ismerősen csenghet egyházunkban, de ha a nevével nem is, Lühnsdorff Károly egy alkotásával evangélikusként bizonyára sokan találkoztak már: a Luther Mártonról készített grafikáját hittantermek falain láthatjuk.

1893-ban született evangélikus családban Budapesten. A Képzőművészeti Főiskola Szobrász Tanszékén tanult, amikor az első világháborúban behívták katonának. A szibériai Krasznnojarszkba került hadifogolytáborba; fogolytársai között volt a szintén evangélikus költő, Gyóni Géza is. Lühnsdorff arcképrajzoló tehetsége itt bontakozott ki: fogolytársai, akiket fényképezni nem volt szabad, az általa rajzolt portrékat küldték haza családjuknak. Hat év után, 1920-ban térhetett haza szülőföldjére.

A két világháború közötti időszak egyik legjelentősebb portrérajzolója volt. Grafikáin megörökítette nemcsak korának ismert közéleti szereplőit, politikusokat, színészeket, hanem a hétköznapi embereket is, gyermekeket, népviseletes lányokat. Az 1930-as években készítette el *Nagy magyarok* című sorozatát a fennmaradt leg-hitelesebb arcképek alapján. Valószínűleg ennek a sorozatnak a része az Evangélikus Országos Múzeum gyűjteményében is megtalálható Petőfi-, Táncsics- és Kosuth-litográfia is.

A Petőfi-portré az 1844-ből vagy 1845-ből származó dagerrotípia után készült, nem a ma ismert, az 1950-es években restaurált lemez, hanem még a felvétel Klösz György által készített reprodukciója alapján. (Az egyedüliként hitelesnek tartott Petőfi-képről ugyanis később kiderült: nagymértékben retusált.) A szembenéző, enyhén oldalra dőlő arc, Petőfi haj- és szakállviselete, valamint kigombolt kabátja mind egyértelmű hasonlóság a Klösz-féle reprodukcióval. A dagerrotípia nyugodt, szemlélődő, már-már merengő költőre vall. Lühnsdorff Petőfije eleven portré, amelyből szintén nyugodtság árad, ugyanakkor a költőt tette kész, határozott, felelősségteljes fiatalemberként ábrázolja. Erő és elszántság sugárzik a tekintetéből.

mára. Az együtt gondolkodók kiemelték az emberi méltóság, a személyes figyelem és kapcsolat, a felelősségmegosztás fontosságát, valamint a „sok kéz hamar kész” és a „mindenki hasznos szeretne lenni” elvet.

LEGYEN BÉKE!

A fogadó felső szintjén zajlott ünnepélyes megemlékezésen Bolba Márta köszöntötte az egybegyűlteket. Bemutatta a közösségi ház Thiesz Angéla vezette Holle anyó varrodájában a Dévai Fogadó önkénteseivel együtt készített óriási, színes életfát, melyen – levelek formájában – magyar és ukrán imádságok, üzenetek és kérések is helyet kaptak. Cirill betűkkel például ezek: „Legyen végre béke!”, „Legyen biztonságban a nagymamám!”, „Meghalt a testvérem”.

A bevezető éneklés után az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának képviselőjében Juliette Stevenson mondott beszédet. Ő egy angol nyelvű imádságot hozott az életfára, melyben az ukrainai békéért és szeretetért imádkozik, és kéri, hogy erőt kapjanak, akik távol kerültek otthonuktól. A neves színésznő reménységét fejezte ki, hogy a Dévai Fogadó falai között és a magyar társadalomban biztonságot találhatnak a háború elől menekülők.

„A NÉPEK GYÓGYÍTÁSÁRA...”

Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke gyásznapi nevezte az egybegyűlés dátumát, és Jel

21,3–6 és 22,2 („A város főútjának közepén, a folyó két ága között van az élet fája, amely tizenkétszer hoz termést, minden egyes hónapban megadja termését, és a fa levelei a népek gyógyítására szolgálnak”) alapján prédikált. Isten két ígését, a könnyek letörölését, a gyász, a jajkiáltás és a fájdalom megszűnését, valamint az élet vizének megtisztító, az élet fájának gyógyító erejét és átok helyett az áldás beteljesülését hangsúlyozta. Imádságot mondott Gonda László református lelkipásztor, kérve, hogy Isten földön élő egyháza legyen Isten eljövendő országának hűségese hirdetője.

A „Kyrie eleison” („Uram, irgalmazz”) ismétlődő éneklése mellett minden jelenlévő gyűjthetett egy gyertyát, és elhelyezhette az életfa előtt álló gyertyatartóban – saját gyászolt hozzátartozójának emlékére vagy tőle távol került szerettéért imádkozva.

Élő, mozgalmas közösségi élmény zárta az eseményt: Tárnok Marica meseterapeuta meséket mondott. A bábművész hitvallása, hogy „a mese élni segít, emlékezni a voltra, elmúltra – az élőkért, a jövőért”. A Magyar Nemzeti Táncgyűjtéstől Rab Edina tánckarvezető, jószolgálati nagykövet és Szemán Barna néptáncos érkezett néptáncbemutatóval. Az estet a Bihari János Alapfokú Művészeti Iskola gyermekcsoportjának közreműködésével életet, jövőt, testvériséget és reménységet hirdető, segítő és segítettet, önkéntest és hivatásost, ukránt és magyart közösségbe hívó kórtánc zárta.

■ KINYIK ANITA

■ BORÓKAY ZSÓFIA

Plántálók tavaszi reménye

Jókor jó helyen – az első márciusi szombaton, amikor már érezhető a levegőben a tavasz illata, egy lepusztult lakóházból vonzó templomothonná átalakított, korszerű gyülekezeti központban, Soroksáron tartották első konzultációjukat a gyülekezetplántálásban szolgáló lelkészek és munkatársaik. A találkozó célja a lelki megerősítés, a továbbképzés, a speciális missziói szolgálat Olcsvától Kistarcsán, Pestszentimréen, Budakalászon és Pomázon át Martonvásárig és Gárdonyig terjedő tapasztalatainak, sajátos kihívásainak és örömeinek megosztása volt.

paszlatatok. Ilyen például az úgynevezett anyaggyülekezetek és a plántáló közösségek folyamatos egymásra figyelése és felelős együttműködése. Sokat segíthet a közösségépítésben az egészséges öko-mentikus klíma is.

Fontos, hogy a plántálás úttörő munkájába beálló szolgatársak ne érezzék magukat „magányos harcosnak”. Teljes konszenzus alakult ki abban is, hogy folytatni kell az elindult konzultációt, a szervezett kapcsolat- és hálózatépítést. Megfogalmazódott a közös igény, hogy ősszel újra szeretnénk találkozni rendszeres továbbképzés és tapasztalatcsere céljából.

Lelki útravalóként a pünkösd utáni első „plántálási naplóbejegyzés” szólalt meg: „Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel.” (ApCsel 2,47) Ez azonban nem jelenti a gyors és látványos mennyiségi növekedés ígérését. A plántálás sok imádságot, sok türelmet és kitartást igénylő, kemény szolgálat. Tanulhatunk a növényektől: először lefelé kell gyökeret eresztetni, hogy élő kapcsolatba kerüljünk a tápláló Forrással. Pál apostol is figyelmeztet, hogy miénk az ültetés, az öntözés feladata, de a növekedést, az áldást egyedül Isten adja. Ez a plántálók reménye – nem csak tavasszal...

■ GÁNC S PÉTER

A szerző nyugalmazott püspök, a gyülekezetplántálási program kiértékelésére létrehozott evangélikus zsinati munkacsoport kijelölt vezetője.

A konzultáció igei alaphangját a házigazda gyülekezet lelkésze, Blatniczkyné Hammersberg Ganczstuckh Júlia bevezető áhitatának apostoli képe adta meg: „...a kincsünk pedig cserépedényekben van...” (2Kor 4,7)

A rövid bemutatkozó kör után a nap szakelőadója, Kerekes Szabolcs, a Barnabás Csoport Alapítvány munkatársa tartott interaktív prezentációt. Rámutatott arra, hogy a gyülekezetplántálás kisebb szeretetközösségeken keresztül indulhat el és valósulhat meg. Ezekben a kis csoportokban olyan fontos lépéseket kell együtt megtennünk, mint a megérkezés egymáshoz (akár játékos formában), belépés Isten jelenlétébe (énekben, imádságban) és beszélgetés az ígéről. Nagyon fontos, hogy eljussunk az olvasott, hallott és megvitatott igeszakasz alkalmazásáig, amely az egymás felé és a még kívülálló felé irányuló szolgálatban realizálható.

Az ebédszünetben, az asztalközösség mellett lehetőség nyílt bejárni a közösségépítés 21. századi igényei szerint kialakított gyülekezeti központot. Délután pedig – immár nagy körben helyet foglalva – kipróbálhatták az egybegyűltek, miként működik a gyakorlatban a dél-

előtti előadás egyik hangsúlyos tanítása: „A nyitott kérdések bevonnak a beszélgetésbe, és motiválnak a megszólalásra...” Öszintén előkerültek az örömök éppúgy, mint az elakadások. Kiderült, hogy a plántálási helyszíneknek megvannak a sajátos kihívásai. Nincsenek mindenütt érvényes és beváltható receptek, nincsenek egyformán jól működő, üdvözítő módszerek. Ugyanakkor jócskán akadnak közös kérdések és válaszok, megosztható, megosztandó felismerések és ta-

Az új hajtásokra figyelve ülésezett az Északi Egyházkerület Közgyűlése

A jövő építésének jegyében ülésezett március 3-án a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének Közgyűlése. Az alkalmat nyitó áhítatában Hulej Enikő, a Filadelfia Evangélikus Egyházközség Kisvárdán gyülekezetplántáló szolgálatot végző lelkésze keresztény küldetésünkre, az evangélium hirdetésének fontosságára hívta fel a figyelmet. A közgyűlést Fábri György egyházkerületi felügyelő nyitotta meg és vezette le.

Első napirendi pontként az egyházkerület elnökségének 2022. évi jelentését hallgatták meg a jelenlévők. Fabiny Tamás püspök kiemelte, hogy tavaly több lehetősége adódott gyülekezetek látogatására, mint a megelőző évben, és nagy öröm számára, hogy a korábbi esztendőben a járvány miatt elmaradt egyházkerületi és országos eseményeket is meg lehetett tartani. Fábri György a tavalyi évet úgy jellemezte, mint amelyet a háború kitérése feletti megdöbbenés uralt, és az ezzel összefüggő gazdasági válság sújtott. Hangsúlyozta, hogy sok szívet melengető összefogás és kezdeményezés történt a háborút megsemmisítő segítségére.

Az elnökségi jelentések után a hat egyházmegye esperesei, felügyelői is beszámoltak a gyülekezetek helyzetéről, lelkészeik szolgálatáról.

A második napirendi pont a gyülekezetplántáló lelkészek szolgálati beszámolója volt. Az érintett esperesekkel és az anyaggyülekezetek lelképásztoraival közösen részletezték az elmúlt időszakban elévített munkájukat. Győri János Sámuel a Budakalászon és Pomázon, Eslényi Ákos a Kistarcsán és Kerepesen, Hulej Enikő pedig a Kisvárdán folyó közösségépítésről adott hírt. Mindhárom beszámoló a koronavírus-járvány okozta nehézségek, a létszámcsökkenés melletti egyéb nehézségek ellenére arról szólt, hogy van öröme a szolgálatuknak, és vannak új emberek a meghirdetett alkalmakon. A kis gyülekezetek kezdenek éledni, új hajtásokat hozni.

Az anyaggyülekezetek részéről Horváth-Hegy Olivér szentendrei, Kende K. Péter csömöri és Malik Péter Károly nyírteleki lelkész (Filadelfia gyülekezet) azt mondták el, hogy milyen infrastruktúra áll a plántáló lelkészek rendelkezésére,

hogyan tudnak együtt munkálkodni, és milyen a kapcsolata az induló gyülekezetnek az anyaggyülekezettel.

Az elhangzottakat a három érintett egyházmegye esperesei – Keczkó Pál (Budapesti Egyházmegye), Mekis Ádám (Észak-Pest Megyei Egyházmegye) és Zsarnai Krisztián (Hajdú-Szabolcsi Egyházmegye) – további részletekkel egészítették ki. (Szlaukó-Bobál Orsolya, az egyházkerület missziói lelkésze betegség miatt kimentését kérte, és távol maradt a közgyűléstől, ezért nem tudott hozzászólni a témához.)

A harmadik napirendi pontban a közelebbi, 2024-ben esedékes általános tisztújító választásokra való felkészülésről esett szó. Fábri György arra biztatta az egyházmegyék vezetését, hogy foglalkozzanak a kérdéssel gyülekezeti és egyházmegyei szinten is.

A következő napirendi pontként Fabiny Tamás szolgálati idejének meghosszabbításáról döntött a testület. Az egy-

házkerület püspöke ugyanis 2024-ben betölti a hatvanötödik életévét; az egyházi törvények szerint ez után két évet szolgálhat még, ha a közgyűlés jóváhagyja a hosszabbítási szándékát. A közgyűlés rövid beszélgetés után egyhangúlag a püspök szolgálatának meghosszabbítása mellett döntött.

Az ötödik napirendi pontban a Borsod-Hevesi Egyházmegye életének, gyülekeze-

teinek nehézségeiről tárgyalt a közgyűlés. A településeket érintő elvándorlás hatványozottan érinti ezt a területet. A közgyűlés egy munkacsoport felállításáról döntött, amely helyi szinten vizsgálja a problémát, és az őszi közgyűlésen megoldási javaslatokat terjeszt elő.

A *Találkozó Veled* címmel tartandó egyházkerületi nap szervezéséről e sorok írója számolt be. A püspöki titkár a jelenlévőket arra biztatta, hogy hirdessék az eseményt, hívogassák a gyülekezeti tagokat a május 13-án Csömörön megrendezendő találkozóra.

Az egyéb napirendi pontok között Bak Péter beszámolója hangzott el a Gusztáv Adolf Segélyszolgálat tevékenységéről, valamint az egyházkerületi üdülési támogatásokról. A kerületi közgyűlést Fabiny Tamás püspök imája zárta.

■ NAGY ÁDÁM

A CSAFORDI ERDŐ TÖZIKÉI - ASZERZŐ FELVÉTELEI

Ihsz Beatrix *esperes*
Soproni Evangélikus Egyházmegye

Szabad?

Nem kérdezi a kétéves, de szalad a virág felé, és leszakítja, hogy anyát megörvendeztesse. Mi meg megkeressük a kupicás poharat, hogy a szára nincs virágot vízbe rakhasuk. Csak gyengéden kérjük: „Legközelebb kérdezd meg: Szabad?” De az ajándékozás örömeinek átélése miatt újra és újra elindul kérdés nélkül is a virág felé.

Gyermekkorom emlékei között őrzöm, mikor a kertünkben szedett, borostyánlevélbe gondosan becsomagolt hóvirágcsokor hirdette a konyhaasztalunkon a tavasz közeledtét. A csáfordi erdőben február-március környékén nyílik a tőzike. Ez a védett növény hasonlít a hóvirághoz, és alázatos, harang alakú fehér virágkelyhei ugyanúgy a föld felé mutatnak. Kedves barátaim hívtak először megnézni ezt a csodát, a milliónyi, ringatózó tavaszi virágot. Póznákhoz kötözött kötél jelöli ki az ösvényt a látogatók számára. Eddig és ne tovább! Mindent a szemnek és semmit a kéznek! Soha nem felejttem a friss levegő illatát, a jó beszélgetés hangulatát és élményét. Tőzikét természetesen nem, de róla fényképet annál többet tudunk hazahozni, hogy más is megcsodálhassa.

A böjti időszak általános vélemény szerint inkább a tiltásokról, lemondásokról szól. Nem szabad húst enni – válaszolják kórusban a hittanosok. Megvonom magamtól az édességet, a húst, a szeszes italt vagy bármi mást... Elhagyom a szokást, amely eddig a mindennapi életem része volt. Stoptábla körülöttem, önsanyargatás bennem, akaratőrő edzése a külső szemlélő számára. Fogadalom, nagy lelkesedéssel való beleindulás, esetleg az ígéret megszegése egy-egy esetben és aztán még keményebb feltételekkel való folytatás.

Kipróbálok, nevelem magamat, igyekszem következetes lenni és maradni. Ez lehet egy izgalmas időszak is, de ha csak a lemondás oldaláról közelítünk, akkor küzdelem és erőfeszítés. Megérthetjük azt, akinek húsvéti sonkák lebegnek a szemei előtt, és alig várja a nagyszombat esti harangszót. Negyven nap nagy idő, de egy hét is soknak tűnhet komoly tilalom és lemondás esetén. Van, aki úgy próbál meg segíteni magán, hogy a „nem szabad” dolgokat számúzi a lakásból, és nem megy olyan helyre, ahol kísértésbe eshetne. Kihirdeti családtagjai számára is, hogy mit ne kínáljanak, és ha véletlenül mégis megteszik, akkor ráncolja a homlokát.

Érdekes fogadalmat tett egy gyermek: „Máskor nem hibázok!” Mi, felnőttek tudjuk, hogy ez lehetetlenség. Mi már csak az igyekezetünket ajánljuk fel óvatosan egy-egy

úrvacsoravétel után, s valójában életünk végéig tart a küzdelem a hiba és a bűn elkerülésére. Akárhogyan is fogalmazzuk ezt meg, tudjuk, hogy egyszerre vagyunk bűnösök és megigazítottak. A templompadokban énekelve Istent dicsőítő angyalokként a mennyig is elér a hangunk vasárnaponként, de beszédünkben és cselekedeteinkben a mindennapjainkban számtalanszor tetten érjük, hogy már megint a bennünk lakozó ördög ármánykodására hallgatunk. Csalódunk. Elsősorban magunkban. Pál apostol szavainak igazsága szívünkig hatol, de nem ment fel: „Hiszen nem azt teszem, amit akarok: a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok: a rosszat. [...] miközben a jót akarom tenni – csak a rosszat tudom cselekedni.” (Róm 7,19.21)

„Kicsim, a saját hibáidat neked kell elkövetni, nem tudlak megvédeni tőlük” – mondja egy anya a már felnőtt, szerelemben gyötrődő lányának egy filmben. Az okos mások hibájából tanul, de hogy ez milyen ritka eset, azt a saját bőrünkön érezzük. Kell a tapasztalat, az orra bukás, a csalódás – akár nem is egyszer –, hogy megtanuljunk messziről elkerülni a csapdába vivő helyzeteket.

Az a javaslatom, hogy a stoptáblák, a tiltások, lemondások tömkelege helyett az idej böjtünkben inkább más irányba figyeljünk. Vizsgáljuk meg inkább a póznákra tekert kötelekkel kijelölt ösvénynek a célját. Ne azt fogadjuk meg, mit nem teszünk meg, és mitől tartózkodunk, hanem inkább azt fogalmazzuk meg, hogy helyette mire mondunk igent!

Minek a megvalósítására, átférfálására indít idén a Szentlélek? Több imádság, több idő odaszánása a bibliaolvasásra vagy elmélkedésre? Elismerés, szeretet és dicséret az emberek felé? Odafigyelés arra, aki tőlem várja ugyanezt a krisztusi lelkületet. Napi jó cselekedet, áldozatkész segítség, a régen megszakadt kapcsolat felvétele, a tervezett pozitív visszajelzés megírása. A haszontalan célok elvetése, valamint idő, energia és figyelem odaáldozása a nemes, új célok eléréseért. Mi lenne, ha nem halogatnánk minden feladatot magam előtt, ameddig csak lehet...?

Arra bátorítom a kedves Olvasót, hogy folytassa a sort saját kérdéseivel és életéből vett célokkal, böjti előremutató fogadalmakkal, kialakítandó szokásokkal.

Szabad? Természetesen soha nem fogja tőzikecsokor díszíteni az asztalomat, de a virágrengetegről készült fotóm sokakat megörvendeztethet az újság hasábjain keresztül is. Szabad? Szabad! ■

Korunk kihívásai

Örökzöld mondat, bár nem adnak mindig így kezdődő címet egy vitaindító szakmai előadásnak, egy beadandó egyetemi dolgozatnak vagy épp egy újságcikknek. Alighanem Luther számára is így jelentek meg annak idején az épp aktuális témák: a török hódítás, az arra keresett európai válaszok, a búcsúcédulákkal való kereskedés, az anabaptista és az úgynevezett rajongómozgalmak, a parasztság elnyomása és jogos elégedetlenkedése meg a többi.

gépies vagy, de korrekt. Viszont az élő emberek sokszor nagyon bunkók tudnak lenni egymással.

MI: Valóban létezik olyan jelenség, hogy az emberek viselkedése és kommunikációja eltérő lehet az elvárható szinttől, és ez néha kellemetlen helyzetekhez vezethet. Az ilyen magatartást azonban általában nem az intelligencia vagy annak hiánya határozza meg, hanem inkább az emberi értékrend, a nevelés és a személyiség jellemzői.”

jár. Ezen túl adódtak kihívással járó feladatok: csoportos szupervízió, lelkesítő munkaközösségi ülés, ökumenikus alkalmak és egyebek. Talán nem szükséges bizonygatnom, hogy nem a búcsúcédulák vagy a parasztság elnyomása volt a téma, mint Luther idejében. Törökországgal kapcsolatban sem a hódítás, hanem a tragikus földrendés.

Böjt van. A keresztyének ilyenkor Jézus negyvennapos pusztai megkísértését igyekeznek lélekben közel hozni magukhoz. Van, aki csokit nem eszik, van, aki a dohányzással vagy az alkohollal küzd. Van, aki péntekenként máskor sem eszik húst, és csak mosolyog a többiek műkedvelő vallásosságán.

Jézus, az Isten Fia eljött közénk. Ő maga böjtöléssel kezdte a szolgálatát, mégis azt mondta bírálóinak, hogy nem böjtölhet a násznép, amíg velük van a vőlegény. Aztán elszenvetde, amit az emberek egymással és teremtménytársaikkal általában művelnek. Vagyis az áldozatokkal azonosult. Áldozati bárány lett. Ezáltal győztes oroszán is. Milyen gazdag szimbolika!

Jelenlegi életmódunk fenntarthatatlan. Kis és nagy böjtök ezen már nem segítenek. Nagyon rövid időn belül feltartóztathatatlanul bekövetkeznek olyan események, amelyek nemcsak klímatastiztrófával riogató, sokak által még mindig kinevetett tudósok tanulmányaiban vagy távoli híradásokban jelennek meg. „Akkor majd kiáltani kezdik a hegyeknek: *Essetek ránk!* – és a halmoknak: *Borítsatok el minket!*” (Lk 23,30)

Van válasz korunk kihívásaira? Egyszerű: hirdessük az evangéliumot minden teremtménynek – hogy amikor eljön az a nap, senki előtt ne legyen titok, kihez és hová menekülhet a biztos pusztulás elől. Mert aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözülni fog.

Jézust várjuk, hogy véget vessen a szenvedésnek, és igazságot szolgáltatson. Ezért nem árt fontolóra vennünk: vajon mennyire alapozza meg reményességünket a halál és jajkiáltás nélküli új világban való életre az, ahogyan teremtménytársainkkal bánunk – itt és most, a magunk korában?

■ BARTHA ISTVÁN

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ – FOTÓ: FREEPIK.COM

Nem értette volna ezeket: klímatastiztrófa, rasszizmus, orosz–ukrán háború, woke, *lmbtq*, *cancel culture*, *Black Lives Matter*, és így tovább. És a koronavírus sem... ha még emlékszik ez utóbbira közülünk valaki. Aztán itt ez a mesterséges intelligencia (MI)! Kipróbáltam. Hosszabb cseteléseket folytattam vele, egyetlen üzenetváltást idézek:

„Van egy ilyen jelenség, aminek a leírására épp a te működésed és elnevezésed ad lehetőséget. Ez pedig a »természetes unintelligencia«. Vagyis te kissé

Megkísértett a gondolat, hogy ezek alapján a barátommá fogadjam, de sajnos Istenről is ugyanilyen „értéksemleges”, korrekt mellébeszélést tudott folytatni, amelyet egyébként nagyon is intelligens programozói tettek lehetővé a számára.

Mindenesetre jól kezdődött a 2023-as évem is, akárcsak a tavalyi. Már az első két hónapban volt néhány kiemelkedően emlékezetes találkozásom valódi emberekkel. Bizonyágtétel, egymástól tanulás, kölcsönös tisztelet és persze sajnos tipikus konfliktusok is. De ez az étellel

Tudásmegosztás és tudomány-népszerűsítés

Ismét a Fasor látja vendégül a kutató tanárokat

Nyolcadik alkalommal rendezik meg az evangélikus iskolák kutató tanárainak konferenciáját március 24-én a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban. Az eseményről az ötletgazda-szervezővel, Érfalvy Líviával, a házigazda intézmény igazgatóhelyettesével beszélgettünk.

– Mikor, hol és milyen céllal tartották meg az első konferenciát?

– 2013-ban a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumból indult útjára a kezdeményezés, Varga Mártának, egyházunk országos irodája nevelési és oktatási osztálya vezetőjének és Fabiny Tamás elnökpüspök úrnak a szellemi támogatásával. A konferenciasorozat életre hívásában az motivált, hogy szélesebb körben is ismertté tegyük azt a hatalmas szakmai tudást, mellyel az evangélikus köznevelési rendszerben dolgozó pedagógusok rendelkeznek. Az elmúlt években a rendezvényeknek több evangélikus intézmény is otthont adott, idén márciusban azonban ismét nálunk gyűlnek össze azok a tanárok, akik az evangélikus iskolákban végzett oktató-nevelő munkájuk mellett a tudomány művelése mellett is elköteleződtek, és a tudásukat szeretnék megosztani másokkal.

– Mi a sajátossága az ez évi tanácskozásnak?

– Az idei esztendő több évforduló kapcsán is nevezetes, hiszen amellett, hogy kétszáz éves a pesti evangélikus gimnáziumi oktatás, és százhusz éve született Neumann János, konferenciasorozatunk is tízéves lett – a jeles évfordulók kapcsán plenáris előadás keretében emlékezünk meg a fasori gimnázium volt növendékéről, a pesti evangélikus oktatásnak pedig terveink szerint külön szekciót szentelünk. Emellett a Petőfi-jubileumhoz kapcsolódóan is többen készülnek érdekes előadásokkal.

– Kik adnak elő a konferencián?

– Szaktudományi vagy módszertani kutatásokat végző pedagógusok, pedagógiai szakértők, akik már évek óta rendszeresen beszámolnak kutatási eredményeikről. Előadóink között vannak dok-

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

toranduszhallgatók, olyan tanárok, akik a pedagógus-életpályamodell besorolása alapján kutató tanárok, és a hallgatósággal megosztják tudásukat mesterpedagógusok is. Ugyanakkor olyan kollégák is előadnak, akik valamilyen szakképzés vagy másoddiplomás képzés keretében kerültek kapcsolatba egy-egy érdekes témával, vagy hoztak létre valamilyen innovációt, jó gyakorlatot, fejlesztettek taneszközt. A konferenciával összefüggésben tehát a kutató tanár kifejezést tágabb értelemben használjuk. Célunk az volt, hogy tudásmegosztó fórumot teremtsünk azok számára, akik mindennapos pedagógusi munkájuk mellett elmélyülten foglalkoznak egy szaktárgyukhoz kapcsolódó kérdéskörrel.

– A szervezők előre meghatározzák, hogy mely tudományterületekről érkehetnek az előadók?

– Egyáltalán nem, ez hagyományosan tudományközi konferencia, így az elmúlt évekhez hasonlóan minden kolléga szaba-

don választható témával jelentkezett. Ennek megfelelően hallhatunk majd előadást a hittudomány, a természettudomány, a pedagógia, a történettudomány vagy éppen az irodalom- és nyelvtudomány területéről. A tudomány népszerűsítése már korábban is fontos célunk volt, ezért a 2019-es konferenciánkkal csatlakoztunk a kutatók éjszakája rendezvénysorozathoz, melynek keretében sok olyan érdeklődőt is megszólítottunk, akik laikusként ültek be az előadásokra.

– Az emberekben élhet egy olyan, javarészt téves kép a tudósokról, kutatókról, hogy idős, ősz hajú, szemüveges bácsik, nénik beszélnek valamiről, amit kevesen értenek. Ezzel szemben az bontakozik ki a szavaiból, hogy a tudomány lehet – divatos kifejezéssel élve – menő.

– Pontosan ezt szeretnénk megmutatni a diákjainknak: azt, hogy a tudomány nem elvont dolog, ezért a konferenciába hallgatóként, sőt most már előadóként is, szinte a kezdetek óta bekapcsolódnak tehetséges diákok. Így ők is látják, hogy tanáraik nem elefántcsonttoronyba zárkózva kutatnak, hanem gyakran a diákokkal közösen, aminek akár tanórai keretek között is lehet tudományos értelemben vett eredménye – ezt nagyon izgalmasnak tartom.

– A konferencián elhangzottak hogyan válhatnak gyakorlattá a részt vevő pedagógusok munkájában?

– A rendezvény nemcsak előadásokat, hanem szekcióbeszélgetéseket is kínál, ahol hagyunk időt az elhangzottak megvitatására. Már itt megindul az eszmecsere, a kollégák megosztják egymással a tapasztalataikat, így az itt megismert szaktárgyi tudás és a módszertani újdonságok könnyebben beépülnek a tanári repertoárba. Ugyancsak segíti az elmélet gyakorlatba való átültetését, hogy az elhangzottak szerkesztett formában konferenciaköte-
teinkben is elérhetők.

■ BALCZÓ MÁTYÁS

A KESMÁRKI Ó- ÉS ÚJ LICEUM

A forradalom iskolái?

A fiatal Petőfi élményei az evangélikus oktatásban

Ha a népszerű asszociációs játékot játszánánk, amelyben egy kifejezésre gondolkodás nélkül rá kell vágni azt a szót, amely elsőként eszünkbe jut, akkor a „március 15.”-re biztosan sokan „Petőfit” mondanának először. Az 1848. március 15-i pesti forradalom egyik vezéralakja kétségkívül a legismertebb magyar költő. Ifjúkorában Petőfi – akinek a kétszázadik születésnapjára ebben az évben emlékezünk – hat evangélikus iskolában is megfordult: vajon ezekben az iskolákban „tanulhatta” a forradalmat?

A létező szocializmus korában az evangélikus egyháztörténetről szóló írások egyik legfontosabb mondanivalója az volt, hogy bizonyítsák, a magyarországi evangélikusok történetük során mindig a haladás (ma használt idegen szóval a *progresszió*) oldalán álltak. Nemzeti szabadságküzdelmeink során az evangélikusok mindig a haladás oldalán harcoltak, egyházuk és nemzetük jogaiért akár fegyvert is fogtak az elnyomókkal szemben.

Mint minden sarkos kisajátítás, úgy ez a megállapítás sem teljesen igaz. Az evangélikus egyház is inkább szerette a nyugodt életet, mint a véres harcokat, papjai és vezetői is csak ritkán ragadtak fegyvert, vagy buzdítottak bármely forradalom és lázadás mellett. Iskoláink meglehetősen sikerrel igyekeztek lépést tartani a legmodernebb pedagógiai irányzatokkal, de nem volt jellemző, hogy a mindenkori törvényes rend erőszakos megdöntésére biztatták volna diákjaikat.

SZABAD ÉS KRITIKUS GONDOLKODÁS

Petőfi iskolái sem voltak a felforgató eszmék tüzfészkei, de a forradalom és szabadságharc idején nemcsak a költő, hanem sok egykori iskolatársa is kiállt a változásokért. A 19. század protestantizmusában, közelebbről a magyarországi evangélikus egyházban is kulcsszó volt a szabadság fogalma. A szabadság az egyházpolitikában, egyházigazgatásban azt jelentette, hogy

az egyház önállóan dönthesse a saját ügyeiben: szabadon választhassa meg tisztségviselőit, belátása szerint tanítson iskolában, saját maga határozhasson arról, hogyan gazdálkodjon, vagy milyen jogi keretek között működtesse intézményeit.

Fontos volt az is, hogy – legalábbis a művelt és tanult embereknek – nem feltétlenül kell elfogadniuk azokat az egyházi tanításokat, amelyeket évszázadokkal korábban fektettek írásba. A 19. századi oktatást sok helyen jellemző rengeteg magolás mellett az erre fogékonyabbak azt is megtanulhatták, hogy a szabad, kritikus gondolkodás nem bűn, hanem inkább erény (természetesen csak akkor, ha szigorúan megtartják az akkor iskolai törvényeknek nevezett házirendet.)

Volt egy olyan iskolája Petőfinek, ahol egészen biztos hallhatott valódi, felforgató, forradalmi gondolatokat. Sárszentlőrinci tanévének idejére esett, hogy a kisgimnázium tanárának, Haag Péternek az elméje megbomlott. A különben kiváló bizonyítványokkal és nagy tudással rendelkező tanárral nem először fordult elő, hogy elhagyta a józan esze. 1831 őszén otthagyta az iskolát, és a környék falvaiban mint „álruhás József császár” biztatta a parasztokat, hogy elnyomó földesuraik ellen kaszával, kapával lázadjanak fel. A koleralázadások miatt amúgy is nyugtalan országban még egy nyilvánvalóan bomlott elméjű embertől is veszélyesnek számítottak ezek a gondolatok.

Haag Pétert Bonyhádön elfogták, majd a megyeszékhelyre, Szekszárdra vitték. Nem állították bíróság elé, nem csukták börtönbe, hanem a helyi ferences ispotály őrzetére bízta. Innen hamarosan megszökött, és visszatért iskolájába, ahonnan elzavarta a helyettes tanárt, és immár a katedréről oktatta „forradalmi” eszméit a harminc-egynéhány csodálkozó kiskamasznak.

A Petőfi-irodalom ezt az epizódot úgy írta le, mint a forradalom költőjének első találkozását a forradalom eszméivel. Ha ez így volt is, a kilenc-tíz éves kisdiaáknak inkább lehetett traumatikus, mint lelkesítő élmény. Haag tanár úr megbomlott elméjében ijesztő elegyet képeztek a társadalmi forradalom

eszméi, az üldözési mánia, a beteges féltékenység és a diákok előtt is kifejtett sajátos nézetei a nemek közti kapcsolatokról. Nem valószínű, hogy a kis Alexander Petrovitsot Haag tanár úr órái tették volna forradalmárrá.

HÁROMNYELVŰ ISKOLÁKBAN A HAZÁRÓL

Mindannyian emlékszünk tanulmányainkból a reformkor két jelzőjére: haza és haladás. A márciusi ifjak, köztük Petőfi, egyformán lelkesedtek mindkettőért. Mit tanulhatott vajon evangélikus iskoláiban a kis Petrovits a hazáról? Azért is izgalmas a kérdés, mert a háromnyelvű evangélikus egyházban az iskolák is háromnyelvűek voltak.

Petőfinek nemigen volt 21. századi értelemben vett magyar nemzetiségű tanára: Schiffendecker, Haag, Lehr, Jeszenszky, Stuhlmüller, Kollár, Koren, Lichard tanár urak legtöbbször nemcsak a neve, de az anyanyelve is idegen volt. Olyan is akadt köztük, aki nem vagy alig-alig tudott magyarul, és persze olyan is, aki Berzsenyi verseivel oktatta a magyar nyelvet. A 19. század elején a nyelvtudás és a nemzettudat nem mutatott olyan szoros egybeesést, mint ahogyan ma megszoktuk. Az iskolai életben egyébként is a latin nyelv volt a legfontosabb.

PETŐFI LOVAS PORTRÉJA (1897 KÖRÜL) - JAN STYKA

A forradalom és a nemzet jeles költője evangélikus iskolai pályájának mindenestre érdekes jelensége, hogy tanárai közül többen is szimpatizáltak a magyarral konkuráló szlovák nemzeti mozgalommal. Ján Kollár, Petőfi hittanára a pesti piarista gimnáziumban, illetve konfirmáló lelkésze az össz-szláv együttműködés (saját megfogalmazása szerint a szláv kölcsönösség, kritikusai szerint a pánszláv gondolat) nagy hatású propagálója, jeles szlovák/cseh költő és kultúraszervező volt.

Koren Pált, Petőfi aszódi tanárát is többször illették pánszláv vádakkal, de a negyvenes években a *Pesti Hírlap* éppen magyarul

kiválóan felelő szlovák és német tanítványai miatt dicsérte meg. Petőfi első fennmaradt, természetesen magyar nyelvű versét is az ő lejegyzésében ismerjük. Koren Pál pánszláv minősítése mögött az állt, hogy aszódi, majd későbbi szarvasi tanári éveit alatt is rendszeresen olvasta a szlovák sajtót, irodalmat, és a szlovák nemzeti mozgalom több tagjával is levelezett. Petőfi selmeci tanára, Daniel Lichard – aki nem átalotta magyar történelemből megbukatni később híressé vált tanítványát – pedig vitán felül lelkes támogatója volt a szlovák nyelvi, nemzeti, politikai törekvéseknek.

Petőfi ebben az összetett nyelvi-kulturális közegben is elkötelezett magyar költővé, a magyar nemzeti irodalom legnagyobb hatású formálójává tudott válni. Aszódon alapított titkos társaságuk még inkább a kiskamasz diákcsoportok (közös csavargások, egy kis pipázás és frivol nótázás) keretét adta. A selmeci magyar önképzőkörben viszont már valódi magyar verseket írt, és olyan barátokat szerzett, akik később irodalmi ambícióiban is segítettek. Március 15. Petőfijében a leghalványabb kétség sem merült fel, hogy a legradikálisabb magyar nemzeti irány mellett köteleződjön el.

A DIÁKOK ÉS A FORRADALOM

1848 tavaszán Petőfi egy olyan evangélikus iskolai tanártól kapott szigorú kritikát forradalmi fellépéséért, aki őt ugyan nem tanította, de három évvel korábban találkozott vele. Hunfalvy Pál bár Hunsdorfernek született, de magyar nemzeti elkötelezettségéhez és a „haladó” gondolatok iránti vonzódásához nem férhetett kérdés. Ő volt az, aki a késmárki líceum tanáraként először tanította a jogot magyarul – elévülhetetlen érdemeket szerezve így a magyar jogi nyelv kialakításában és a magyar nyelvű jogrendszer megalkotásában.

Amikor azonban 1848 áprilisában hírt vette, hogy a soproni líceum diákjai megcsinálták a maguk iskolai forradalmát, azonnal tollat ragadott, aggódó és felháborodott cikket írt „az evangélikus testülethez, a szülékhez és az egész hazához”. Hunfalvy nem túl hízelgő párhuzamot vont a tanáraikat, iskolájukat, egyházukat a nevelésükre teljesen alkalmatlannak tartó soproni diákok mozgalma és a márciusi ifjak forradalma között: „S kinek képében követelik azon gyors intézkedéseket? [ti. a soproni diákok az iskolai reformokat] természetesen a nemzet képében és nevében, »mert ki ne ismerne az ifjúi kebel panaszos feljajdulásában a nemzet halálharangjának rémes zúgására?» – mert Pesten is egypár ember, ki azzal dicsekszik, hogy semmitsem tanult, s hogy a sok számár professor neki secundae-t adott, szintén a nemzettel identificálja [azonosítja] magát!” Az „egypár ember” Pesten, aki semmit sem tanult, egyest kapott, és ezzel még dicsekedett is, nem más volt, mint Petőfi. *Deák pályám* című versében írta:

*Diligenter frequentáltam
Iskoláim egykoron,
Secundába ponált mégis
Sok számár professorom.*

Petőfi evangélikus iskoláinak tanrendjében nem találunk „forradalom és szabadságharc” órát. Haza- és szabadságszeretetének későbbi megfogalmazásához azonban ezekben az intézményekben kapta meg tudásának és műveltségének alapjait.

■ KERTÉSZ BOTOND

A szerző történész, az Evangélikus Országos Múzeum tudományos főmunkatársa.

Hit és hitetlenség – néhány morzsa

Mit takar az ateizmus fogalma? Ha az ateisták nem hisznek Istenben, mégis miért hisznek benne? A hit harcában melyek a kiemelkedő próbatételi kérdések? Népszerű teológia rovatunk mostani cikke ezekre a kérdésekre is választ ad.

A téma kimeríthetetlen, hiszen emberi mivoltunk legalapvetőbb kérdéséről van szó. Itt csak néhány – de annál fontosabb – gondolatra futja, amelyek nyomán ki-ki érdeklődésének megfelelően folytathatja a kutatást.

A HIT ÉSZSZERŰSÉGE – „VAN” ISTEN

Kezdjük a hitetlenséggel, mégpedig úgy, hogy pontosítjuk az ateizmust. Nem teljesen szabatos megfogalmazás (legalábbis a zsidó–keresztény kultúrkörben), hogy a tudatos, különösen is a harcos ateista nem hisz Istenben/istenben. Inkább azt mondhatjuk (Pröhle Károly nyomán), hogy az ateista olyan istenben hisz, aki nincs. Vagyis az általa elképzelt istenről megállapítja, hogy nem létezhet. Tehát először így-úgy el kell képzelnie, hogy utána tagadhassa a létezését. Ezért a tudatos ateizmus is vallásnak tekinthető, hiszen minnek tagadni azt, aki különben nincs. Érvényesüléséhez egyébként is szüksége van a hívőkre.

Hamvas Béla ismert meghatározása: „Az ateista bigottéria neve materializmus. Ennek a vallásnak három dogmája van: lélek nincs, az ember állat, a halál megsemmisülés.” Ma már a

materializmus helyett inkább naturalizmust mondunk, amely szerint minden a természet, és rajta kívül senki, semmi nincsen. Nem véletlenül került idézőjelbe az imént a „van”. Isten nem úgy „van”, mint bármi ezen a világon, hanem ő mindennek, a létezésnek az alapja.

Az istenhit nem egyszerűen alaptalan hiedelem, vélekedés, hanem bizalom, ráhagyatkozás: „A hit pedig a remélt dolgokban való bizalom és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.” (Zsid 11,1) Úgy is mondhatjuk (John Lennox oxfordi matematikus nyomán), hogy a hit valójában a bizonyítékokra adott válasz, nem pedig örvendezés a bizonyítékok hiányán (Róm 1,19–20; Jn 20,30–31). Nem olyasmiben kell hinni, amire semmilyen – legalább közvetett – bizonyíték nincsen.

Legkésőbb a DNS felfedezése óta tudjuk, hogy az élőlények fejlődését egy program irányítja, bár még nagyon messze vagyunk attól, hogy teljes képünk legyen róla. Programozó nélküli programozást pedig nem ismerünk (vö. 1Kor 15,36–39). Ha valaki erre azt mondja, hogy az élőlények programozottsága kivétel, akkor a válasz csak az lehet, hogy a programozó nem köteles minden felhasználónak külön-külön bemutatkozni.

A Szentírás egyedül az emberről állítja, hogy Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény, és mint ilyen kezdetől fogva világosan megkülönböztethető az állatoktól. Karl Barth arra figyelmeztet, hogy az embernek már azelőtt ismernie kell az emberit, hogy annak jelenségeivel foglalkozni, különben látó szemmel is vakká lesz. Vagyis arról fogja meggyőzni magát, hogy igazi valósága az, ami az állattal és a kozmosz többi részével összeköti. – Eleve tisztázni kell, hogy mi a fontosabb: ami összeköt az állatvilággal, vagy ami elválaszt tőle. Már az is elválaszt, hogy szembeállítjuk magunkat az összes többi élőlényvel. Igazán pedig a természetfeletti való hit különböztet meg.

A HIT KÖVETKEZMÉNYE

Luther így szól az első hitágazat magyarázatánál: „A hitvallás [...] nem más, mint a keresztyének vallástétele és válasza az első parancsolatra.” Egy kisgyermektől ez így hangzana: „Az én Istenem először is az Atya, aki teremtette a mennyet és a földet. Ezen az egyen kívül semmit sem tekintek istennek, mert nincs senki, aki mennyet és földet tudna teremteni.” Erre lehet azt mondani, hogy menny és föld egymás alatt, fölött emlegetése már jó ideje elavult, hiszen Földünk gömbölyű, amúgy pedig még a Naphoz képest is milyen kicsi. Annyiban mégsem elavult, hogy az élet bolygóját akaratlanul is szembeállítjuk a világgal, benne az összes többi égitesttel.

A tudomány minden ismeretét összerakva sem képes áttekinteni az emberi lét teljes valóságát ezen a kicsiny, de az életre finomhangolt égitesten. A teológus és a teológia pedig az Istenhez való viszonyban próbálja újra meg újra megragadni. Ennek pedig elengedhetetlen része, hogy mit kíván Isten az ő képére és hasonlatosságára teremtett, azaz a többi élőlénytől

FOTÓ: NASA

eltérően meghatározott embertől. Itt nem tudunk nem gondolni a *Tízparancsolatra* és a szeretet kettős parancsára.

Az ateista/agnosztikus erkölcs rendelkezik-e bármiféle abszolút normával, amelynek alapján elveinek érvényessége megállapítható? Ateista felfogás szerint az isteni tekintélyre hivatkozás támadás az ember autonómiája, méltósága ellen. Viszont ha nincs abszolút, azaz az ember feletti norma, akkor az ateista rendszer szubjektív és önkényes. Soha többé Auschwitzot, gulágot, Hirosimát – de tényleg soha többé! A rasszizmus mindenképpen elvetendő –, „csak” éppen ki dönti el, hogy miért? Az emberek azonban képtelenek bizonyos erkölcsi szabályok nélkül élni. Az, hogy sok ateista tisztességesebb, mint nem egy istenhívő, még nem cáfolja az isteni megalapozást. Annyira benne van az emberben az erkölcsiség, hogy akkor is megmaradhat, ha az alapját már nem tartja szükségesnek.

”

A Szentírás egyedül az emberről állítja, hogy Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény, és mint ilyen kezdettől fogva világosan megkülönböztethető az állatoktól.

Egyébként pedig lehet-e azt állítani, hogy az erkölcsi érzék végső soron csak az emberek agyában zajló elektrokémiai folyamatok helytől és időtől függően változó következménye? Amennyiben a világ intelligens teremtő/Teremtő műve, akkor neki és csak neki van joga meghatározni a játékszabályokat, ez pedig sokaknak nem tetszik. Így például az abortusz, az eutanázia, a bioetikai kérdések stb. vonatkozásában.

A HIT HARCA

Jakab írja: „Te hiszed, hogy egy az Isten. Jól teszed. Az ördögök is hiszik, és rettegnek.” (2,19) Azaz az egy Isten létének pusztá elfogadása még senkit sem tesz a hit hőségévé, hiszen az ellenség is megugorja ezt a szintet. A holdkóros-epilepsziás beteg gyermek apja így könyörög: „Hiszek! Segíts a hitetlenségemen!” (Mk 9,24) Vagyis ne engedd, hogy a benned való bizalmam eltűnjön, és legfeljebb a pusztá létedet fogadjam el, miközben úgy érzem, hogy nem törödsz velem. Az *Újszövetség*, de az egész Szentírás alapján már ez az állapot is hitetlenség, amely szabadulásért kiált.

Ha annyi hitünk lenne, mint egy mustármag, akkor szükség esetén egy-egy hegyet is odébb küldhetnénk. Az Úr itt a korabeli rabbinista, költőien túlzó megfogalmazást használja: „Bizony mondom néktek, hogy aki azt mondja ennek a hegynek: *Emelkedjél fel, és vesd magadat a tengerbe!* – és nem kételkedik szívében, hanem hiszi, hogy amit mond, az megtörténik –, annak meg is adatik az.” (Mk 11,22–23) A gondolatot Pálnál is megtaláljuk a szeretet himnuszának elején: „...ha teljes hitem van is, úgyhogy hegyeket mozdíthatok el...” (1Kor 13,2) Az így ható hit persze a rendkívülinél is rendkívülőbb karizma (1Kor 12,9) lenne. De nem tarthatjuk eleve kizártnak, hogy valahol, vala-

MATTHIAS GRÜNEWALD: A FELTÁMADÁS (RÉSZLET AZ ISENHEIMI SZÁRNVAS OLTÁRRÓL: 1512-1516)

mikor az ő kifürkészhetetlen akaratából ilyesmire is szükség lehet.

A hit harcában súlyos próbatételt jelent a *teodicea* („istenigazolás”), vagyis az a kérdés, hogy Isten jósága, szeretete hogyan tűrheti a tengernyi bűnt, szenvedést, mindenféle rosszat a világban. Sokan ezzel indokolják hitetlenségüket, mintha kimondva-kimondatlanul „erkölcsösebbek” lennének a Teremtőnél. Persze a hívő embert is ismételten próbára teszi ez. A hit azonban nemcsak a világ magyarázatát, hanem a szenvedés, az igazságtalanság jóvátételének reményét is adja. Zúgolódásunk, kétségbeesésünk sem változtat azon, hogy Isten „is” ismeri gondjainkat, kétségeinket.

Nem felejtethjük el, hogy a teremtő és a teremtmény, a végtelen és a véges közötti különbség mindig megmarad. Krisztus azonban szenvedésével és halálával vállalta sorsunkat. Philip Yancey-vel pedig elmondhatjuk: Krisztus feltámadása „döntő fontosságú szóval bővítette a fájdalom és a szenvedés fogalmkörét: átmeneti”. Az átmenet idején pedig könyörögjünk azért a hitért, amely kétségeink, az ige szerinti hitetlenségünk hegyét oda küldi, ahová kell.

■ SZENTPÉTERY PÉTER

A szerző az Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudomány Tanszékének nyugalmazott egyetemi docense.

A határtalan, halhatatlan

Ma is lehet még újat mondani „a mi Sándorunkról”

Lelki épülésünkre szolgál, és a tudásunk is gyarapodik, ha egyaránt olvasunk idén Petőfitől és Petőfiről. Ismert, szeretett költőnkéről csak az elmúlt húsz évben is számos figyelemre méltó kötet látott napvilágot. A kortárs irodalomtörténészek készek olyan formai megoldásokkal szolgálni, hogy letehetetlen olvasmánnyá formálják a nem kis tudásanyagot. Egész évre szóló szellemi kalandot kínáló művekben tallóztunk, fellapozva a kétszáz éve született Petőfiről a legutóbbi két évtizedben megjelent munkákat. A konklúzió a korántsem teljes mozaik alapján az lehet: hihetetlenül sok felfedeznivalót tartogat még ma is a magyar irodalom talán legtöbbet idézett, legjobban ismert személyisége.

Petőfi a magyar irodalomtörténet-írás sajátosan egyedi esete: máig is „erősen él, működik közéletünkben, irodalmunkban, oktatásunkban a Petőfi-kultusz” – írja *A Petőfi-kultusz határtalanságáról* című tanulmányában Margócsy István irodalomtörténész, s idézi a derűsen-bölcsen fogalmazó Móra Ferencet: „Petőfi szentírás; úgy kell venni, ahogy van, akár hiszünk benne, akár nem.”

De hogyan vált kultikus alakká ez a fiatalember, akinek oly kevés életév adatott, de azt oly sűrűn, színesen, gazdagon,

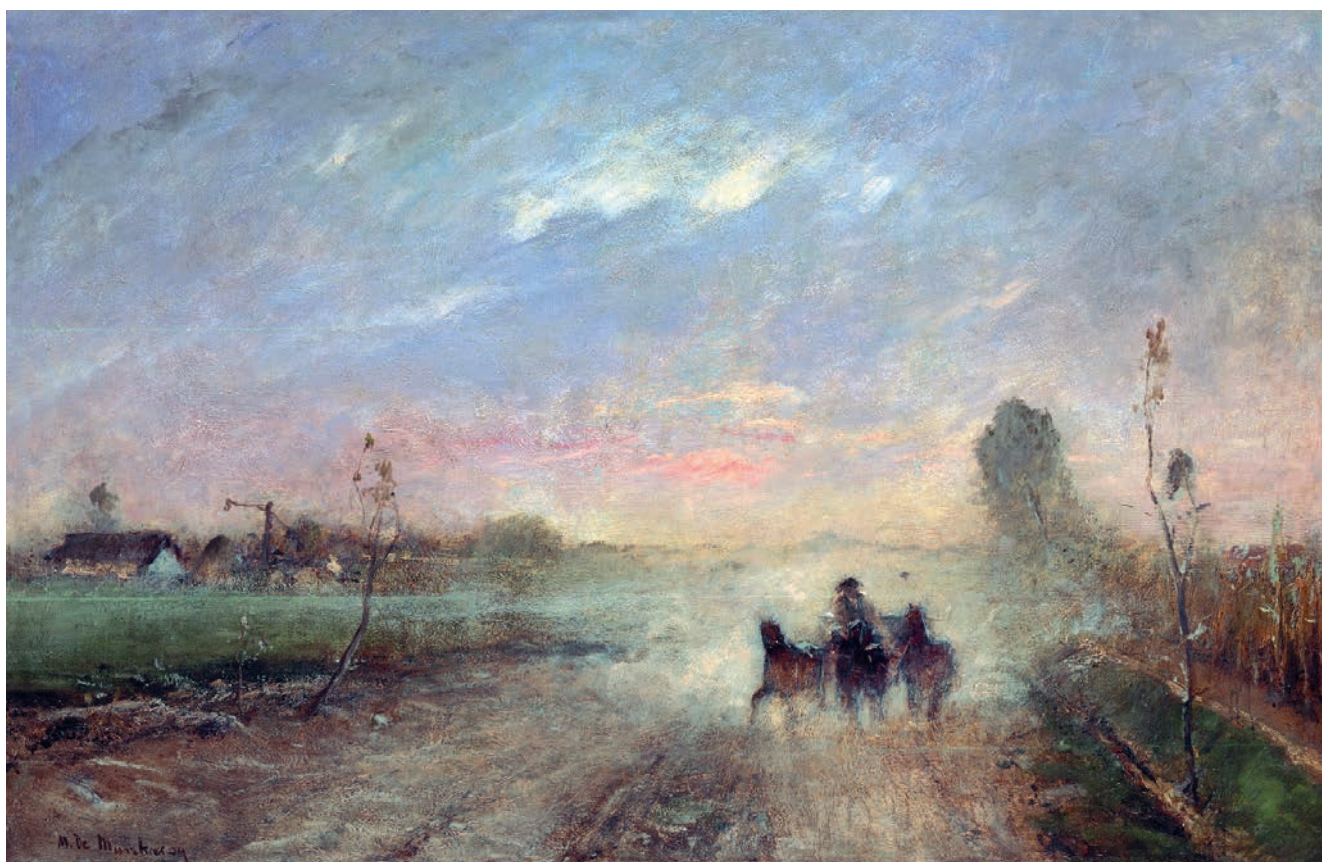
lázasan élte? Aki annyifelé járt, oly sok emberi kapcsolatra tett szert, része, sőt főhőse lett a magyarság egyik legkiemelkedőbb pillanatának, 1848. március 15-ének?

TEHETSÉGÉNEK BIZTOS TUDATÁBAN

Sem születésének, sem halálának pontos helyét, idejét nem ismerjük. Mítoszok, legendák szövődtek alakja köré. Dagerrotípián, metszeten, festményen látjuk szép metszésű, érzékeny, fiatal arcát – de hogy mi minden lakozott szívében, lelké-

ben, elméjében, hányadán is állt igazán Istennel, Szentírással, sorssal, végzettel, ezekre a kérdésekre nincsenek egyszerű, kategorikus válaszok.

Petőfi bonyolult, vonzó, izgalmas személyiség. Talentumát hamar felismerte, és sokszorososan kamatoztatta: verseinek számát közel ezerre teszik. Életében korán történt minden, hiszen alig kapott időt. Napjainkban egy huszonöt éves ifjú talán még a szülői házban – a „mamahotelben” – él, vagy egyetemistaként javában keresi, mi is lehetne az élethi-

Munkácsy Mihály: Poros út I. (1874)

Petőfi

vatása, és talán a családalapítás sincs napirenden. „A mi Sándorunk” ellenben eseménydús, mozgalmas, földrajzilag is szemmel láthatóan sokfelé ágazó diákéveket tudott maga mögött, keresztül-kasul bejárta az országot, színtársulatok tagjaként megízlelte a közönség szeretetét, szerelmes lett, édesapjával csatázott, mint oly sok fiatal, aki önálló útját keresi, udvarolt, csalódott, lángolt, megházasodott, kikerült a tolla alól a *Nemzeti dal* és *Az apostol*, a *János vitéz*...

Érdekes: barátai, kortársai megírták, anekdotákban mesélték, „nem volt könnyű természete”, és zsenge ifjúkorától erősen élt benne „nem mindennapi tehetségének biztos tudata”. Mély barátságot ápolt Arany Jánossal, forradalmár, nemzeti hős lett. Közben is kereste önmagát, de e keresései közepette is képes volt adni, s milyen sokat: költeményeiben örök érvényűt, halhatatlant, szépséget, jóságot. Ő, aki közben fiatal férj és édesapa lett, katonáskodott, de egészségi okokból később leszerelték, bordalokat írt, noha nem volt borissza, korán elvesztette szüleit, aztán... pillanatokon belül maga is elment.

Amit hátrahagyott, az a hatalmas költői életmű; ha hazáról, hazaszeretetről gondolkozunk, sokszor tőle kölcsönzünk méltó szavakat. Anyanyelvünkön olvashatjuk a derék, szlovák származású házaspár, Petrovics István és Hruz Mária fiának remekbe szabott magyar költeményeit...

Könyvtárnyi kötet elemzi az életművét; a kutatók, ahogy erről maguk is szólnak, már mindent és mindenek az ellenkezőjét is megállapították róla. Mégsem érezzük, hogy elég.

SOKUNK PETŐFI-ÉLMÉNYEI

De térjünk vissza a kultusz kialakulásának kezdeteihez: ez pedig „az a pillanat, amelyben tudatosították eltűnését”. Szinte példátlan – mutat rá Margócsy István dolgozata –, hogy legfontosabb életrajzi adatai bizonytalanok egy ennyire a nyilvánosság előtt élt modern

A Petőfiről fennmaradt egyetlen dagerrotípiáról készítette Escher Károly a retusált reprodukciót, amelyen a költő az eredeti képhez képest tükrözve látható

költőnek. Vannak nyilvánvaló és vannak „rejtett aspektusai” e kultusznak. Azóta is sokféleképpen használják fel a nevet. Írók, költők fogalmazzák meg Petőfi-élményüket, része szocializációnknak, a társadalmi érintkezésnek. Az óvodában a gyerekek már az előtt megtanulják Petőfi kivételességét – írja az irodalomtörténész –, hogy verseivel, életével találkoznának. „A kultusz működését, furcsa, nemegyszer kirívó gesztusait” – mint például Szendrey Júlia jegygyűrűjét ereklyetartóban – is Margócsy ismerteti, szólva arról, hogy a szakirodalom jelentős részében elemzés helyett laudációt találunk, az életrajzokban Petőfi „az élet

és a politika minden helyzetében tökéletesen megállja a helyét”, ezért választott példaképünk lehet.

Petőfi és Arany kettős kultuszát is izgalmas áttekinteni – az egyik legszebb irodalmi barátság ez, noha Petőfi halála miatt csak két és fél évig tarthatott. Vajon természetes-e, hogy e „két név, két figura” gyakorlatilag összenőtt „irodalmi mitológiánkban és történelmi arcképcsarnokunkban?” – teszi fel a kérdést Margócsy. Tényleg „ikerszülöttek, egymás kiegészítői”, ahogyan Gyulai Pál – akinek óriási része volt e kettős kultusz kialakításában – említette az Arany-emlékbeszédében? ►

A kultusz elemévé lett az is, hogy Arany „épen azon déli órában halt meg, melyben barátja ércszobra felemelkedett a Duna partján”, amint ugyancsak Gyulai Pál írta.

PETŐFI ÉS A VALLÁS?

Ratzky Rita irodalomtörténésznek, Petőfi, Arany és Szendrey Júlia kutatójának, a költő összes művei kritikai kiadása sajtó alá rendezőjének a kincsesbányával felérő, majd hétszáz oldalas kötetéből („Halhatlan a lélek”) a bibliai metaforákkal rendszeresen élő költőt éppúgy megismerhetjük, mint a színészet iránt fogékony ifjút. Előbbi már csak azért is érdekes, mert bár kevesebbet tudunk a költő hitéről, mint az egyházat, papokat kritikával kezelő attitűdjéről, de az evangélikus hátterű Petőfi keresztény kultúrában élt, hívő olvasóközönséget „képzelt el és műveivel alakított magának”.

Nézzünk pár érdekességet! Az egyik a bibliai motívumok vizsgálata Petőfi költői képeiben. „Petőfi és a vallás! Van-e ennél képtelenebb képzetársítás?” – utal Ratzky Rita arra, hogy a költő valamely személyes, talán gyermekkori élmény hatására nem szerette a papokat. Isten nevét kisbetűvel írta, nem volt hívő, noha sok lelkész barátja, ismerőse volt, s gyakran kapott kosztot-kvartélyt parókiákon, élvezve az értelmiségi társaságot is. A szerző ugyanakkor megállapítja: Petőfi „költészete, gondolkodása [...] a keresztény kultúrából táplálkozott”, még akkor is, „amikor a francia forradalmak történetét vallotta evangéliumának”.

De miről is van szó? Például hogy verseiben a költő – a Bibliának valószínűleg a Károli-féle fordítását használva – bőven alkalmazott bibliai metaforákat. Előfordul a vízőzön, az Éden, a Kánaán, a mennyország és a pokol említése, „a szerelmi veszteség a paradicsomból való kiűzés szinonimája”. Ott van verseiben Káin és Ábel, Mózes, Sámson, Józsué, Jeruzsálem, Jákob lajtorjája, Dávid hárfája, Illés próféta, Elizeus, a háromkirályok, Júdás és Pilátus is.

Isten gyakran megjelenik a költeményekben, eleinte „az emberi történelmet irányító hatalom”, majd egy „metamorfózisokon átesve feloldódik a természet, a szerelem, majd a szabadság fogalmában”. Megjelenik Isten akként, hogy tőle származik minden a földön, a költői tehetség és a küldetés is, a levegő, mint legdrágább ajándék, de a feleség, a csa-

Petőfi Sándor búcsúja a szülői háztól – Vinzenz Katzler litográfiája

lád, s ő tartja meg a hazát. „A magyarok istene” szókapcsolat – mutat rá az irodalomtörténész – „a biblia héberek istene fogalmára vezethető vissza”. Először 1842-ben, a *Lehel vezér* című elbeszélő költeményben írta le Petőfi; a legismertebb előfordulása természetesen a *Nemzeti dalban* szerepel. Vers címűl is adta a költő egy ízben. „Valódi romantikus kép: a magyar nép mint egy porszem kereng a történelem viharában – szüksége van isten megtartó erejére.” Figyelemre méltó Petőfi költészetének apokaliptikus jellege – fejtí ki a szerző –: a végítélet fogalma „egész költészetét behálózta”. Ugyanakkor fontos aspektus, hogy „az utolsó ítélet várása, jövendölése [...] Petőfi költészetében jövőt tétel. Ígéret is egyben, hogy a nagy megpróbáltatás után van tovább.”

Végül vessünk egy pillantást a próféta és a megváltó megjelenésére költészetében. Petőfi „küldetésnek fogta fel a költői szerepet. A tehetséget, az ihletet transzcendens erők küldeményének tekintette.” Az *apostol* című elbeszélő költeményben találjuk a legkésebb pél-

dákat e metaforákra, a főhős, Szilveszter és Krisztus között analógiákat fedezhetünk fel. Kovács Dániel református lelkész felismeréseit hozza például Ratzky Rita: Szilveszter három, Istenhez forduló monológja a bibliai panaszszoltárok retorikáját (lázadás, elcsendesedés, a küldetés vállalása) követi. A költemény szőlőszem-parabolája is a Bibliát idézi, „Szilveszter, akár Krisztus, példázatban beszél”. Végül figyelemre méltó a *Sors, nyiss nekem tért...* című versben „a személyes sors krisztusivá növelése: „Láng van szivemben, égből-eredt láng, / [...] Legyen bár tettemért a díj egy / Uj Golgotán egy új kereszt!”

MŰVÉSZETEK VONZÁSÁBAN

„Színész költő, aki időnként rajzolt”? Igen, egy másik tanulmányból a költő talentumairól kapunk közelképet. Aszódi iskolájában, ahogyan arra Orlai Petrich Soma visszaemlékezett, zongora- és rajzoktatást kapott, „ügyesen rajzolt”. Ezeket az alkotásokat ma az Országos Széchényi Könyvtár őrzi. A tanulmány bemutatja a

fiatal, akinek eszményképe és kedvenc drámaírója Shakespeare volt, vonzotta a színi pálya, s a vándortársulatok révén művészetközelségbe került, megkapta a szabadság édes érzését, némi pénz keresett, s „úgy megismerhette az országot, mint magyar költő máig sem”. Felelősségnek tekintette a színjátszást, „a színpad elsősorban az emberekhez szólás lehetősége, az erkölcsök terjesztésére, a hazafidéltségének öregbítésére szolgál”.

Természetesen színésznők iránt fobbant szerelmekről is tudunk. A kötet felidézti utolsó, pápai diákévének esetét: egy győri szintársulat vendégjátékáról írt tudósításban a szép színésznőről szóló bekezdést Petőfi írja a *Regélő Pesti Divatlapnak* 1842. június 12-én. Bár hamar kiábrándul ideáljából, vers is születik, de már nem az amúgy férjzett hölgyről, hanem zsánerkép, színészvers lesz belőle.

LÁTNÍ ÉS HALLANI PETŐFIT

2285 pengőforint – ennyi volt Sándor éves jövedelme utolsó teljes életében, 1848-ban. Sok más érdekesség mellett ezt Osztovits Szabolcs *„Sors, nyiss nekem tért” – Petőfi Sándor életének krónikája* című könyvében olvassuk. A bicentenáriumra megjelent kötet előszavában a szerző leszögezi: „sem mítoszépítő, sem mítoszromboló” szándék nem vezette, mikor négy évvel ezelőtt megszületett az ötlet, hogy „legendák nélkül, okiratok, kortársi visszaemlékezések, szakirodalmi munkák alapján” rekonstruálja Petőfi életét.

Az életkrónika egy élet regénye százhuszonhárom oldalon. Huszonhat és fél év történetét kapjuk, mint egy naplót, évre, hónapra, napra lebontva. Letehetetlen valóban, mint egy regény. Forrásul egyebek mellett Petőfi levelezései és úti beszámolóit szolgálnak. A krónika – noha tudjuk sarkpontjait, boldog óráit és szomorú végét – ebben a formában teljesen újat ad. A dátumokkal együtt olvasva szinte jelen vagyunk az igaz történetben, az év- és napszakokban.

Nézzünk egy egyszerű, hétköznapi példát: mit csinált a költő 1846. június 22-én? „A nagy hőség miatt késő délután [...] Balassagyarmatra tart. Útközben észreveszi, hogy köpönyegét Losoncon felejtette. Előbb a kocsiat küldi vissza, de mivel az sikertelenül jár, ő maga megy a köpönyért. Arra még van ideje, hogy az útközben szedett rózsacsokorral végre elbúcsúzzon [Weiss] Rozáliától.

Ludányban megcsodálja a szép parasztfelkötőket.” A sok idézet által „halljuk”, „látjuk” Petőfit. Kiderül, miért lett végtelenül dühös Júliájára, és mondott le házassági tervéről 1846. november 8–9-én. Aztán persze elvette szerelmét.

Meglepően gazdag a kötetben „a költő életében szerepet játszó személyek” – kétszáztizenthat fő – rövid portréja százkilenc (!) oldalon. Családtagok, diáktársak, tanárok, márciusi ifjak, lányok, asszonyok, szerelmek, írók, szerkesztők, lelkészek, papok. Evangélikus lelkészek: Ján Kollár, Székács József, Sárkány Samuel, Pákh Mihály. Végtelenül érdekes, ahogy összeáll a kirakós, a kapcsolódások, egymásra hatások ismertté válnak, s lenyomataik megjelennek Petőfi verseiben, prózai írásaiban, leveleiben.

Hasonlóan érdekes tálalásban kerül elénk Osztovits Szabolcs kötetében a Petőfi műveit bemutató fejezet: a költő életében napvilágot látott kötetek – tizenhat –, rölapokon megjelent versek, műfordítások megjelenési adatai. Tanulmányos áttekinteni a kor színes, gazdag lapkínálását. Kincsekre bukkanhatunk eközben. Tudták, kedves olvasók, hogy Petőfi az *Életképek* című szépirodalmi divatlap társszerkesztője is volt – Jókai Mór főszerkesztő mellett – 1848. április 30-tól a lap év végi megszűnéséig? A korabeli marketing működésére is találunk pontos adatokat. Például *A honvéd* című verset közlő rölap ára három váltókráczár volt; tizenkét alkalommal hirdették 1849 nyarán. S megtudjuk azt is, melyik Petőfi-vers kapta a legnagyobb publicitást – nem, nem a *Nemzeti dal!* Hanem *A királyokhoz*, amely 1848. március 28-án látott napvilágot Pesten, ugyancsak rölap formájában.

Egyik utolsó, boldog napján, 1849. július 5-én Petőfi Mezőberényben tartózkodott feleségével, kisfiával és annak dajkjával. A kertben sétálgatott, megírta fia rövid életrajzát. Az életmű utolsó verse is ekkor készült. 29-én arról érdeklődött a feleségének írt levelében, hogy szopik-e még a kisfia, és kéri, „tanítsd beszélni, hogy megleljen”. Utolsó napján, a délutáni órákban előrement a csatáérré, és jegyzetelt.

„Lépjünk közelebb” ezen a kétszázadik évfordulón e fiatal költőhöz: olvassuk újra és újra verseit, és fogadjuk el a segítő kezét, amelyet e jobbnál jobb kötetek szerzői nyújtanak a megismeréséhez!

■ *Összeállította:* STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA

Petőfi Sándor

AZ APOSTOL (részlet)

A szőlőszem kicsiny gyümölcs,
Egy nyár kell hozzá mégis, hogy megérjék.
A föld is egy gyümölcs, egy nagy gyümölcs,
S ha a kis szőlőszemnek egy nyár
Kell, hány nem kell e nagy gyümölcsnek,
Amíg megéri? ez belékerül
Évezredek vagy tán évmiljomokba,
De bizonyára meg fog érni egykor,
És azután az emberek belőle
Világvégeig lakomázni fognak.
A szőlő a napsugaraktól érik;
Míg édes lett, hány napsugár
Lehelte rája élte melegét,
Hány százezer, hány miljom napsugár?...
A földet is sugárok érlelik, de
Ezek nem nap sugárai, hanem
Az embereknek lelkei.
Minden nagy lélek egy ilyen sugár, de
Csak a nagy lélek, s ez ritkán terem;
Hogyan kívánhatnók tehát, hogy
A föld hamar megérjék?...
Érzem, hogy én is egy sugár vagyok,
Amely segíti a földet megérni.
Csak egy nap tart a sugár élete,
Tudom, hogy amidőn megérkezik
A nagy szüret,
Akkorra én már rég lementem,
S parányi művemnek nyoma
Elvész az óriási munka közt,
De életemnek a tudat erő ad,
Halálomnak pedig megnyúgóvást,
Hogy én is, én is egy sugár vagyok! –
Munkára hát,
Föl a munkára, lelkem!
Ne légyen egy nap, egy perc elveszítve,
Nagy a földadat, az
Idő röpül, s az
Élet rövid. –
Mi célja a világnak?
Boldogság!

Az írás elkészítéséhez felhasznált szakirodalmat. Margócsy István: „...Égi és földi virágzás tükre...” – *Tanulmányok magyar irodalmi kultuszokról* (Holnap Kiadó, 2007) • Margócsy István: *Petőfi Sándor – Kísérellet* (Korona Kiadó, 1999) • Osztovits Szabolcs: *„Sors, nyiss nekem tért” – Petőfi Sándor életének krónikája* (Osiris Kiadó, 2022) • Ratzky Rita: *„Halhatlan a lélek” – Válogatott tanulmányok, cikkek, kritikák a XVIII–XIX. század magyar irodalmáról* (Napkút Kiadó, 2015)

Szigetlakók szentjei

Ef 5,1–9

„Anatolij fiatal katonaként nehéz választásra kényszerül. Amikor a náci fogságába esik, saját életének megmentése érdekében meg kell ölnie parancsnokát. E szörnyű tett után ortodox szerzetesek mentik meg, és adnak neki otthont, Anatolijból pedig szerzetes lesz. A férfi még harminc évvel a szörnyű események után sem képes szabadulni a bűntudattól, pedig közben – különleges képességének hála – híres gyógyító, sokak számára valóságos szent lesz.”

A sziget című orosz filmnek, Pavel Lungin többszörösen díjnyertes mozijának bevezető summája ez, egy nagyon izgalmas művészfilmé, mely elgondolkasztató spirituális élményként is működik, rendkívüli különleges világba viszi a mindenkorit nézőt. Az alkotás, amely Andrej Tarkovszkij rendezőseni filmjeinek hangulatát idézi, nagyon felkavaró, igazi böjti önvizsgálatot provokálhat ki belőlünk. A film főszereplője, Anatolij ugyanis teljesen új életet kezd egy olyan dráma után, amely alapvetően felülír mindent, ami azelőtt történt vele.

A sziget. Egy világ, ahol egy kicsit minden másképpen működik, de ahol ugyanúgy megjelenik minden, mint a szigeten túli világban. Úgy vélem, hogy az *Efezusi levélnek* – amely Pál nevében íródott, de jóval későbbi, hiszen nem Pál korabeli szituációkat tükröz – az egyházi, gyülekezeti idillje valahogyan úgy működik, mint egy sziget. Egyszerre van jelen benne az a valóság, amely körbeveszi a közösséget, ugyanakkor maga a mérce nagyon magasan van, ahogy olvashatjuk ígénk első versében: „*Legyetek tehát Isten követői, mint szeretett gyermekei, és éljétek szeretetben, ahogyan a Krisztus is szeretett minket...*” Szinte érezzük belőle a történelmi kort, amelyben a szülők valódi példák voltak, a római társadalmat, ahol az utánzás, a *mimészis*, a követés fogalma ismert volt a korabeli retorikából csakúgy, mint a gyermeknevelésből.

Ezzel persze nem azt állítom, hogy ma nincs olyan, hogy egy gyermek utánozza a szüleit, vagy a szülei a követendő példák előtte, csak azt, hogy akkor a szülő mint példa sokkal erőteljesebben jelen volt a társadalomban, mint ma. „...*mint szeretett gyermekei*” – írja a levél szerzője, és érezzük, hogy az a követés, utánzás, amely egy szülő-gyermek kapcsolatban megvalósulhat, milyen óriási kihívásnak tűnik, ha Isten-ember relációban gondolkozunk, különösképpen, ha hozzáteszük a levél egyik legfontosabb üzenetét: „...*éljétek szeretetben, ahogyan a Krisztus is szeretett minket...*”

A mimészis, a követés, az utánzás alapja nem más, mint a krisztusi szeretet és az ezzel szorosan összekapcsolódó megbocsátás képessége. Ahogyan a 4. fejezet utolsó versében olvassuk: „*Viszont legyetek egymáshoz jóságosak, irgalmasak, bocsássatok meg egymásnak, ahogyan Isten is megbocsátott nektek a Krisztusban.*”

ISMERETLEN FRANCIA FÉSTŐ: ENGEDIÉTEK HOZZÁM JÖNNI A GYERMEKEKET (19. SZÁZAD)

Az utánzás, amelyet tőlünk, mai szigetlakóktól elvár Urunk, nem öncélú. A másik emberre mutat, talán éppen azokra, akikre mi nem szívesen néznénk, vetnénk tekintetünket.

És bár a zsoltórossal együtt valljuk, hogy „*szemem állandóan az Úrra néz*” (Zsolt 25,15), ez nem azt jelenti, hogy csak felfelé tekintünk. Körbe is kell néznünk. Az erő, a nyitottság, a bátorság, az iránytű felülről jön, de ebből nem következhet önzés vagy bármi, ami a szentekhez méltatlan. Szentekhez, ami – tudjuk – azt jelenti: az Istenhez tartozókhöz. Nekünk, a szigetlakók szentjeinek szól a biztatás: lehet másképpen is. Mert attól, hogy Krisztus földi egyháza, azon belül is egy-egy gyülekezet néha olyan, mint egy sziget, annak

minden szépségével és kihívásával együtt, még ott a kísértés, hogy minden maradjon ugyanúgy bennünk és körülöttünk, példának okáért az idej böjtből.

Pedig a világosság gyermekeinek lenni – amely kifejezés ismeretlen az izraeli gondolkodásban, viszont jól ismert a holt-tengeri tekercsek könyveiben, de az *Újszövetségben* is – hihetetlen kiváltság. Olyan, amire büszke lehet mindenki, aki képes erre az utánzásra, az *imitatio Christi*, amelyről oly szépen írt Kempis Tamás középkori Ágoston-rendi szerzetes, és amire te is, én is vállalkoztunk és vállalkozunk egy életen keresztül.

Az utánzás – imitatio Christi – mennyei művészete álljon előttünk böjtből. Utánzás, mely célhoz érhet bennünk és mindazokban, akikre ránézünk, és meglátjuk bennük az Isten képmását. A Krisztus-arcot. Bennük, akiknek éppen gyógyulásra van szükségük. A világosság gyógyít, de ez csakis tőle jön: a világ világosságától.

Dúdoljunk együtt, imádkozzunk együtt a böjti csendben a taizéi közösség egyik legszebb dalát és annak szövegét: „Te vagy a fény a szívemben, Jézus, / Add, hogy ne szólhasson bennem a sötét! / Te vagy a fény a szívemben, Jézus, / Krisztus, jöjj, Te vezess utamon!”

■ GÁNC S TAMÁS

A szobrok mögül előlép a költő

A Petőfi Irodalmi Múzeum új állandó kiállítása

A Petőfiről nevezett múzeum állandó kiállítása, mióta világ a világ, Petőfi Sándorról, a legismertebb magyar költőről szól. Megközelítései természetesen az aktuálpolitikai, irodalom- és emlékezetpolitikai üzeneteket erősítették fel – egészen az első óta. Idén januárban nyílt meg *Költő lenni vagy nem lenni* címmel az a kiállítás, amelynek feltett szándéka és célja, hogy a zseniális költőt és a sokrétű életművet kihozza a megmerevedett, bronzból vagy szavakból öntött szobrok mögül.

Petőfi él, élt és élni fog – ha így gondoljuk, biztosan közel állunk a valósághoz. Ma ő a legismertebb magyar költő, a legtöbb utcának nevet adó közéleti személy, akiről sok évtizede az óvodások is verselnek (miszerint „gatyában táncol”), akiről régebben termelődő szövetkezeti brigádokat és úttörő csapatokat, manapság pedig kulturális ügynökséget neveztek

el. Irodalmi és politikai életművének léte és ereje megkérdőjelezhetetlen. Biztosak lehetünk benne: kurzusok ha jönnek-mennek is, Petőfi Sándor neve fennmarad, míg magyarul olvasnak emberek valahol a világon.

Annyi mindent írtak és mondtak róla. Annyi mozgalom tűzte a zászlójára a nevét. Annyian sajtótították ki – legye-

nek bár a politikai jobb- vagy baloldalon. Érettségi tétel, köztéri szobor, zöld papír tízforintos, értelmiségi mozgalom, punkzenész állandó jelzője, a lázadó ifjúság metaforája, a futballpályán balszélső, hípszer, rocker, normaszegő, influenzaszer. Szabadságszerelem.

KÖLTŐ LENNI

Nagyon nehéz dolga van annak, aki ma újdonsággal szeretne előrukkolni Petőfiről. Irodalomtörténészek szolid fennhíjjással mondják, hogy három-négy nap kivételével egész élete nyitott könyv előtűk. (Bár néhány hét múlva ki fog derülni, hogy épp az evangélikusok tudnak róla újat mondani. Csak tessék figyelni.) ►

Így hát az irodalmi múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria és az Eötvös Loránd Tudományegyetem alkotói – kurátorok ez esetben –, Kalla Zsuzsa, Prágai Adrienn és Vaderna Gábor nem az újat mondás szándékával, hanem a megtisztítás igényével, a költői életmű előtérbe helyezésével, valamiféle új olvasattal állnak elő. „Petőfit a saját szobra takarja el” – így Weöres Sándor. És ha a kiállítás nem is akarja, de nem is tudja ezt a szobrot – azaz ezeket a koronként mást és mást jelentő vagy megjelenítő, valós vagy virtuális szobrokat, emlékműveket – ledönteni, megpróbálja a költői életművet a ráakódott ideológiáktól, a hozzárendelődtől előítéletektől megtisztítva elélni állítani.

Petőfi költészetének értékelésével, értelmezésével az az évszázados probléma, hogy a korai, tragikus halál által lezárva, onnan visszanezve látja kerek egésznek. Mintha a huszonhat éves költő hangja érettnek, életművének íve teljesnek tekinthető lenne. Bármily nehéz az *Egy gondolat bánt engemet...* című versről lehántani a valós életrajzi adatokat, meg kell értenünk, hogy nem a saját halál jóslatát látjuk ebben a remekműben. Nem szabad átsiklanunk azon a tényen, amely pontosan olvasható a sorokban, hogy a harctéri halál egyetlen értelme a világszabadság eljövetele. Petőfinek – és a világnak – azonban sajnos csak az első adatott meg.

Számos más műve esetében, legyen az a szerelmi líra vagy a tájversek kiemelkedő darabja, esetleg maga *Az apostol*,

levezethető a mindenkori ideológia felőli megközelítés. Az utóbbi alkotás például évtizedeken keresztül egyenesen tabunak számított.

A Petőfi Irodalmi Múzeum új kiállítása azt a *Hamlet* nyomán írt sort emeli ki címében, amely a költőlétlen kívüli létezését egyenesen tagadja, hiszen anyja költőnek szülte, és a versben ígéri, akár lesz hallgatósága, akár nem, a költészetet nem hagyja, mert nem hagyhatja el soha.

ELŐZMÉNYEK

Az új kiállítás – a gyűjtemény elképesztő tárgyananyagán túl – hatalmas tapasztalattól, a korábbi kiállítások leszűrt tanulásaiból is táplálkozott. A helyszínen *Bolygó üstökös* címmel vizsgálták néhány évvel korábban (2019) a Petőfi-kultusz alakváltozásait, a minden kurzus számára megkerülhetetlen életművet és életrajzot, a sajátosan értelmezett forradalmiságot és a kései pályatársak odaadó, személyes megemlékezéseit.

A múzeum 1959-es, 1972/1973-as, 1984-es, 1990-es, végül 2011-es kiállítása pedig nemcsak mint szellemi előzmény, tanulság, hanem mint muzeológia-történeti adalék is megjelenik a kiállítás függelékében. Ennek a minitártnak legérdekesebb, legmeghatóbb tárgyai azok a képzőművészeti alkotások, amelyek a rendszerkritikát személyes hanggal és magas esztétikai minőséggel tudták ötvözni. Kondor Béla, eFZámbó István, Bálint Endre vagy Maurer Dóra privát Petőfije a késő Kádár-kor korlátait vagy korlátoltságát is megjeleníti.

PERFORMANCE

A kiállítás létrehozói performance-jellegűt adnak a tereknek, azaz – az ő értelmezésükben – előadó, színpadias, összművészeti díszletek, eszközök használatával alakítják a kiállítóteret valami-

féle átélhető térré, ahová besétálva a látogató az életműbe és az életmű hátterét jelentő hazai romantikába lép be. Ebben a – valljuk be – vizuálisan rettenetesen, már-már zavaróan sűrű, esztétikailag szinte kusza és nehezen értelmezhető térben nyílik lehetőség arra, hogy megpróbáljuk megismerni és új alapra helyezni Petőfi költészetét.

A bevezető teremben, a Károlyi-palota egykori szalonjában a legalapvetőbb életrajzi adatokat a költő korai portréi, köztük az addigra már ismert dagerrotípia nyomán készült remek Benczúr-kép, tárgyi emlékek és a Petőfi-kultusz bronzszobrai, dagályos, érzelmes Petőfi-életképei kísérik. Itt új múzeumi kísérletnek is tanúi vagyunk: a fiókos tárlókban a fény- és páraérzékeny, szigorúan védett nyomtatványok és kéziratok időközönként cserélődnek. Emellett pedig két kiemelkedően fontos, évfordulós tárlatot felvillantva az irodalmi muzeológia Petőfi-narratíváival is ismerkedhetünk.

Azzal, hogy Petőfi születése és halála körül bizonytalanság érezhető, azal, hogy már a kortársak is úgy vélték, megjósolta a halálát, de profetikus hangja és népies, országszerte énekelt bordalai, megosztó személyisége és forradalmi példatár felmutató életműve miatt is nagyon hamar legendák sokaságát gyártották róla. Korábban sosem látott kultusz alakult ki személye és neve körül. A Petőfi Társaság, Jókai támogatása, a „nemzet özvegyének” adományai nagyon hamar összeállították Petőfi hagiográfiáját. Ennek kiemelkedő példái láthatók a nyitótérben, például gyermekkori kedves habán tálkája – amelyet mint „érintéses ereklyét” a kiskunfélegyházi szomszédok őriztek meg – vagy Szendrey Júlia jegygyűrűje úrmutatószerűen megalkotott ötvösmű keretében.

PETŐFI-SZÓTÁR

A kiállítás alkotói nem kívántak érettségi tételt felállítani, nem az életmű teljes körű bemutatását vállalták. Kiválasztottak hat témát, hívószót, amelyek Petőfi költészetében kiemelkedően fontosak. Ezeket aztán egy-egy teremben számos idézettel, képpel, vizuális effekttel, személyes tárggyal hozzák közel a látogatókhoz. Marad persze bőven keresgélési és gondolkodnivaló, ha az ember végre eltájékozik a sokszor nagyon apró betűs feliratok között.

Mielőtt olvasóink tovább haladnának a cikkben, javasoljuk, hogy rakják össze a saját hatszavas Petőfi-szótárukat. Nem hiszem, hogy készült ilyen felmérés, de érdekes lenne, hogy mely fogalmak vezetnék az összemzeti konzultációs lis-

FOTÓK: GÁL CSABA / PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

tát. Hamar néhányat! Szabadság, forradalom, szerelem, haza, szülőföld, anya, barátság, szenvedés, harc, Alföld, vihar, mese, humor, zászló, anyanyelv, magyarság, nemzet, új világ, próféta, sírhalom, „akasszátokfelakirályokat”.

A kurátorok a következőket választották: kötelék, róna, otthon, rémek, áldozat, erő. Nyilván mind érezzük, hogy a „rémek” nyelvtanilag kilóg a fogalmak sorából, és ez nem stílusos, de adjuk meg a lehetőséget a kiállítás rendezőinek megindokolni választásukat. (Szerintem sikerül.)

Lapunk hasábjain nincs hely a kiállítási egységeket egyenként elemezni. Meghagyjuk a felfedezés örömét olvasóinknak, akik reménybeli látogatói a kiállításnak. Legyen elég annyi, hogy minden egység komoly idézetapparátussal alátámasztva, személyes tárgyakkal és életrajzi indoklással állja meg a helyét.

A *Kötelék* címet viselő egység például amellet, hogy *Egy könyvtáros emlékkönyvébe* írt sorokkal buzdít a kapcsolat fenntartására és a haza szeretetére (na meg a jó könyvesbolt működtetésére), felvonultatja Petőfi barátainak – Orlainak, Aranyának és Jókainak – legjobb mellszobrait (Dunaiszky László, Izsó Miklós és Zala György alkotásai), prezentál Vörösmartyhoz, Aranyhoz, Szendrey Júliá-

hoz kapcsolódó tüneményes tárgyakat, és bemutatja Petőfi egohálózatát. A lenyűgöző ötletből fogant adatvizualizáció a képzőművészeti alkotás és a digitális alkalmazás egészséges házasságából született. Nagy kár, hogy nehézkesen vagy

egyáltalán nem működik. (És játékos kedvű látogatók már néhány színes fagolyót személyes relikviaként magukkal vittek.)

AMI TETSZIK, ÉS AMI NEM

A kiállításrecenzió műfaja megengedi, hogy ne csak a szépre emlékezzünk. Pedig a rengeteg finom, mives, 19. századi tárgy – a Júlia hímezte erszénytől Petőfi István tamburájáig, a pilisi esperes, Sárkány Sámuel gondolkodószekétől Kosuth Petőfi-portréval díszített levélnehézékig – nagy élményt jelent. A nem enteriőrökben, hanem jelzésekben gondolkodó rendezés ízléses volta, a számtalan versvideó vagy személyes kedvencem, Orlai Petrich Soma *Petőfi Etelke sírjánál* című picis olajképe sem feledteti azt a nyomasztó érzést, amelyet az anyagok, installációs eszközök, betűk sokfélesége, az érthetetlen mennyiségű reprodukció és a digitális alkalmazások nehézsége, öncélúsága okozott.

Mindezek ellenére, ahogy a Károlyi-palota és a Károlyi-kert végre újra szerkesztült, a Petőfi-szobrok, -recepciók és -mozgalmak mögül kiléphet a tiszta költészet a múzeumi térben is elénk: történelmi tett.

■ ZÁSKALICZKY ZSUZSANNA

SZÓBÖJT

Már a *Bambiban*, Felix Salten regényében megmondta Toppancs nyuszi apukája a kisfiának: ha nem tudsz egy jó szót szólni, akkor inkább hallgass! De ez a nagy igazság máig ismétlésre szorul.

Nemrég egy gyászolóknak mondta ponéból valaki, hogy milyen sokféleképpen lehet magyarul azt mondani, hogy meghalt

gos. De nem feltétlenül vagyok állandóan hálás érte. Megesik, hogy elfáradok, hiszen magántanulóként itthon oktatjuk. Vagy tele van a fejem, mert sokat beszél, és többnyire a kedvenc témájáról. Ilyenkor nem érzem magam jobban, ha valaki elmondja, mennyire örülhetek, hogy csak ilyen mértékben érintett. Vagy éppen

mert éppen ezzel toljuk vissza rájuk a felelősséget a hiábavaló várakozás fájdalomával együtt. Nem hisztek, görcsöltök, ti vagytok a hibásak, tessék rendesen viselkedni, hát nem megmondtam?

Van olyan helyzet, amikor jobb egyszerűen csendben maradni. Egy szeretetteljes mozdulat, egy megértő fejbólintás vagy maga az, hogy meghallgatjuk a másik baját, sokszor – szinte mindig – többet ér. Nagyon ritkán kérnek az emberek tanácsot egymástól. Olyankor sem arra van szükségük, hogy valaki megmondja nekik a tutit. Általában egy kis közös gondolkodásra hívják meg azt, akiben megbíznak. De a leggyakrabban csak könnyíténe a lelkükön azzal, hogy beszélnek magukról. Jó, ha tudunk uralkodni a szánkon. Ha sikerül féken tartani ilyenkor a kidőlni vágyó szavakat. Van olyan eset, amikor csak ártanánk velük.

Ha sokat szeretnénk beszélni, az Úristen elbírja, neki a hosszú imádság pont úgy megfelel, mint a rövid vagy akár a szavak nélküli. És természetesen van helye a tréfálkozásnak is, amikor tudjuk, hogy az embertársunk is velünk nevet majd. Ha nem találtuk el a pillanatot, hasznos lehet egy bocsánatkérés, de kevésbé építő egy olyan mentegetőzés, amelyből mégis a másik kerül ki „sárosan”, hisz mi „csak ennyit mondtunk”.

És igen, a megerősítő ígéknek is van helyük. A szívünkhöz szól, bennünk hangsúlyossá válik időnként egy-egy bibliai vers, amely támogat. Felismerhető, mert erőt ad, nem pedig gyengít. Esetleg megfedd, de nem nyomorít meg. Vagy bizakodással tölt el, mert személyesen nekünk szól, és nem a képünkbe döngöli valaki. Ha esetleg ezt mondjuk el valakinek úgy, hogy az ránk vonatkozik, az talán még neki is szólhat. Az ilyen ígékben el tudunk gyönyörködni. Pont úgy, ahogy az Írás is mondja (Péld 25,11): „*Mint az aranyalma ezüsttányéron, olyan a helyén mondott ige.*”

■ FÜLLER TÍMEA

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ - FOTÓ: FREEPK.COM

az illető. És brillírozva sorolta is: a lovász elpatkol, a kertész fűbe harap, az üvegfüvő kileheli a lelkét, a portás beadja a kulcsot, a cipész feldobja a bocskort. A szöveg különben tényleg érdekes volt, de az özvegy azért – talán mondanom sem kell – nem vidult fel tőle. És mivel ilyen közegben hangzott el ez a poén, tapintatlan tréfának tűnt az egész. Pedig különben – egy átlagos napon még tetszett volna is.

Hogy a gyerekünk autista, az Isten tudtával történt velünk, ez teljesen vilá-

hogy hálás lehetek, hogy örökre gyerek marad a fiam.

Akinek leégett a háza, annak nem biztos, hogy arról kell mesélni, mennyire szép volt a lángok látványa. Akit kár ért, az nem feltétlenül tud velünk ujjongani, ha mi meg pont akkor egy nagyobb összeghez jutottunk. A betegeknek lelketlenség azt mondani, hogy ha lenne elég hitük, meggyógyulnának rögtön. A gyermekre vágyóknak meg sovány vigasz, hogy csak hinni kell és nem görcsölni,

Protestáns vagy katolikus volt-e Nádasdy Tamás?

Alacsony sorból indult, de műveltsége, politikai talentuma és szerencsés házassága révén a nádorságot – azaz a király utáni legmagasabb méltóságot – is megszerezte, s a 16. század egyik legbefolyásosabb magyar államférfija lett. Nádasdy Tamás neve jól ismert az – evangélikus – egyháztörténet kutatói előtt is, és élete évszázadok óta foglalkoztatja a történészeket. Egy alapvető kérdésben pedig a 18. század óta zajlik a vita: protestáns vagy katolikus volt-e a nádor?

1553. május 18-án Nádasdy Tamás Sopronban tartózkodott. Ekkor kereste fel az I. Ferdinánd király mellé rendelt pápai nunciust, Girolamo Martinengót, aki előtt többek közt kijelentette, hogy abban az

évben gyönt és áldozott. Mindez egy régióta zajló történeti diskurzus kapujához vezet minket, amelynek során arra keresik a választ, hogy evangélikus lett-e Nádasdy, avagy megmaradt a pápa hűségén

és hitén. Ez a látszólag egyszerű kérdés felettébb eltérő eredményekre jutva évszázadok óta foglalkoztatja a kutatókat.

ÉRVEK, BIZONYÍTÉKOK

Nádasdynak a protestáns reformációt támogató magatartása mellett hozható fel, hogy saját maga és családja pártolta az új hitértelmezés hirdetőit, és udvara a korai protestáns reformáció egyik központjaként funkcionált. Az 1530-as években Kanizsán kétszer is találkozott Sylvester Jánossal. Támogatta Dévai Bíró Mátyást, kapott levelet Philipp Melanchthontól, illetve Sárváron nyomdát alapított. Közelemben – például Perneszcics György, Terjék Tamás és Csányi Ákos – is rokonosítottak az új tanokkal. Mindezek mellett pedig több Nádasdyhoz köthető fiatal ment Wittenbergbe tanulni, például Kanizsai György, valamint Háshágyi Ferenc, akinek az édesapja, Háshágyi Dénes Nádasdy feleségének, Kanizsai Orsolyának a keresztapja volt.

Mindezekkel szöges ellentétben áll, hogy Nádasdy közeli kapcsolatot ápolt Girolamo Martinengo nunciussal, valamint Várday Pál esztergomi érsekkel és Gregorjanci Pál győri püspökkel; a váradi püspök emberével áldatta meg a fiát, Ferencet, valamint 1548-ban Várday hitszónok küldése miatt levelezett Kanizsai Orsolyával.

Sokat idézett forrás még Nádasdynak egy 1560. december 11-én Bécsben kelt levele. Ebben így tudósítja a feleségét: „Meglátogatott továbbá pápa követe, és ede hozzám jött. Hitire, tisztességére azt mondta, hogy pápa énnékem ezt s ezt üzenté. Tudja ő szent atyasága, hogy nem vagyok én luther, de meglátja úszentsége, hogy az lutherök ellen szolgálni akarok néki.” Bár Stanislaus Hosius nuncius jelentéseiben nem találjuk nyomát az ügynek, ez nem jelenti azt, hogy nem is egyeztetett Rómával. Felmerül viszont az a gyanú, hogy a nuncius saját szavainak úgy próbált nagyobb nyomtatékot adni, hogy a legfelsőbb egyházi tekintélyre hivatkozott a nádor előtt. ►

Nádasdy Tamás (1498-1562)

Ennek ellenére Nádasdy levele arra is utalhat, hogy a vallásosságával kapcsolatban elterjedtek bizonyos pletykák, s a nuncius éppen ezeknek igyekezett gátat szabni, megelőzni a bajt. Végül e források közé sorolható a már idézett vallomás, amely szerint Nádasdy 1553-ban gyönt és áldozott, ami szintén arra utal, hogy a régi egyházi felfogást követve keresett vigaszt a lelkének.

FELEKEZETI KISAJÁTÍTÁS?

Az eddig említett, egymásnak látszólag ellenmondó adatok fényében érthető, hogy a szakirodalom miért birkózik a felekezeti kérdéssel. Nem érdektelen – csupán főbb vonalaiban – áttekinteni az évszázados, felekezeti elfogultságtól korántsem mentes vitát. E polémia ugyanis nemcsak Nádasdyról szól, hanem az egyes tudósok saját korszakát, világné-

zetét is megvilágítja, s Nádasdy besorolása a hitviták által radikalizálódott konfesszionizmus (azaz felekezetszerződés) visszavetítése.

A történet szálai a 18. század második felébe vezetnek. Klaniczka Márton evangélikus lelkész már 1783-ban kijelentette, hogy a főúr lutheránus volt. Ezt 1838-ban a későbbi címzetes csanádi püspök, a Történelmi Társulat elnöke, Horváth Mihály cáfolta meg, majd Podhradczky József többször is azt bizonygatta, hogy „Nádasdy Tamás nem volt protestáns”. E megállapítással Révész Imre református lelkész szállt vitába, megadta a „Nádasdi Tamás protestáns volta ellen felhozott erősségek cáfolatát”, s az ő állításait fogadta el a református tankönyvet író Orbán József is.

A kérdéskörrel ezután Payr Sándor evangélikus lelkész, egyháztörténész foglalkozott behatóbban. 1914-ben nem

mindennapi választ adott a régi kérdésre. „Nádasdy belső vallásos meggyőződése szerint protestáns volt. És még jobban meg kell erősödnünk e véleményünkben, ha látjuk, hogy a nádornak egész környezete, családtagjai és egész udvarnépe, barátai, tisztjei és szolgálói majdnem kivétel nélkül mind az evangélikus hitet vallották.” Nádasdy katolikus kapcsolatait I. Ferdinánd „eretnekgyűlölő” magatartásával, valamint a karrierista viszonyulással magyarázta. Felsejlik preconcepciója is: „[...] azt hiszem, minden kétséget kizárólag van jogunk a nádort evangélikus egyházunk számára lefoglalni.” Tíz év múlva már azt írta: „Ma már senki sem vonhatja kétségbe, hogy vallásos meggyőződése szerint Nádasdy protestáns volt.” Payr hatása jelentős volt: Zoványi Jenő Nádasdyt „az első protestáns nádor”-nak tartotta.

A Sylvester János életét feldolgozó Balázs János is ezt az értelmezést vette át, kiemelve, hogy Nádasdy „feltétlenül híve volt a reformációnak”, viszont „ha érdekei úgy kívánták, vallási felfogását, különösen Bécsben, titkolta, s befolyását, politikai hatalmát emiatt feláldozni nem kívánta”. Öt évvel később Katona Imre még élesebb kritikát mondott: „Vallását és pártállását aszerint változtatta, ahogy éppen személyes vagy országos érdekei megkívánták. Egyszer katolikusnak, másszor Luther buzgó hívének és terjesztőjének vallotta magát.” Katona ezt a politikai machiavellizmussal indokolta.

Azt láthatjuk tehát, hogy sokáig két értelmezés létezett. A protestáns, elsősorban evangélikus felekezeti írók és kutatók a 18–20. században Nádasdyban és feleségében, Kanizsai Orsolyában a reformáció elkötelezett hívét látták, míg a másik, a katolikus oldal általában mellett érvelt, hogy Nádasdy, még ha kedvezett is a protestánsoknak, nem szakadt el teljesen a katolicizmustól. A régi egyházhoz fűződő szálakat a protestáns értelmezés színlelésnek, politikai haszonlesésnek állította be, mondván, hogy a karrierje érdekében váltotta, avagy titkolta el a vallási nézeteit.

Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy ha Nádasdy valóban el kívánta titkolni az új hitértelmezéshez fűződő viszonyát, miért nem elégedett meg egy csendes házi lelkész alkalmazásával, s miért alapított nyomdát, iskolát, küldte Wittenbergbe a környezetében élőket. Elgondolkodtató az is, hogy mennyire reális az

Orlai Petrich Soma festménye: Nádasdy Tamás nádor és Tinódi

ország nádoráról azt feltételezni, hogy a számára fontos titkolnivalókat annyira nem tudja elrejteni, hogy arról a nunciustól kezdve Melancthonon át mindenki tud. Végül az is megfejtésre vár, hogy ha valóban annyira karrierista, a vallását érdekei szerint cserélő főúrról van szó, akkor miért fektet annyi időt, energiát, pénzt és humán erőforrást a fentebb ismertetett vallási ügyekbe.

SE EGYIK, SE MÁSIK?

E kérdések jól megvilágítják az említett nézetek tarthatatlanságát. Ezért már a múlt században kibontakozott egy másik felfogás is, amely új utakon közelítette meg a kérdést. Ennek egyik első szószólója Horváth János, majd pedig Szakály Ferenc, Urbán László, valamint Besse nyei József, akik szerint ez idáig rosszul fogalmazódott meg a kérdés, ugyanis az 1560-as években még nem különültek el élesen a felekezetek.

Urbán László Nádasdynak a tanulmányi éve alatti szocializálódására, valamint Erazmus hatására hívta fel a figyelmet. Szerinte „e szemléletmódból válik érthetővé, hogy Nádasdy Tamásnak kapcsolatai voltak Melancthon Fülöppel, s hogy birtokán a protestantizmus magyar előkészítői állást kaphattak [...], holott maga mindvégig katolikus maradt”.

Öt évvel később Besse nyei József hasonlóképpen látta: „Nádasdy nem csatlakozott a reformációhoz, olyan értelem-

ben, hogy minden katolikus kapcsolatát megszakítva kizárólag a reformátorok tanítását fogadta volna el. De talán nem is tettük fel helyesen a kérdést. Tamás úr korában ugyanis nem látszott kibékíthetetlen ellentét a Róma- és a Luther-követők álláspontja között, és Nádasdy úgy vélhette, a reformátorok visszatérhetnek az anyaszentegyház keblébe.”

Nádasdy vallásosságával kapcsolatban tehát az eddigi felekezeti orientált értelmezéseket el kell vetnünk, s azt kell látnunk, hogy a konfesszionalizáció e korai szakaszában nem beszélhetünk jól elkülöníthető felekezeti határokról, ezért sok esetben nem is lehet egy-egy személyt az utólag megszilárdult felekezetekhez kapcsolni. Nádasdy minden bizonnyal nem gondolta úgy, hogy új felekezethez csatlakozik, hanem valószínűleg a meglévő egyházi struktúrák bizonyos részeinek megreformálását vélhette fontosnak. Ugyanakkor különleges kapcsolata volt Rómával és korának itáliai humanista műveltségével. Erre enged következtetni bolognai és római egyetemjárása és Cajetan de Vio pápai legátus tolmácsaként végzett munkája. Ezek révén komoly tudásra és kapcsolati tőkére tett szert, és hazatérve tagja lett a királyi udvar körül kialakuló erasmista körnek.

Valószínűleg e nyitott, a tudományos és teológiai polémikra érzékeny, a szellemi kihívásokat is kedvelő környezet és

Kanizsai Orsolya

magatartás állhatott Nádasdynak a protestáns hitértelmezés irányába tett kezdeményezései mögött. Az udvarában megforduló, az új tanokra fogékony személyekben is elsősorban a tudóst, nem pedig a reformátort látta.

A forrásokból is az látszik, hogy Nádasdy elfogadta a meglévő egyházi struktúrákat, érdeklődő szelleme pedig mindemellett nyitottá tette őt az új hitértelmezések nyújtotta intellektuális kihívásokra is. Sok kortársához hasonlóan ő sem látta a még csak később nyilvánvalóvá váló ténytet, hogy Wittenberg és Róma végérvényesen eltérő utakat választ.

(A cikkben felhasznált levéltári források a Vatikáni Apostoli Levéltár, valamint a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának őrzetében található.)

■ KANÁSZ VIKTOR

A szerző történész, a Fraknoi Vilmos Római Történelmi Kutatócsoport (Eötvös Loránd Kutatási Hálózat – Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Pécsi Tudományegyetem), valamint a Magyarországi Kutató Intézet Történelmi Kutatóközpont tudományos munkatársa.

A sárosvári Nádasdy-vár

Nem csak az oltárnál volt pap

Sárkány Sámuel püspök emlékezete

Különleges lehetett az 1823. esztendő. Ekkor született Petőfi, Madách, ebben az évben írta Kölcsey a Himnusz. Evangélikus egyházunknak egy különlegesen színes egyénisége, a bányakerületi püspökként országos hírűvé vált Sárkány Sámuel is ekkor látta meg a napvilágot. Őrá emlékezünk Fabiny Tamás elnök-püspök írásával.

Sárkány Sámuel Dunaegyházán született, ahol édesapja volt az evangélikus lelkész. Itt kezdett iskolába járni, majd a sárszentlőrinci és az aszódi gimnáziumban, illetve a selmecbányai líceumban tanult. Aszódon került közeli barátságba Petrovics Sándorral; ezt később így rögzítette: „Petőfi Sándor Aszódon osztály-, lak- és hálótársam volt, özvegy Neumannénál, kinél egyszersmind élelmezésünk is volt.” Közös tanítójuk Koren István, aki Petőfi költői tehetségét is felfedezte.

A két fiatal életre szóló barátságot kötött. Petrovics „Kedves Számi!” megszólítással derűs leveleket írt Sámuelnek, amelyekhez olykor verset is mellélt. A költő a pilisi parókián is gyakran meglátogatta barátját, akinek pályaválasztását nyilván meghatározta – akkor már itt szolgáló – lelkész édesapjának a példája. (A pilisi templom falán ma emléktábla őrzi e találkozások emlékét.)

Érdekesség, hogy 1863-ban Sárkány Sámuel eskette Petőfi Sándor öccsét, akihez a költő *István öcsémhez* című verse is szól. Az ünnepi alkalmon Szendrey Júlia is részt vett.

ÉDESAPJA NYOMDOKÁBAN

Az ifjú Sámuel előbb a pozsonyi teológián, majd a jénai egyetemen tanult. Ezután Temesváron nevelőként dolgozott egy jómódú családnál, így beutazta Angliát, Belgiumot, valamint Francia- és Németországot. Franciául különösen jól megtanult.

Hazaérkezése után, 1847-ben szentelte lelkésszé Szeberényi János bányakerületi püspök. Pílisen egy ideig édesapja mellett volt segédlelkész, majd az ő utóda lett. Képességeit jól kifejezi Nyári Pál felügyelő jellemzése: „Mért nem tudnak a papok mind ilyen természetesen beszélni? Hiszen az ékesszólásnak ez az igazi módja, mely vonz, hódít és elragad.”

1848. október 3-án házasságot kötött Juhász Zsuzsannával, az alberti lelkész leányával. Kilenc gyermekük született. Életüket tragédiák is beárnyékolta: 1858-ban egy hónap alatt három kisgyermekük halt meg járványos betegség következtében. Tizenhét év házasság után felesége is elhunyt. A lelkész idővel Stúr Karolinát, Stúr Dániel kucorai lelkész leányát vette feleségül, aki hét gyermekkel ajándékozta meg. A két házasságból így tizenhat gyermek született: közülük hatan kisgyermekként, négyen fiatalon haltak meg. Micsoda próbatétel lehetett tíz gyermekének, illetve feleségének a koporsója mellett megállni!

KÉSŐI, DE AKTÍV PÜSPÖKI SZOLGÁLAT

Székács József püspök lemondása után, 1872-ben sokan szívesen látták volna Sárkányt a püspöki székben, de a választáson egyetlen szavazattal megelőzte őt Szeberényi Gusztáv békéscsabai lelkész. Az ő halála idején Sárkány Sámuel már hatvanhét éves volt, ám a felé megnyilvánuló nagymérvű bizalom következtében 1890-ben ő lett az új bányakerületi püspök.

Székfoglalójában egyebek mellett ezt mondta: „Aggódva fogom fel a főpásztori hivatal elejtett fonálát, s csaknem kishitűvé leszek, ha saját gyenge erőmet mérlegelve a püspöki tiszt nagy feladataira gondolok. Aggályok merülnek fel lelkemben, ha előre haladt életkoromat tekintem. Rég túl vagyok már az ember életkor delelő szakán. Negyvenhárom év óta vagyok az Úr szőlőjének szerény munkása, pedig mikor az estalkony beköszönt, közel van az éjszaka is. A fáradt munkás nyugalomra vágyik, és íme én reám nem az édes nyugalom pihentető napjai, hanem a fokozódott munka fáradsalmi várnak. És még egy van [...], ami

FOTÓ: EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Sárkány Sámuel

elhatározásomat kedvezőleg befolyásolta, s ez azon szerencsés körülmény, hogy ott láttam az egyház hajójának kormányrúdjánál amaz erős, bölcs és tapasztalt kormányzót, ama gondviselészerű férfiút, közegyházunk méltó büszkeségét, Fabiny Teofil úr ő nagyméltóságát, ki már évek óta mint társ kormányzó buzgó, valóságos lelkülettel vezeti az egyház hajóját magasztos célja felé, úgy, hogy vészben és viharban meg nem inog, híven az egyházkerület pecsétnyomóján olvasható jelígehez: »Non periclitatur, Christus in medio eius.«”

Az említett Fabiny Teofil egyházkerületi felügyelő (ekkor országgyűlési képviselő, korábban igazságügy-miniszter) így köszöntötte elnöktársát: „A lelkiismeret szent szabadsága az, amit magunknak követelünk, és ezen lelkiismereti szabadságot mások által is tiszteletben tartatni kívánjuk. [...] Főtisztelendőségednek feladata lesz afelett örködni, hogy egyhá-

zunk körében a törvények iránti tisztelet és engedelmség meglegyen. Ezen tiszteletet ápolni, fejleszteni kell, sőt azok ellen, kik netalán vétenének, Főtisztelendőség kötelessége lesz, szükség esetén, kellő szigorral eljárni.”

Az új püspök programját jól kifejezi székfoglalójának a következő néhány gondolata: „Negyvenhárom év óta hirdetem a Krisztust és az ő evangéliomát; nem azt a Krisztust, akit a hitújítók csupán mint az emberi tökély eszményképét állítanak fel, hanem azt a Krisztust, akiről Péter apostol azt vallja, »hogy nincsen senkiben másban üdvösség, mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely alatt kellene nekünk megtartatnunk«. [...] Én ebben a Krisztusban, az emberiség üdvözítőjében hiszek, s azt a Krisztust hirdetem, aki nekünk váltságot szerzett bűneinkért s kiengesztelt az Atyával. [...] Ma is, ahol virágzó protestáns egyház létezik, ahol hitbuzgó, egyházszerető evangélikus nép lakik, ahol ékes templomok és czélszerű iskolák épülnek, ott nem a modern Krisztusa, hanem az evangéliomi Krisztus hirdetik...”

A székfoglaló további részei rámutatnak arra, hogy Sárkány milyen gyakorlati programmal kezdte püspöki működését. Meg kívánta emelni a lelkészek és tanítók fizetését, mégpedig ilyen határozott hangon: „Ideje volna, hogy ezen túrhetlen és megszegyenítő állapot törvényes intézkedések által rendeztesék.” Hiszen – mint mondta – a lelkész évi jövedelméből kell, hogy jusson a saját továbbképzetésére, tudományos munkák beszerzésére is.

A püspök egyház-finanszírozási programja megfogalmazza, hogy bízik az állami támogatás megemelésében, de itt is hozzáteszi: „...evangéliomi egyházunk törvényhozása ki nem térhet ama feladat előtt, hogy saját körében módokat keressen a fenforgó bajok enyhítésére”, vagyis a külső támogatás nem léphet az önerő helyébe.

Sárkány tizenöt éven át volt püspök oly módon, hogy a több százezer lelkes Bányai Egyházkerületet mindvégig Pilisről kormányozta.

Legnagyobb nyilvánosságot kapott szolgálata Kossuth Lajos 1894-es temetéséhez kapcsolódik. Hatalmas tömeg előtt egyebek mellett ezt mondta: „Kossuth hívő tagja volt keresztény egyháznak, híven vallotta a protestantizmus

hitelveit, részt vett, míg országos gondolatai engedték, egyháza ügyeinek intézésében, hosszú évtizeden át felügyelője volt a sámsónházi ev. egyháznak s távolról is melegen érdeklődött egyháza ügyei és sorsa iránt. Legyen áldott emléke amaz egyházban is, mely őt büszkén vallotta magáénak.”

Miután püspökként nyolcvanöt évesen visszavonult, néhány éven át még tovább szolgált pilisi lelkészként. 1911. február 15-én hunyt el. A későbbi utód, Raffay Sándor így emlékezett rá: „Sárkány Sámuel az evangéliumnak nemcsak szóval volt hirdetője. Ama kevesek közé tartozott, akik nemcsak az oltárnál papok, hanem az életben is mindenütt.”

SÍRON TÚLI ÜZENET

Amikor ez év február 19-én Pilisen – számos leszármazottjának körében – megemlékeztünk Sárkány Sámuelről, akkor

méltatlan körülmények között, korábbi fosztogatások nyomát őrizve fekszenek ott. El is határoztuk, hogy mindent megteszünk, hogy a kriptákat rendbe tegyük. Másrészt kézbe vehettünk ott egy különleges dokumentumot. Amikor évtizedekkel ezelőtt Pilisen az úgynevezett vasúti temetőt felszámolták, akkor hozták ide Sárkány Sámuelék földi maradványait. Amikor a püspök koporsóját kinyitották, abban üvegbe zárva az ő kézírásos feltámadási prédikációját találták. Az 1873 húsvétján tartott, ma is jól olvasható igehirdetés alapigéje így hangzik: „Halál, hol a te diadalod? Halál, hol a te fullánkod?” (1Kor 15,54–57)

Megemlékezésem végén a püspök zárógondolatát idézem: „Szeretteim az Úrban! Mély, boldogító jelentősége van Krisztus dicsőséges feltámadásának. Ő megtörte, megroppantotta a halál fullánkját. Ha valaki hisz Őbenne, az a halál

Kossuth Lajos temetési menete a gyászhintóval Budapesten, az Erzsébet körúton, a Dohány utcánál 1894. április 1-jén

az istentiszteleti alkalom után a gyülekezeti teremben helyeztük el azt a két festményt, amely a püspököt és második feleségét ábrázolja. Majd lementünk a templom alatti úgynevezett kriptába, ahol a települést újraneépítő Beleznay János mellett a püspök és számos családtagja nyugszik. Egyrészt fájdalmasan tapasztaltuk, hogy a koporsók – a gyülekezet minden eddigi erőfeszítése ellenére –

rettegésével, az elmúlás keserűségének, a kétségbeejtő elmúlásnak a fullánkját nem érzi. Legyen az Úr feltámadásának ünnepe mindnyájunk előtt. Ő bennünket az örök élet reménységére újra szült. Élünk a Krisztusban, hogy a halál után felvegyen bennünket az örök élet dicsőségébe.”

A kiváló püspökhöz méltó szavak ezek. A szó szoros értelmében síron túli prédikáció. ■

Mevisz-passiókörút – időpontok és helyszínek.

Az *Evangélikus Élet* március 5–12-i lapszámában olvashatták összeállításunkat *Tekintsünk Krisztus keresztyére! – Passió-előadások gyülekezeteinkben* címmel. Többek mellett a Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség (Mevisz) mozgás-éreltpassió-körútjának helyszíneiről közöltünk információkat, amelyekben azóta változás következett be, szervezési okokból. A Mevisz Budapesten és környékén tart majd előadásokat: április 3., 18.00: budafoki evangélikus gyülekezet • április 4., 18.00: fóti evangélikus gyülekezet • április 5., 18.00: szentendrei evangélikus gyülekezet • április 6. 18.00: zuglói evangélikus gyülekezet • április 7., 10.00: piliscsabai evangélikus gyülekezet • április 7., 18.00: Deák téri evangélikus gyülekezet.

Missziói pályázat – 2023. A Magyarországi Evangélikus Egyház Evangelizációs és Missziói Bizottsága pályázatot ír ki az evangélikus gyülekezetek missziói munkájának támogatására. Egyházmegyei programra az azt befogadó egyházköztség a saját nevében pályázhat, emellett benyújthat pályázatot gyülekezeti célra is. Többlelkű gyülekezetek esetében a missziói bizottság mérlegelheti egynél több (legfeljebb három) pályázat támogatását. Csak önálló jogi személyiséggel rendelkező egyházköztség adhat be pályázatot.

Pályázni lehet missziói programokra vagy missziói kiadványok megjelentetésének támogatására. Azokat a pályázatokat tudjuk támogatni, melyek hangsúlyosan evangelizációs és missziói tartalmat hordoznak.

Az ifjúsági és gyermekmunkát az ifjúsági és gyermekbizottság által kiírt pályázat segíti. A benyújtott pályázatokat a fent említett bizottság delegált tagjai bírálják el. A pályázati kiírás és a támogatottak listája az *Evangélikus Életben*, az Evangélikus Missziói Központ honlapján és a *Fraterneten* is megjelenik. Az eredményről külön értesítést nem küldünk.

Pályázati keret: hétmillió forint. Megpályázható összeg: 50–200 ezer forint. A pályázatok beérkezési határideje: április 25. Kifizetés május végén. Pályázni csak hiánytalanul kitöltött hivatalos űrlapon lehet, csak elszámolási határidő előtt megvalósuló programra. Szabálytalanul kitöltött és határidőn túl érkezett pályázatokat nem fogadunk el. Azok a gyülekezetek nem pályázhatnak, amelyek az előző év(ek)ben nem vagy nem megfelelő módon, illetve késve számoltak el a pályázaton nyert támogatásról. Ha a pályázó a kapott összegről nem számol el, a támogatást vissza kell fizetnie. Az aláírt és lebélyegzett pályázatot e-mailben kérjük beküldeni a következő címre: evmis@lutheran.hu.

A pályázat elszámolási határideje: november 30. Az elszámolás tartalma: beszámoló a megvalósult programról/kiadványról, a pályázati cél megvalósítását igazoló számviteli bizonylatok záradékolt, hitelesített másolatai, a pénzügyi teljesítést (kifizetést) igazoló bizonylatok. Az elszámoláshoz űrlapot nem küldünk. Az elszámolást az Evangélikus Missziói Központba kell elküldeni: 1164 Budapest, Batthyány Ilona u. 38.

Tisztelettel meghívjuk a Jézus Testvérei Ökumenikus Diakóniai Rend soron következő találkozójára, amelyet március 19-én 16–18 óra között tartunk. Helyszín: a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa épületének kisterme (Budapest XI. ker., Magyar tudósok körútja 3.). Az istentiszteletet megbeszélés követi, főként a pásztorolás, vezetés (shaping-hard hope), Tallinn felé.

A budavári evangélikus szabadegyetem következő alkalmát április 3-án 19 órai kezdettel tartjuk a Bécsi kapu téri evangélikus templom kápolnájában (Budapest I. ker., Táncsics Mihály u. 28.). *Nagykövetek nagyépíték küszöbén – Holbein Követek című képének üzenete* címmel tart előadást Orosz István Kosuth-díjas grafikusművész. Az alkalomra a belépés ingyenes. Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Harang eladó! Új öntésű, 725 kg, G hangú, füles. Érdeklődni: (06) 30/728-8161; www.harangontes.hu.

Templomok elektromos padfűtésének kivitelezésével foglalkozik negyven éve működő családi manufaktúránk. Hazánkban közel ötszáz templomban az általunk készített fűtést használják. Harmincéves karbantartási üzemidő; energiatakarékos rendszer; nyolc év garanciával és teljes körű áramszolgáltatói ügyintézés. Elérhetőségünk: Correct-Vill Team Kft., Almásy Ákos ügyvezető • www.correctvill.hu; telefon: (+36) 30/356-5023.

Ökumenikus lelkészi (és munkatársi) missziói konferencia. A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának (MEÖT) Missziói és Evangelizációs Bizottsága idén június 19–23. között rendezi meg Révfülöpön, az Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központban az ökumenikus lelkészi (és munkatársi) missziói konferenciát. A 2023. év központi igéje és témája: *„Harcold meg a hit nemes harcot, ragadd meg az örök életet...”* (1Tim 6,12) – *Szellemi háború*. Jelentkezési határidő: május 16., kedd. A jelentkezési lapokat a MEÖT e-mail-címére (oikumene@meot.hu) vagy postai címére (1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 3.) várjuk. Az e-mail tárgyában vagy a borítékon kérjük feltüntetni: „Ökumenikus Missziói Konferencia”. Jelentkezéseket csak a konferencia teljes időtartamára és a beérkezés sorrendjében van módunkban elfogadni. További részletek: meot.hu/index.php/misszio-m.

Önkéntesség az egyházi szolgálatban

Közös szeminárium a finn és a magyar tapasztalatokról

Az önkéntességnek a finn és a magyar egyházban betöltött szerepéről rendezett közös szemináriumot február 27-én a FinnAgora és a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának Ökumenikus és Külügyi Osztálya a budapesti finn nagykövetségen. A résztvevők Anna-Maija Viljanen-Pihkala helsinki és Szidoly Roland pestszentlőrinci lelkész felvezetője alapján gondolkodtak a kérdésekről. A rendezvényen részt vett Pertti Anttinen finn nagykövet és Fabiny Tamás elnök-püspök is.

Az idei volt a harmadik közös szeminárium a FinnAgora, azaz a budapesti Finn Kulturális, Tudományos és Gazdasági Központ és egyházunk együttműködésében. Az elsőt 2021 szeptemberében Tapio Luoma finn érsek látogatásának alkalmából, a másodikat pedig egy évvel ezelőtt tartották. A mostani rendezvény vezérfonalaként az önkéntesség szolgált, mivel ez a téma mindkét egyházban megjelenik – részben az egyházi élet természetes, mégis változatos formákat öltő velejárójaként, részben pedig kihívásként.

Az esemény bevezetőjeként Pertti Anttinen nagykövet és Anneli Temmes, a FinnAgora ügyvivő igazgatója köszöntötte a vendégeket. A nagykövet utalt a magyar–finn egyházi kapcsolatok hosszú hagyományára, amelynek fenntartásában az önkéntesség is fontos szerepet tölt be. Kiemelte azt is, hogy a finneket egyhuzamban ötödször a világ legboldogabb nemzeteként megjelölő kutatásokban az önkéntesség az első helyen szerepel az elégedettséget elősegítő tényezők között.

Amint Fabiny Tamás püspök a köszöntőjében említette, az önkéntesség a második világháború idején egészen konkrét formában is meghatározta a két ország kapcsolatát: a Szovjetunió Finnországgal szembeni támadásának hírére ugyanis harcra kész önkéntes csapatok indultak Magyarországról északra, hogy bajtársként támogassák a finneket. A történelmi párhuzamra hivatkozva Fabiny Tamás kijelentette: ahogyan 1939–1940-ben a magyarok határozottan támogatták Finnország önvédelmi törekvéseit az agresszorral szemben, úgy kell napjainkban is szolidárisan kiállnunk finn testvéreink mellett. Ennek konkrét jele lehetne az ország NATO-tagságának jóváhagyása, amelyre a magyar parlament reménység szerint minél előbb sort kerít.

Az önkéntesség témájában a finn egyház szemszögét Anna-Maija Viljanen-Pihkala helsinki lelkész előadásán keresztül ismertették meg a résztvevők. A magyarul kiválóan beszélő, Magyarországhoz számos szállal kötődő lelkész elmondta, hogy véleménye szerint az önkéntesség terén a magyarok előbbre járnak a finneknél, mégis tudott olyan szempontokat adni, amelyek segíthetik a gyülekezeti önkéntes munka szervezését. Különösen is kiemelte a személyes megszólítás fontosságát, és nem riadt vissza az olyan kényesebb kérdések felvetésétől sem, hogy miként tudjuk úgy be-

FOTÓ: REBECCA VILHONEN / FINNAGORA

vonni a munkába a valamilyen szempontból erősen a közösség megtartóerejére utalt önkénteseket, hogy ez közben ne menjen az egész közösség rovására.

Szidoly Roland egyházunk országos irodája gyülekezeti és missziói osztályának gyermek- és ifjúságimunkaág-vezetőjeként először a fiatalokra koncentrált előadásában. Egyik fő üzenete az volt, hogy az önkéntesség nagyban segíti az elköteleződést mind gyülekezeti, mind országos szinten, ezért mindenképpen ki kell aknázni a benne rejlő lehetőségeket.

A rendezvény második részében a jó gyakorlatokról szóló panelbeszélgetésre került sor; a moderátor Cselovszkyné Tarr Klára, az országos iroda ökumenikus és külügyi osztályának vezetője volt. Gáncs Péter nyugalmazott püspök a gyülekezetimunkatárs-képzés elindulásáról, megvalósításáról és első gyümölcseiről számolt be. Fehérvári Csenge és Gábrriel Marcell, a Szezhlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium tizenegyedikes diákjai Kondor Klára hitoktató vezetésével az iskolai önkéntesség formáit mutatták be, és arról meséltek, ők maguk hogyan élnek meg az önkéntes tevékenységekben való részvételt. Zsarnai Krisztián nyíregyházi lelkész, a Hajdú-Szabolcsi Egyházmegye esperese pedig az ukrain menekültek között végzett gyülekezeti önkéntes szolgálat, valamint a kajaani testvérgyülekezet fiataljaival közösen vezetett nyári napközis gyermektábor tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal.

Ahogy záró összefoglalójában Anneli Temmes igazgató elmondta, az önkéntesség formái egészen biztosan változóban vannak. Az azonban nem kérdés, hogy érdemes önkéntesként tevékenykedni és önkéntesekkel együtt dolgozni, mivel általuk nemcsak a közösség, de maga az egyén is gazdagabb lesz. Reménységünk, hogy ezen a téren is tanulhatunk egymástól, és beépíthetjük a közös önkéntes tevékenységeket a testvérgyülekezetek közötti kapcsolattartásba.

■ BALICZA KLÁRA

Sok nyelven – egy szívvel

Fóti előkészületek az LVSZ krakkói nagygyűlésére

„A világot látta vendégül” egyházunk február 19. és 24. között, hazánkban ülésezett ugyanis a Lutheránus Világszövetség szeptemberi krakkói nagygyűlésének istentiszteleti bizottsága. A testület vezetőjét, Pap Kinga Marjatta angol-észt szakos bölcsészt, ének-zene tanárt, az Evangélikus Hittudományi Egyetem doktoranduszát, a budapest-kelenföldi gyülekezet másodfelügyelőjét kérdeztük.

– Az a sokszínűség, amely a Lutheránus Világszövetséget [LVSZ] jelképezi, megmutatkozik a bizottság összetételében is. Hány helyről érkeztek a kollégái, és mik a feladataik?

– A világszövetség minden testületében hét régió képviselteti magát, így ezúttal tanzániai, brazil, kanadai, norvég, német, lengyel és hongkongi evangélikusokkal dolgozunk együtt. Lelkészek, teológiai tanárok, hangszeresek, énekesek és kórusvezetők is vannak köztünk. A 2021 nyarán megválasztott csapat feladata, hogy megtervezzék és megvalósítsák a krakkói nagygyűlés liturgikus alkalmait. Félévente tartunk többnapos ülést, többnyire az online térben. Tavaly a bizottság egy része el tudott jönni Krakkóba,

most pedig a Magyarországi Evangélikus Egyház nyújtott lehetőséget a fizikai találkozáshoz, ami kulcsfontosságú a zenei előkészítés szempontjából. Mivel a nagygyűlésen – néhány lengyel zenészkollégával és a nagygyűlési kórus tagjaival kiegészülve – egy héten keresztül hatszáz ember előtt fogunk zenélni, tudnunk kell egy kacsintásból érteni egymást.

– A nagygyűlés páli vezérigéje – „**Egy a test, és egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást**” [Ef 4,4] – alapján már tavaly összeállították a teljes igerendőt, és ahogy elhangzott, hangszeres-énekes közreműködéssel a helyszínen is aktívan jelen lesznek. Milyen feladatai vannak a bizottságnak ezen túlmenően?

– Az ebéd előtti rövid imádságokat nem számítva tíz liturgikus alkalom, köztük két úrvaccorás istentisztelet liturgikus és énekrendjét kell kidolgoznunk több nyelven. A nagygyűlés nyitó istentiszteletét rögzíti a lengyel állami televízió, ami kiemelten fontos, hiszen a katolikus többségű országban élő házigazda egyház ezáltal is megélheti és megmutathatja a világméretű evangélikus közösséghez való tartozását. A legérzékenyebb feladat az auschwitz-birkenau múzeum és emlékhely látogatásához kapcsolódó szabadtéri lelki alkalom megtervezése – ennek előkészítésében együttműködünk az emlékhely, a házigazda egyház és az evangélikus-zsidó párbeszédbizottság képviselőivel. A reggeli és esti áhítatok, bibliatanulmányok a nagygyűlési mottó napokra lebontott témáihoz igazodnak. Az általunk összeállított igei ívhez illeszkednek a liturgiák szövegei és az evangélikusság világméretű repertoárjából választott énekek. Kiemelten fontosak a szimbolikus cselekedetek, hiszen az ige nemcsak szavakon, de minden érzék-

szerven keresztül szólhat hozzánk. A nagygyűlési logó színeit hordozó vásznak és a konferenciateremben kialakított „oltártér” lengyel mesterek által készített tárgyai – oltár, kereszt, keresztelőkút, úrvacsorai kiskelyhek – is a liturgikus tapasztalat részét képezik. Izgalmas feladat az énekelhető fordítások készítése, hiszen az énekgyűtemény énekeit az eredeti mellett legalább az LVSZ négy hivatalos nyelvének egyikén – angolul, németül, franciául vagy spanyolul – is közöljük. Reménységünk, hogy az evangélium nyelvek fölötti üzenete egy profán térben, konferenciakörülmények között is képes betölteni a szíveket.

– Hogyan lehetne röviden összefoglalni, milyen üzenetet közvetítenek majd az igei alkalmak?

– Sokan vágyakoznak ma a reménység ígéjére – erre is utal a nagygyűlés *Egy test, egy Lélek, egy reménység* mottójának harmadik eleme. Az egység megélése azonban még ennél is fontosabb: világviszonylatban és egyházainkon belül is kulcsfontosságú az evangélikus identitás és a megbékélt sokszínűség keresése. Az egység evangélikus körben és az LVSZ által gondosan ápoltt ökumenikus párbeszéd folyamatában is kiemelt téma: a nagygyűlés zárónapján várhatóan a Vatikánnal közösen kidolgozott liturgia keretében reflektál a két egyház a reformáció korabeli kölcsönös kiátkozásra. A találkozó a világszövetség új elnökének és az új tanácsstagoknak a beiktatásával zárul, akik emmausi tanítványokként indulhatnak tovább a szolgálat útjára.

FOTÓK: CARL PETER OPSAHL

– A hetet a fóti Mandák-villában, az Evangélikus Kántorképző és Egyházzenei Intézetben töltötték, és a programot egy nyilvános alkalom egészítette ki: február 23-án este soknyelvű zenés áhítatot tartottak Budapesten, a kelenföldi evangélikus templomban a bizottság tagjainak aktív részvételével. Egy konkrét, önök által összeállított rendet „próbalta el”?

– A meglévő zenei anyagból állítottam össze egy jól befogadható, esti zsolnározó alkalmat, amelyen igyekeztünk minden régióból felmutatni egy-egy éneket. A keresztelési emlékeztető keretében személyes áldásra is lehetőségük volt a résztvevőknek. A liturgiában a bizottság tagjai mellett a házigazda gyülekezet mindhárom lelkésze, valamint Nagy Szabolcs budahegyvidéki beosztott lelkész vállalt szolgálatot, Molnár Lilla a nagygyűlés vezérgéjéről prédikált. Mindannyiuknak van aktív LVSZ-es kötődésük: Nagy Szabolcs a világszövetség tavalyi, a *Biblia éve* projektjének volt a gazdája, Gáncs Tamás az evangélikus–pünkösdi dialógusbizottság tagja, Molnár Lilla a 2017-es namíbiai, windhoek-i nagygyűlés istentiszteleti előkészítésében vett részt, Blázy Árpádnak az 1984-es budapesti nagygyűléshez van személyes kapcsolódása. A Fóton töltött hét során „kicsiben” megmutatkozt az istentiszteleti bizottság küldetésének teljes spektruma: istentiszteletek tervezése, megvalósítása és a testvéri közösség megélése a hétköznapokban és az úrvacsorában. Az előttünk jártak hitéből is épültünk, amikor a Mandák-otthonban az 1984-es LVSZ-nagygyűlésre készült úrvacsorai készletből vehettük magunkhoz a szentséget.

FOTÓ: NAGY ADÁM

■ VITÁLIS JUDIT

A történelmi múlt és a történelemtanítás jelene

Tizedik alkalommal rendezték meg az evangélikus iskolák történelemtanárainak konferenciáját február 23-án a gödöllői királyi kastélyban. A jubileumi esemény előkészítésében és lebonyolításában az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnáziumhoz és az Evangélikus Pedagógiai Intézethez társszervezőként csatlakozott a Habsburg Ottó Alapítvány is. A konferenciára meghívást kaptak a társceházak fenntartásában működő iskolák, a református és a római katolikus pedagógiai intézetek munkatársai és a Gödöllőn és vonzáskörzetében működő oktatási intézmények pedagógusai is.

A megjelenteket házigazdaként Ujváry Tamás, a konferenciának otthont adó gödöllői műemlék létesítmény ügyvezető igazgatója köszöntötte, aki elmondta, hogy a helyszínen a kastély turisztikai célú látogatása mellett legalább ugyanannyira fontosak a múzeumpedagógiai és oktatási szempontú programlehetőségek is.

A szervezők nevében Varga Márta, a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodája Nevelési és Oktatási Osztályának vezetője és Veizer Valéria, az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium igazgatója köszöntötte az összejövetel résztvevőit,

akik Soprontól Békéscsabáig, Mezőberénytől Miskolcig, Győrtől Bonyhádig képviselték az evangélikus iskolákat.

NEMZETI ÉRDEK ÉS EURÓPAI INTEGRÁCIÓ

Beevezető előadásában Prőhle Gergely, a Habsburg Ottó Alapítvány igazgatója, egyházunk országos felügyelője – egy nappal az ukrán–orosz háború kezdetének első évfordulója, kettővel a kommunizmus áldozatainak emléknapja előtt – Pál apostol *Rómabeliekhez írt leveléből* idézte a képmutatás nélküli szeretet fel-szólítását: „Ne győzzön le téged a rossz,

hanem te győzd le a jóval a rosszat.” (Róm 12,21) Prőhle Gergely kifejtette: „Gyermekeink akkor fogják tudni, hogy mit gondoljanak háborúról, békéről, Európai Unióról, történelmi múltról, a jelen kihívásairól, ha megtanulják, ha megtanítjuk nekik, hogy a nemzeti érdek és az európai integráció nincs ellentmondásban egymással, a modern polgári érdekvédelem a szubszidiaritáson alapulva biztosítható.”

Fejérdy Gergely, a Habsburg Ottó Alapítvány tudományos igazgatóhelyettese felidézte Habsburg Ottó tanulóéveit, amelyeket a száműzetés miatt változó helyszínek és az édesapa korai elvesztése ellenére is szigorú napirenddel és céltudatossággal összeállított nevelési-oktatási program jellemzett. Az igazgatóhelyettes elmondta azt is, hogy Habsburg Ottó életét keresztény nevelése, szociális érzékenysége, toleranciája és bátorsága határozta meg.

Földváryné Kiss Réka történész, a Nemzeti Emlékezet Bizottságának elnöke a középiskolásoknak összeállított programokról tartott tájékoztatást. Hangsúlyozta, hogy a 20. század megismertetése az iskolák fontos feladata, és arról is szólt, hogy a Nemzeti Emlékezet Bizottsága vándorkiállításal, ismeretterjesztő kiadványokkal, feladatlapokkal, rendhagyó történelemórákkal, tematikus kisfilmekkel és vetélkedőkkel segíti a pedagógusokat, hogy megmutassák diákjaiknak, milyen az, amikor a történelem belép a családok életébe. A történész szerint a hétköznapi hősök életének megismertetésével kialakítható az az emlékezetkultúra, amely megmutatja, hogy kiélezett történelmi pillanatok hogyan állítanak döntések elé embereket.

EMLEKEZZÜNK ELEINKRE!

Jöjj el, lásd meg, éld át! – ezzel a címmel ismertette Móczár Gábor, a Nemzeti Örökség Intézetének igazgatója a nemzeti emlékezetpedagógiai programot. Az egyházi oktatás újraindulásának jelen-

FOTÓK: MAGYARI MÁRTON

tőségét hangsúlyozva idézte a társadalomkutatói megállapítást: ahhoz, hogy a keresztény kultúra meghatározza a társadalmat, a felnőttek tíz-tizenöt százalékanak kell egyházi iskolában végeznie tanulmányait. A konferencián részt vevők „ehhez teszik hozzá nap mint nap szolgálatukat, és ebben kaphatnak támogatást a nemzeti emlékezetprogram által is” – mondta el Móczár Gábor. Az igazgató szerint a nemzetben gondolkodás kialakításához az eleinkre emlékezés és annak módja az alap, amely feladatot sokkal inkább az iskolák, mintsem a szülők végzik.

Személyes visszaemlékezésekkel és a jelenlegi pedagógusok munkáját elismerő visszajelzésekkel tűzdelt előadásában Rácz Árpád, a Rubicon Intézet társelnöke, a kiadvány alapítója az ismert és kedvelt tudományos népszerűsítő folyóirat, a *Rubicon* statisztikai adatait ismertette elmondta, hogy a lap eddig ezernégy-száz fölötti szerzőszámmal és jelenleg a legnagyobb (huszonkét-huszonhárom ezres) példányszámmal büszkélkedhet. A megjelent pedagógusok konkrét példákat említettek saját gyakorlatukból arra, hogy milyen témák feldolgozásához használtak egy-egy lapszámot.

Szilágyi Zita Mária, az aszódi evangélikus gimnázium történelemtanára a helytörténetnek a helyi tantervben való szerepeltetéséről beszélt *Podmaniczkyak és Aszód – egy helytörténeti projekt bemutatása* címmel. A Podmaniczky család tagjainak és élettörténetüknek a feldolgozá-

sa egy mára eltűnt társadalmi csoport, az evangélikus főnemesi család megismerésére ad lehetőséget. A projekt keretében a diákok tablókat és rövidfilmet alkottak, miközben élményalapú ismereteket szereztek például a 19–20. század fordulóján éledező emancipációs törekvésekről, és komparatív szemléletüket csiszolták a gödöllői és az aszódi kastély barokk jegyeinek összehasonlításával.

Szilágyi Zita külön szövegezt Podmaniczky Júliáról, aki Jósika Miklós feleségeként Jósika Júlia néven – párizsi és brüsszeli emigrációjukat is hazájának fejlődésére fordítva – a Bach-korszak első hír- és divattudósító-nője lett, és rendszeres beszámolókat írt a nyugat-európai polgárosodásról, az urbanizálódás példáiról. Népszerűségét és hatását jól mutatja, hogy volt olyan lapszám, amelyet négy-szer kellett újranyomni, annyira sokan voltak kíváncsiak Jósika Júlia írására.

IDENTITÁSERŐSÍTÉS – POZITÍV PÉLDÁK

Fekete Bálint a kétezres évek elején volt aszódi diák, ma történelemtanárként az *Újkor.hu* rovatvezetője. Kutatóként maga is készít történelmi témájú mémeket, amelyekben az alkotói kreativitás, a gyors befogadás és értelmezés lehetősége, az aktualitásra épülő megformálás egyaránt segíti a történelmi ismeretek elsajátítását. Mint rávilágított, ezt a hatékonyságot ismerik és ki is használják a történelemtanárok, ugyanis rengeteg mém kering a különböző megosztási csa-

tornákon folyamatos módosításokkal, újabb és újabb formákban.

Saját online kérdőíves kutatásának eredményeit összegezve Fekete Bálint elmondta: a mémek alkalmasak motiválásra, a figyelem fenntartására, összegzésre és ismétlésre – sőt akár bonyolult morális kérdések felvillantására is, mindenre azonban nem, ezért nem a többi, már bevált szemléltetési mód felváltására, hanem azok kiegészítésére ajánlja őket.

A konferencia záró előadását Nánay Mihály, a Történelemoktatók Szakmai Egyesületének elnöke tartotta. Az *Új Nemzeti alaptanterv a történelemtan-könyvekben* című összegzésében a történelemtanítás megújításának sokrétű folyamatát vázolta. A hallgatóság sorában foglalt helyet több olyan történelemtanár, aki aktívan is bekapcsolódott a szakmai párbeszédbe, tankönyvet írt, feladatokat szerkesztett. Nánay Mihály – aki szerzőként és az alkotói folyamat koordinátoraként, motorjaként a megújulási folyamat meghatározó személyisége – kiemelte, hogy a pozitív példák, a hősök és a büszkeségre okot adó nemzeti történelem a magyar identitás érzelmi megerősítése miatt fontos. Mint rávilágított, „híres magyar feltalálók, utazók, nyertes csatákat megvívó eleink, történelmi krízishelyzetekben keresztény erkölcsi szilárdsággal döntő hétköznapi hőseink megismerésétől, megismertetésétől remélhetjük gyermekeinktől, hogy el tudnak majd igazodni a globalizált világunkban”.

Péterfi Gábor, az Evangélikus Pedagógiai Intézet történelemtanár-gondozója az elmúlt évek sokszínű szakmai témaválasztásait emelte ki: „Lehet beszélünk legóról, pénzügyi ismeretekről, íjászatról és várépítési projektről, a kommunizmus örökségének feldolgozásáról, család- és helytörténeti kutatásokról, de nem feledhetjük, hogy a regionális szakmai napokon és a tavaszi konferenciákon megszületett az evangélikus iskolák történelemtanárainak közössége, ami mára ökömennyire bővült. Hiszünk abban, hogy a több összeadódik, köszönjük Istennek, hogy együtt lehetünk, és kérjük, hogy – az ismert írás szavaival – továbbra is »hordozzon tenyerén« – hangzottak a konferencia zárszavai.

■ Bujdosó ERIKA / *Evangélikus Nevelés*

A szerző az Evangélikus Pedagógiai Intézet pedagógiai szakértő munkatársa.

De hol van a helye a Szentléleknek?!

A teológiát is izgatja a mesterséges intelligencia kérdése

Prédikálhat-e a mesterséges intelligencia? Ez csak egyetlen kérdés a sok közül, amelyeket az Evangélikus Hittudományi Egyetem február 27-ei – nyilvánosan meghirdetett – homiletikaórája felvetett. Választ kell adni arra, mit is kezdünk a mesterséges intelligenciával, a hihetetlen tempójú fejlődésével, megvizsgálva a lehetőségeit – az áldásait – s kivéve a veszélyeit, ördöginek látszó fenyegetéseit. Hafenscher Károly lelkész, tanszékvezető egyetemi tanár bevezetőjével ebben a témában tartott előadást dr. Fábri György társadalmi kommunikációt kutató egyetemi docens, az Északi Egyházkerület felügyelője.

Nem új téma ez, hiszen a mesterséges intelligencia létrejöttéről és hatásáról évtizedek óta sokan álmodoznak-gondolkoznak, s a tudományos kutatás sem most tűzte napirendjére. Most azonban több tényező is biztatta az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Teológia Tanszékén oktatókat és a hallgatókat, hogy foglalkozunk a téma teológiai vonatkozásaival.

Az elmúlt télen közkezen forgott egy olyan igehirdetés a tékozló fiú példázatáról, amelyet egy volt lelkészársunk íratott a mesterséges intelligenciával, majd szenzációként tárgyalta a bulvársajtó, hogy egy magyarországi településen mesterséges intelligencia által készített prédikáció hangzott a vasárnapi misén. Nemrégiben megjelent az evangélikus média felületén a *Szóbanforgó* podcast legújabb adása, amelyben Kovács Viktor és Szlaukó-Bobál Orsolya lelkész Zászkaliczky Pál informatikussal és Szikra Benedek teológushallgatóval beszélgetett *Mesterséges intelligencia és az egyház* címmel.

Jelen sorok szerzője a szemináriumon az előadást bevezetve feltette a kérdéssorozatot: Vajon algoritmusba szedhetjük az emberszív legtitkosabb rezdüléseit, a hit személyes titkait? Tudunk-e és akarunk-e beszélgetni egy géppel? Partnerünké válik-e egy műszaki cikk, ha megpróbáljuk emberarcúvá tenni? Mit kezdünk egy életetlen tárgy életjelenségeivel?

Fábri György a filozófia, a technológia, az etika, a teológia, a homiletika és az ekkleziológia szempontjából vizsgálta a jelenséget. Kiemelte, hogy jelenleg a

mesterséges intelligencia egy nyelvi moduljáról van szó, amely meglévő adatbázisokra építve „szedi össze” a vele való

FOTÓ: PÁNGVÁNSZKY ÁGNES

kommunikációban a válaszaik tartalmát. Nem tud újat mondani, viszont a hatalmas információbázist a téma szempontjából összerendezve tudja elénk tárni, tehát valójában nyelvi folyamatról van szó. A gép – minden fejlődése ellenére – gép marad, amely nem tanul a szó emberi értelmében, hanem bővítheti a benne lévő tudásbázist, így nagyobb anyagból rendezheti össze a közlendő információkat.

Hogyan viszonyuljon az ember – s a keresztény ember – a technika ezen vívmányához? El kell kerülnünk a technológiai szkepticizmust („Ez az ördögtől való, csak baj lehet belőle”) és a túlzott lelkesedést („Az ember itt valami páratlant »teremtett«”), de mit jelent helyén kezelni a mesterséges intelligenciát? Ez az igazi, mindenkinek kötelezően megválaszolandó kérdés. Ebben segíthet a teo-

lógiai megközelítések sora, amely a téma kapcsán újra megfogalmazza hitünk alapvető tanításait és azok következményeit, istenképiségünket, az Isten emberré léte, teremtett ember voltunkat, Istentől kapott személyiségünket, a bűnt és a bűntelenséget, valamint a jövőbe vetett reménységünket tekintve. A mesterséges intelligencia segítségével válhat az egyházban, ha helyén kezeljük, mégpedig egyebek mellett az adatkezelésben, a döntések háttéranyagainak a rendezésében, valamint a felhalmozódott teológiai tudás rendszerezésében és használatában.

Mivel mindez az igehirdetéstán-órán hangzott el, az előadó természetesen arra fókuszált, hogy mit jelenthet ez az eszköz a prédikáció és a prédikátor számára. Egyrészt érdemes vizsgálni az általa készített igehirdetéseket (klisék, panelek, felépítés szempontjából), és arra is érdemes odafigyelni, hogy miként tart tükröt az ember elé: vajon nem silányul-e a lelkész igehirdetése panelek összerakására, közhegyessé váló, megszokott kegyes mondatok

egymás mellé helyezésére vagy csupán információkat felsorakoztató írásmagyarázatra? S megmarad az alapvető kérdés, az igehirdetés lényege: Hol és mi módon valósul meg a Szentlélek működése? Mitől lesz az – akár nagyszerű és hasznos – információmennyiség személyessé, emberivé, építően felhasználhatóvá, lelket és örök életet munkálóvá az ember számára? Végül az ekkleziológiai megközelítésben a ChatGPT evangélikus használatáról szólt az előadó, s e gondolatsorában középpontba került az „eszközhasználat és a hitmegülés egyensúlyának kialakítása”.

Az előadást követő vita jól jelezte, hogy ez az alkalom csupán a kezdete volt a közös teológiai gondolkodásnak, amelynek szívesen helyet ad az Evangélikus Hittudományi Egyetem.

■ HAFENSCHER KÁROLY

BEMUTATKOZIK A BUDAPEST-FASORI EVANGÉLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG

Fásori evangélikusok – hittel, nyitottan, közösségben

Fásori gyülekezetünk alapítása összefonódik a Pesti Evangélikus Egyháznak és neves iskolájának a történetével. Eleink 1823-ban Schedius Lajos – későbbi akadémikus – elvei alapján szervezték meg a gimnáziumi oktatást a Deák téren, majd a Sütő utcában. Ez az épület a századfordulóra szűknek bizonyult, ezért az akkori német és magyar testvéregyházak közgyűlése 1901-ben új iskolaépületről, majd 1903-ban a gimnáziummal együtt építendő, négyszáznegyven ülőhelyes templomról döntött. Pecz Samu evangélikus műegyetemi tanár kapott felkérést az épületegyüttes tervezésére: neogótikus templomot álmódott a Városligeti fasorba.

Az 1905. október 8-án felszentelt kéthajós templom – melynek főhajóját a párizsi Sainte-Chapelle ihlette – az ötvenöt méter magas tornyával a főváros legmagasabb, hazánknak pedig a harmadik legmagasabb evangélikus temploma.

Templomunk közelmúltban restaurált művészeti értékei közé tartoznak Róth Miksa alkotásai: a főbejárat fölötti üvegmozaik, mely a gyermekeket átölelő, áldó Jézust ábrázolja, valamint a fő-

Evangélikus istentisztelet a Duna Televízióban

templomból. Igét hirdet Aradi György lelkész.

Március 26-án, böjt ötödik (Judica) vasárnapján 11 órától istentiszteletet közvetít a Duna Televízió a budapest-fásori evangélikus

homlokzat rózsablaka. A szentély színes Róth-üvegablakai – középen Jézus és a négy evangélista – a második világháború alatt pusztultak el. Pótlásukról Szirmai Zoltán lelkész negyven évet átfogó fásori szolgálata idején gondoskodott gyülekezetünk.

Angster-organánk jól karbantartott, kétmanuális, huszonegy regiszteres, művészek számára is kedves hangszer. Korszakonként olyan hitben elkötelezett és magas színvonalú egyházzene-szólaltatták meg, mint Peskó Zoltán, Gáncs Aladár vagy az immár harminc éve szolgáló Gálos Miklós organista-kántorunk.

Templomunk oltárképe, Benczúr Gyula remekműve 1913 adventjére készült el. Témája a napkeleti bölcsek hódolata a kisdied Jézus előtt; ragyogó hitvallás arról, hogy a világ Világossága mindenféle háttérből érkezőt vonz. A hit sokszínű megélése és a nyitott, befogadó szellem ma is jellemzi a Fásort. A gimnázium hatszáz tanulója és tanárai 1989-től – harminchét évnyi kényszerszünet után – újra ősi jellemzőinkkel összhangban élhetik meg: „A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme.” (Péld 9,10)

Damjanich utcai gyülekezeti házunk a bázisa gyülekezeti csoportjainknak és a munkatársi körnek. Két-két főállású hitoktató, lelkész, egyházi, valamint hivatalvezető és kántor dolgozik az ezer háztartást meghaladó közösségért. Női szolgálók sora vallotta magát fásorinak, köztük Kinczler Irén, Muntag Andorné és Szántó Enikő lelkészek. Magyarkuti Tóth Katalin másodlelkészünk a közeli Rózsák terei evangélikus középiskolai kollégiumnak is lelki vezetője.

Templomunk mellett, a Reformáció parkban áll a főváros első reformációi emlékműve; a park ökumenikus rendezvények állandó helyszíne.

■ ARADI GYÖRGY

Egyházunk nem igényel vissza ingatlanokat

A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Presbitériuma a február 9-i ülésén úgy határozott, hogy – áttekintve az egyház intézményei által használt ingatlanállományt és megvizsgálva a rendelkezésre álló adatokat – nem él az egyházi intézmények ingatlanainak egyházi tulajdonba adásának a 2022. évi LXXVIII. törvényben felkínált lehetőségével.

Nevezett jogszabály – a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1991. évi XXXII.

törvény módosításaként – arról rendelkezik, hogy az egyházak igényelhetik az eredetileg is közvetlenül hitéleti, szakrális célokra épített, állami vagy önkormányzati tulajdonban álló ingatlan vagy ingatlanhányad ingyenes egyházi tulajdonba adását, ha azt a törvény hatálybalépésekor és az igény benyújtásakor is közvetlenül hitéleti, illetve szakrális célokra használja.

Forrás: Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Iroda

Gyászjelentés. „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, örökké él.” (Jn 11,25) Böröcz Anikó okleveles könyvvizsgálót, aki a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Számvevőszékében is szolgált szaktudásával, életének 71. évében magához ölelte Urunk. Hamvait a pécsi családi sírboltban helyeztük el. „Hiszünk a találkozásban.” Szerettei

EVANGÉLIKUS
Élet

A Magyarországi
Evangélikus Egyház lapja
Megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu • EvÉlet online: evangelikusélet.hu • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu
 • Előfizetés: kiado.penzugy@lutheran.hu • Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24.
 Tel.: 06-20/824-5519. • Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.ball@lutheran.hu) • Főszerkesztő: KÉZDI BEÁTA (beata.kezdi@lutheran.hu)
 • Hírszerkesztő: VITÁLIS JUDIT (judit.vitalis@lutheran.hu) • Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu) • Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUSZÁNNA (matetot@gmail.com)
 • Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu) • Rovatvezetők:
 BALLA MÁRIA – Oratio oecumenica (maria.ball@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap ígéje (mariann.matrai@lutheran.hu), HEGEDŰS ATTILA – Ifjúság (attila.hegedus@lutheran.hu), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@t-online.hu), DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate (ezsu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu), BODA ZSUZSA – Népszerű teológia, Evangélikus arcképcsarnok (bodazsuzsalutherkiado@gmail.com) • Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518
 • Felelős kiadó: ANTAL BÁLINT, a Luther Kiadó igazgatója (balint.antal@lutheran.hu) • Nyomdai előállítás: PRIME RATE KFT. (1044 Budapest, Megyeri út 53.) www.primerate.hu; felelős vezető: DR. TOMCSÁNYI PÉTER • Árusítja a kiadó. • Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302 (nyomtatott), ISSN 1787-0313 (online)
 • Előfizethető közvetlenül a kiadónál. Az előfizetési díj belföldön egy példány esetén negyedévre 5100 Ft, fél évre 9600 Ft, egy évre 18 000 Ft. • Kedvezményeinkről a Lutherkiado.hu oldalon tájékozódhat. • A lap digitálisan is előfizethető a Luther Kiadó webáruházában. Digitális előfizetés negyedévre 3000 Ft, fél évre 5500 Ft, egy évre 10 000 Ft. Egy digitális lapszám ára: 600 Ft. • Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. • Beküldött kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. • Címlapfotó: LÜHNSDORFF KÁROLY LITOGRÁFIAJA – FOTÓ: TORDAI RÓBERT / EOM

ORATIO OECUMENICA

Mennyei Atyánk! Hálát adunk a mai vasárnapért, az istentiszteletért, az ígéért, a közösségért, amelyben megismerhetjük akaratomat. Hálát adunk szeretetedért, amellyel megtartod egyházadat. Kérünk, hallgasd meg néped imádságát.

Könyörgünk, Urunk, a békéért. Fájón nyomasztja szívünket a teher, hogy az emberiség nem képes arra, hogy békét teremtsen. Szükségünk van igazságodra, vezetésedre, mert te nagyobb vagy annál, sem hogy mi felfoghatnánk. Irgalmazz ennek a világnak, és indítsd vezetőit arra, hogy minél hamarabb véget vessenek a pusztításnak.

Könyörgünk, Urunk, népedért! Oly sok baj és teher nyomasztja a földön küzdő egyházadat! Kérünk, vezess bennünket, hogy téged tudjunk követni nemcsak a templom falai közt, hanem azon kívül is. Adj egyházadnak mindenütt a világon benned bízót, tiszta hitet. Add nekünk a hit bátorságát, tisztánlátását, erejét, amellyel megállhatunk a minket ért kísértésekben, de megállhatunk az evangéliumra szoruló embertársaink mellett is.

Könyörgünk, Urunk, az elesettekért. Olyan sokan szenvednek körülöttünk testi-lelki betegségben, olyan sokan élnek mindennapjaikat fájdalom vagy akár a gyász terhével! Add, hogy segítő kezekre találjanak. Áldd meg azokat, akik gyógyító munkával, megnyugtató szavakkal megkönnyebbülést hoznak a betegséggel küszködőknek. Segíts mindazoknak, akik hozzád kiáltanak.

Könyörgünk, Urunk, a teremtett világért. Kérünk, állítsd meg a barbár rombolást, környezetünk kizsákmányolását. Ne engedd, hogy tönkretegyük azt a csodát, amelyet te alkottál. Segíts, hogy észrevegyük a tavasz jelein keresztül megajándékozottságunkat, és örömmel, féltő szeretettel használjuk földünk kincseit a te dicsőségedre Jézus Krisztusért, a mi Urunkért. Ámen.

BÖJT 5. VASÁRNAPJA (JUDICA) – ZSID 2,10–18

Krisztus az én testvérem

Ábrahám utóda. Mostanában sokat gondolkodom Ábrahámon, aki a hit – úgymond – „példaképe”. Az az Ábrahám, aki a legnagyobb lelkesedéssel indul el Úr városából egy számára idegen Isten meghívására; aki unokaöccsével olyan nagyvonalú; aki képes Sodomáért alkuba bocsátkozni a Mindenhatóval – mindez még valóban nagyon vonzó.

De mi van azzal az Ábrahámmal, aki feleségét felajánlja az egyiptomi fáraónak, hogy saját bőrét mentse, vagy aki a fiát szó nélkül áldozná fel Urának? Engem ezek a történetek mindig kétségbe ejtenek. Milyen példakép az ilyen?

Az Istennel való személyes kapcsolat számtalan szépsége, magassága és mélysége bontakozik ki ezekből a történetekből. Ábrahám a hit példája, de nem példaképe. Olyan, mint én vagyok, aki birkózom Istennel: Ábrahám lelki utóda. De akkor mégiscsak ott egy hiány: ki lehet akkor az én hitem példaképe?

Egy emberi Krisztus. A Zsidókhoz írt levélben kibontakozó Krisztus-kép ebből a szempontból igazán hiánypótló. Krisztus az én testvérem.

Abban a nagyon szerencsés helyzetben vagyok, hogy tudom, milyen ez. Van ugyanis egy bátyám. Hiába röstelltem, mindig is szerettem volna olyan lenni mint ő, és ha megnövesztettem a hajamat, vagy ha olyan zenéket kezdtem el hallgatni, mint ő, mindig meg is kaptam tőle a megjegyzéseit: „Öcsifej, kemény akarsz lenni?” És sajnos (vagy nem sajnos) így volt. Nagyon vonzó nekem az a kép, amely Krisztust jó barátként, talán testvérként ábrázolja. Ha ránézek erre a képre, mindig eszembe jut a titkos példaképem.

Krisztus az én testvérem. Milyen nagy ajándék, hogy a Zsidókhoz írt levél éppen a böjt legmélyebb időszakában ezt a képet tárja elénk, bőséges szentírási idézetekkel: az ember Jézus valóban nemcsak példa, hanem példakép! Emberi, testvéri.

Példakép a hitben. Amikor szorongva, óvatosan felsóhajtok Istenhez, eszembe juthat: Krisztus, az én testvérem éppen ugyanígy tette ezt. Bár maga volt Isten, mégis alázatosan, megtagadva, megkicsinyítve önmagát szólította a mi mennyei Atyánkat, bízott irgalmában még a kereszten is.

Példakép a buzgóságban. Amikor elfáradok, amikor nem látom a tetteim, az életem értelmét, eszembe juthat Krisztus, az én testvérem, akit nem értettek meg, akit mellőztek, akit üldöztek. Aki olykor ellankadt, elfáradt, néha ki is fakadt, de a végsőig szeretettel hordozta környezetét, és újra és újra nekibuzdult.

Példakép az örömben. Mennyszer erősített meg engem Krisztus, az én testvérem az öröm perceiben, aki együtt örült

”

a kánai lakodalomban, aki asztalt terített, aki hálát adott a tanítványaiért, aki szerette az övéit, és mindent megtett az ő testi-lelki teljességükért!

Példaképem a kísértésben. Óriási ajándék, hogy Krisztus, az én testvérem is ki volt téve a kísértésnek, az ördög munkájának. De ő leküzdi ezeket: ő az én hősöm.

Példakép a szenvedésben. Vajon hogyan tudnék imádkozni egy végtelen, örök Mindenhatóhoz, ha nem tudom, hogy azt a szenvedést, azt az emberi sorsot ő is átélte Krisztus, az én testvérem által? Ő az, aki végső kintartásra biztat, mert ő az, aki átélte, megélte ugyanezt.

ISMÉRTLEN DÉL-ITALIAI FÉSTŐ: JÉZUS MEKKÉSÉRTÉSE ÉS ANGYALOK SZOLGÁLATA (17. SZÁZAD)

Böjti példakép. Krisztus az én testvérem, valódi példaképem. A böjt legtöbbször az isteni Krisztus szenvedéseit hozza közelebb hozzám a megváltás hatalmas, minden emberi értelmet meghaladó képeivel és tetteivel együtt.

De milyen jó egy kicsit Krisztusra mint az engem átölelő testvéremre gondolni! Arra, akitől annyit tanulhatok, akire mindig felnézhetek. Akinek megváltó tetteit példaként is láthatom a böjti úton: lám, így is lehet, így kell lennie, így kell nekem is tennem. Aki megvendégeli testvéreit, aki ismeri fáradságukat, mégis buzdítja az ébrenlételre, és az utolsó pillanatig tanítja őket, hogyan vegyék fel az Isten fegyverzetét: békességet, türelmet, meg nem lankadó hitet, a hitvallást a legnehezebb időszakban is.

■ SIMON ATTILA

Imádkozzunk! Urunk, aki hitünk szerint mellénk lépsz az egyházi esztendő ezen időszakában, buzdíts minket, hogy mi is testvéreként lépünk melletted, vagy kicsit ugyan lemaradva tőled, de a te lábnymodban járjunk, példaképem, drága testvérem, Krisztus! Ámen.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (március 26.) *Istent soha senki sem látta: az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, az jelentette ki őt.* Jn 1,18 (1Kor 8,27a; Mk 10,35–45; Zsid 5,[1–6]7–9[10]; Zsolt 69,1–16) Egy norvég kisváros hosszú éveken át a környező hegyek árnyékának sötétségében élt, nem süthetett rá a nap az ott élőkre. De találékonyak voltak: hatalmas tükröket helyeztek el, melyekkel a napfényt a falu főterére irányították. Ahhoz, hogy Isten szeretetét, fényének ragyogását érezhessük, nem emberi találékonyosságra van szükség, hanem Isten karácsonykor megjelent kegyelmére. Jézus Krisztusban tükrözi ránk, mutatja meg számunkra embermentő szeretetét.

Hétfő (március 27.) *Nevedhez méltóan dicsérnek a föld kerekéigén, Istenünk...* Zsolt 48,11 (Mt 10,7; Jn 1,29–34; Mt 26,1–16) Feleségem Bossey-ban töltött fél évet ösztöndíjjal egy ökumenikus egyetemen. A világ minden részéről érkezett keresztény hallgatók az egyik előadáson arról beszélgettek, hogy mi nélkül nem tudják elképzelni az istentiszteletet. Volt, akinek az imádság, másnak a hitvallás, valakinek az ígéhirdetés volt elengedhetetlen. Egy pontban értett mindenki egyet, a föld bármely tájáról érkezett is: az énekszó hozzátartozik az istentisztelethez. Énekeljünk! Ne üljünk le a templomban énekeskönyv nélkül. Dicsérjük az Istent, tiszta szívből, kétszeres imádsággal.

Kedd (március 28.) *Hiszen tudja, hogyan formált, emlékszik rá, hogy porból lettünk.* Zsolt 103,14 (2Kor 4,10; Jób 19,21–27; Mt 26,17–30) Minden nyári hittantábor elmaradhatatlan része az agyagozás; ahogyan a kicsit kiszáradt agyag nedvességet kap, ahogyan a kezeink között új formát vesz fel, hogy végül egyedi legyen. S mivel mi készítettük, különleges és értékes. A mi mennyei Fazekasunk átítat az élet vízával, ha kiszáradtunk. Kezei közé vesz bennünket, s alakítgat. Ha nem is értjük mindig, hogy mi és miért történik, bízhatunk akarataiban. Ő a legjobbat hozza ki belőlünk. Engedjük, hogy ma is ő formáljon bennünket.

Szerda (március 29.) *[Az emberek ezt mondták pünkösöd napján:] Halljuk, amint a mi nyelvünkön beszélnek az Isten felséges dolgairól.* ApCsel 2,11b (Zsolt 117,1; JSir 3,1–8.14–20; Mt 26,31–35) Gyökössy Endre írta le a következő történetet. A második világháború idején egy koncentrációs táborban egy fogoly magyar lelkész feladata volt, hogy eltemesse elhunyt társait. A különböző nemzetiségű emberek a sír mellett állva semmit nem értettek a magyarul hangzó liturgiából. Mindenki üresen nézett maga elé, míg a lelkész azt nem mondta: „Jézus Krisztus nevében.” Erre a térdek meghajoltak, a kezek imád-

ságra kulcsolódtak, a szemekbe könny szökött, s mindenki a maga nyelvén ismételte: „Jézus Krisztus.” Aki Úr nemzetek, országok, népek felett. Akiben egyik lehetünk minden különbözőségünk ellenére.

Csütörtök (március 30.) *Azután [Jézus] maga mellé vette a tizenkettőt, és így szólt hozzájuk: Íme, felmegyünk Jeruzsálembe, és beteljesedik mindaz, amit a próféták az Emberfiáról megírtak.* Lk 18,31 (Préd 3,1; Jer 15,15–21; Mt 26,36–46) „Íme, felmegyünk Jeruzsálembe...” Minden böjti időszakot ezzel a mondatral kezdek a gyülekezetben. Nagyon mély üzenete van ennek a kijelentésnek. A böjtöt nem kívülről szemléljük, a böjt nem egy passzív időszak, nem egyszerűen a nemek és lemondások ideje. Böjtben is hitet teszünk a megváltó Krisztus mellett, és ígent mondunk rá. Mi is lelki zárándoklatra indulunk, hogy imádságainkkal, énekeinkkel, vasárnapjainkkal, örömmel, bánatunkkal megérkezzünk előbb a Golgota hegyéhez, majd az üres sírhoz. Egy olyan böjti út ez, amelyen valójában nem mi kísérik el Krisztust, hanem ő az, aki elkísér bennünket, hogy 2023-ban is átélhessük azt a csodát, amelyről a próféták szóltak.

Péntek (március 31.) *Ekkor Izráel fiai segítségért kiáltottak az Úrhoz, és az Úr szabadítót támasztott [...], hogy megszabadítsa őket...* Bír 3,9 (Lk 1,68; Zsid 10,1.11–18; Mt 26,47–56) Ismer az Isten. Milyen jó kimondani ezt a mondatot abban a világban, ahol a szolgáltatóknál csak számok, kódok vagyunk! Ahol az adatainkra még kíváncsiak, de hogy valójában kik vagyunk, mit hordozunk, milyen örömeink, nehézségeink vannak, arra csak alig néhányan. Isten azt mondja, hogy ismer bennünket, tudja útjainkat, kíváncsi örömeinkre, bánatainkra, figyel ránk, és meghallgat. Az Istennek mondott kiáltások nem pusztába kiáltott szavak. Meghallotta Izráel kiáltását, s meghallgatja a mi kiáltásunkat is. A népet az egyiptomi rabságból, a szomszédos országok szorításából szabadította meg, bennünket pedig a bűn fogságából. A legnagyobb szabadítót, Jézus Krisztust küldte értünk.

Szombat (április 1.) *Hiszen nem veti el az Úr a saját népét az ő nagy nevéért...* 1Sám 12,22 (2Tim 2,13; Jel 14,1–3[4–5]; Mt 26,57–68) „Azt gondolja magában a bolond, hogy nincs Isten!” (Zsolt 14,1a) Április elseje a tréfák és a bolondozás ideje. Kell az életünkbe a jókedv, a humor, a nevetés, de ilyenkor – ezen a napon – sem felejtethjük el nagy kegyelmét: ő soha nem hagy el bennünket, Krisztus keresztségében a világot öleli át.

DUNA

ISTEN A VILÁGHÁLÓN

A DUNA TV

VALLÁSI MŰSORAI

A YOUTUBE-ON

NÉZD,
LÁSD,
TERJESZD!

Mellettek vagyunk- lélekkel, ismerettel

Te is segíthetsz, ha egyházi és civil 1%-os
felajánlásoddal az evangélikus egyház
és az evangélikus szeretetotthonok,
oktatási intézmények, gyülekezetek
munkáját támogatod.

1%

Magyarországi
Evangélikus Egyház

Technikai
szám: **0035**

evangelikus.hu

1%